

VANHEMMUUDEN VARHAISEN TUKEMISEN MALLINNUS

Meidän vauva – verkoston askeleet kohti
vauvaperheiden hyvinvointia

Päivi Ojanen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2013
Sosiaalian koulutusohjelma
Ylempi AMK - tutkinto
Tampereen ammattikorke-
koulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

OJANEN PÄIVI:

Vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus
Meidän vauva – verkoston askeleet kohti vauvaperheiden hyvinvointia

Opinnäytetyö 109 sivua, josta liitteitä 15 sivua
Toukokuu 2013

Nykypäivän perhe on erilainen kuin perhe esimerkiksi 30 vuotta sitten. Sosiaalisten verkostojen puute, vanhempien väsymys sekä sosiaaliset ongelmat ovat syitä, miksi vanhemmat eritoten ensimmäisen lapsensa kanssa tarvitsevat tukea. Tampereella Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke etsi keinoja vanhemmuuden tukemiseksi varhaisessa vaiheessa. Tämä opinnäytetyö pyrki kehittämään edelleen hankkeessa saatuja kokemuksia vauvaperheiden varhaisesta tukemisesta. Hankkeen jälkeen toiminta jatkuu Tampereen kaupungin sekä tamperelaisten järjestöjen Meidän vauva -verkoston yhteistyönä. Opinnäytetyön tavoitteena oli muodostaa vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus Meidän vauva – verkostolle. Osatavoitteena oli heränneiden huolien kartoittaminen liittyen nykyhetken vauvaperheisiin sekä vauvaperheiden osallisuuden lisääminen verkostotyössä. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena puolistrukturoituun teemakyselyyn perustuen. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysilla.

Suurimmat huolet liittyen vauvaperheisiin tutkimustulosten mukaan ovat vanhemman ja vauvan välisen vuorovaikutuksen laatu, vanhempien jaksaminen sekä luonnollisten sosiaalisten verkostojen puute. Näihin huoliin opinnäytetyö pureutuu vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnuksen avulla. Tämä mallinnus pohjautuu verkostotyön teoriaan, huolen vyöhykkeistöön, varhaisen puuttumisen toimintaperiaatteisiin ja tapaan toimia, varhaisen tuen käsikirjaan sekä Pohjolan lapset - Varhainen tuki lapsille ja perheille - toimintamalliin. Yhdeksän askelta kohti vauvaperheiden hyvinvointia ovat huoleen puheeksi ottaminen välittömästi huolen herättyä, hyvinvointineuvolatiimin hyödyntäminen, verkostoituminen, vertaistuki, konkreettinen avun tarjoaminen kotiin, vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen, palveluohjaus sekä palveluista tiedottaminen. Mallinnuksessa vanhempia osallistetaan alusta saakka avoimella ilmapiirillä, kannustamisella sekä riittävällä ajalla ja läsnäololla.

Tulokset osoittavat selkeästi, että tämän päivän vanhemmuus tarvitsee tukea. Sosiaalisten verkostojen puute on suoraan verrannollinen vanhempien jaksamiseen ja vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus heränneiden huolien mukaan perustuu ammattilaisten vastauksiin. Jatkotutkimusehdotus puolestaan perustuu vanhempien omaan näkökulmaan vanhemmuuden tukemisesta.

Asiasanat: vauvaperhe, varhainen puuttuminen, vanhemmuuden varhainen tukeminen, verkostoyhteistyö, huolet, mallinnus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

OJANEN PÄIVI:

Early support of the parenthood

Our Baby – network's steps toward wellbeing of the families with young babies

Master's thesis 109 pages, appendices 15 pages

May 2013

Modern families are different from families for example 30 years ago. Lack of social networks, parents' tiredness and social problems are the main reasons why especially families with their first baby need support. In Tampere The Case Management and Parenthood Support – project searched for a solution for supporting families with their first babies. The objective of this master's thesis was to further develop the project findings of this early parenthood support. After the project the early parenting support continues with Our Baby – multi-professional co-operation which includes both municipal and the third sector. To help Our Baby – network this master's thesis created a model to support parenthood even earlier. One of the objectives was also to improve parent's participation in Our Baby - network. This master's thesis also studied what are the worries of today's families with babies. This research was qualitative research and the data was collected by means of a questionnaire. The data was content-analyzed.

According to the results, the main concerns with families with babies were interaction between the baby and the parent, parent's coping and lack of social networks. To intervene earlier to these concerns this thesis created a model. This model of the early support of parenthood was based on theories of networking, the zones of concerns, early intervention policies and courses of action, early support manual and Pohjolan lapset – early support to children and families – approach. The model includes nine steps towards the wellbeing of the families with babies. The steps are bringing up the concerns immediately, use of the wellness clinic, networking, peer support, concrete help, support of the parenthood and relationship, case management and service information. Parents are engaged already from the beginning with an open atmosphere, encouragement and adequate time and presence.

The results of this research indicate that modern parenting needs support. The lacks of natural social networks are directly linked to parent's coping and interaction between the baby and the parent. The model to support parenthood early was based on the interviews of the professionals. This thesis also presents suggestions for further development of early parenthood support. Next step to early parenthood support is to include parent's own knowledge in the development measures.

Key words: families with babies, early support, network, concerns, model

SISÄLLYS

LYHENTEET JA TERMIT	6
1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	9
2.1 Tavoitteet ja opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset.....	9
2.2 Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke toimintaympäristönä	11
3 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	20
3.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus	20
3.2 Opinnäytetyön aineistonkeruu	24
4 VARHAINEN PUUTTUMINEN JA ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖOTE PERHEIDEN KANSSA TEHTÄVÄSSÄ TYÖSSÄ.....	26
4.1 Varhaisesta puuttumisesta	26
4.2 Varhaisen puuttumisen käytäntöjä.....	28
4.3 Ennaltaehkäisevän työn taustatekijöitä	32
4.3.2 Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ tutkimuksissa, politiikassa ja mediassa	34
5 VERKOSTOTYÖN TEORIA.....	39
5.1 Varhainen puuttuminen monialaisessa verkostossa	41
5.1. Asiakas verkostossa.....	45
5.1.2 Verkostotyön esteistä ja haasteista	46
5.2 Monialaisuudesta.....	50
6 TUTKIMUSTULOKSET	53
6.1 Meidän vauva – verkoston kokemuksia vauvaperheisiin liittyvistä huolista.....	53
6.2 Vauvaperheiden varhainen tukeminen Meidän vauva – verkostossa.....	63
6.3 Vauvaperheiden kohtaaminen Meidän vauva – verkostotyössä.....	67
6.4 Meidän vauva – verkoston vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus	71
7 POHDINTA.....	81
7.1 Tutkimustulosten tarkastelua.....	81
7.2 Johtopäätökset	83
7.2.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys.....	89
7.3 Jatkotutkimusehdotukset	91
LÄHTEET	93
LIITTEET	97
Liite 1. Opinnäytetyön puolistrukturoidun teemakyselyn saatekirje	97

Liite 2. Puolistrukturoitu teemakysely	98
Liite 4. Varhaisen puuttumisen toimintaperiaatteet ja tapa toimia (Varpu -verkosto 2008)	107
Liite 5. Osanottajan kokous- palaverioikeudet (Innostava organisointi, Yhteisövalmennus Oy 1986).....	109

LYHENTEET JA TERMIT

Lapa	Lapsiperheiden sosiaalipalvelut
LNTP	Lasten ja nuorten terveystalvelut

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön taustalla on Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke, jonka tavoitteena oli kehittää palveluohjausta ja vanhemmuuden tukemista varhaisessa vaiheessa monialaisella verkostotyöllä. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke oli neuvola- ja terveydenhuoltopalveluiden, psykososiaalisen tuen palveluiden sekä päivähoidon ja esiopetuksen yhteishanke. Näiden kolmen eri hallinnon lisäksi hankkeessa toimi useita Tampereen kaupungin tuotannon toimijoita sekä järjestöjen ammattilaisia ja vapaaehtoisia.

Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeen taustalla olivat lisääntyneet pienten lasten huostaanotot sekä ilmiö, jossa isä lähtee perheestä ennen vauvan syntymää tai pian vauvan syntymän jälkeen. Hankkeessa lähdettiin tukemaan vanhemmuutta monialaisella verkostotyöllä, joka toteutti varhaista puuttumista sekä ennaltaehkäisevää ja palveluohjauksellista työtä. Tampereen kaupungin neuvolatoiminta tukee vanhemmuutta ennen vauvan synnytystä perhevalmennuksella, mutta synnytyksen jälkeinen säännöllinen ryhmämuotoinen perhevalmennus on puuttunut. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa tuettiin vanhemmuutta laajennetulla perhevalmennuksella, jota pilotoitiin Vauvaperheryhmänä Tammelan ja Tampellan neuvoloiden alueella. Hankkeen päätyttyä Vauvaperheryhmä jatkuu Meidän vauva – toimintana, joka on tarkoitettu kaikille tamperelaisille vauvaperheille. Meidän vauva – toiminta toteutetaan monialaisena verkostotyönä, jossa mukana ovat Tampereen kaupungin omien toimijoiden lisäksi seurakunta ja useita tamperelaisia järjestöjä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma, Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020, Tampereen kaupungin kaupunkistrategia ja lasten ja nuorten palvelustrategia sekä lastensuojelun tilastot Tampereella osoittavat, että nykyhetken suomalainen vanhemmuus tarvitsee tukea ennaltaehkäisevästi sekä korjaavasti. Huoli vanhemmuudesta näkyy Suomessa myös yleisesti valtakunnallisessa mediassa. Tampereella Vauvaperheryhmä pilotoi vauvaperheiden vanhemmuuden tukemista varhaisessa vaiheessa sekä vanhempien omien voimavarojen vahvistamista arjessa. Tässä opinnäyte-

työssä on tavoitteena kehittää edelleen pilotissa saatuja kokemuksia ja luoda varhaisen tukemisen mallinnus. Mallinnuksen luomisella pyritään kehittämään verkostotyöskentelyä entisestään varhaisen tukemisen osalta Meidän vauva - toiminnan yhteistyökumppaneiden kesken. Opinnäytetyössä kartoitetaan myös nykyisiä vauvaperheisiin liittyviä huolenaiheita, joihin tulisi varhaisesti puuttua. Meidän vauva – verkoston toiminnassa keskeisiä tavoitteita ovat myös vanhemmuuden tukeminen ja osallisuuden lisääminen, mutta tässä työssä keskitytään huoleen aiheisiin sekä varhaiseen tukemiseen.

Hyvä esimerkki verkostoajattelusta ovat erilaiset kehittämishankkeet, joissa trendeinä ovat yli sektorirajojen menevät yhteishankkeet. Monisektoriset kehittämishankkeet hyödyntävät toistensa osaamista ja asiantuntijuutta sekä pyrkivät yhteistyöhön yli hallintorajojen. Verkostojen keskeinen tarkoitus on olla vaihtoehto hierarkkisuuudelle ja jyrkille organisaatioiden rajoille. Sen toiveena on löytää uusia kehittyneempiä toimintatapoja. Verkosto on tärkeää nähdä prosessina sekä yhteyksien rakentajana ja toiminnan eteenpäin viemisenä. Prosessille on ominaista itseohjautuvat ryhmät, jatkuva osaamisen kehittäminen sekä sujuva ja avoin tiedonkulku. (Pietiläinen & Seppälä 2003, 84.)

Verkostotyö on toimiva tapa jakaa osaamista asiakkaan edun parhaaksi. Verkosto ei kuitenkaan toimi ilman yhdessä sovittuja pelisääntöjä, joita kaivattiin myös Vauvaperheryhmä – pilotissa. Tämä opinnäytetyö pyrkii kokoamaan Meidän vauva - verkostotyöskentelyn toimivat käytännöt yhteen sekä luomaan mallinnuksen vauvaperheiden vanhemmuuden varhaisen tukemisen osalta. Tavoitteena on, että verkoston yhteistyö olisi jatkossa sujuvampaa, vanhemmuuden varhainen tukeminen sujuisi entistä paremmin sekä vanhempien oma osallisuus verkostotyöskentelyssä lisääntyisi ja usko omiin voimavaroihin arjessa vahvistuisi.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Tavoitteet ja opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa mallinnus vauvaperheiden vanhemmuuden varhaisen tukemisen¹ osalta Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa esitetyn Meidän vauva - toiminnan monialaisen verkostotyön avuksi. Mallinnus muodostetaan selvittämällä, mitä varhainen puuttuminen Meidän vauva – verkoston toiminnassa tarkoittaa sekä mitä ovat arjen tilanteisiin ja verkostotyöskentelyyn sopivat parhaat käytännöt sekä toimintatavat. Opinnäytetyössä selvitetään vauvaperheisiin liittyviä sellaisia huolia, jotka johtavat verkoston työntekijän varhaiseen puuttumiseen. Verkoston työntekijän huolesta seuraa aina varhaista puuttumista sekä vanhemmuuden varhaisesta tukemista. Opinnäytetyö tutkii sitä, millainen mallinnus tarvitaan, että huoliin puututaisiin mahdollisimman varhain. Varhainen puuttuminen tarkoittaa varhaista vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Varhaisen puuttumisen apuna voidaan käyttää esimerkiksi huolen vyöhykkeistöä (Arnkil, Erikson & Arnkil 2002, 143). Varhaisella puuttumisella on vaikutuksensa myös vauvaperheisiin liittyvien mahdollisten ongelmien ennaltaehkäisyyn. Verkostotyön tavoitteena on myös vanhempien oman osallisuuden vahvistaminen, mutta tässä opinnäytetyössä keskitytään heränneisiin huoliin sekä vanhemmuuden varhaiseen tukemiseen mallinnuksen avulla. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada vastaus seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisissa huolta herättävissä tilanteissa työntekijä kokee varhaisen puuttumisen aiheelliseksi?
2. Mitä varhainen puuttuminen Meidän vauva – toiminnassa tarkoittaa?
3. Miten Meidän vauva – toiminnan monialainen verkosto voi tukea vanhemmuutta varhaisessa vaiheessa?

---

¹ Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa varhainen tukeminen käsitettiin samankaltaiseksi kuin varhainen puuttuminen

Opinnäytetyön osatavoitteena on selvittää vauvaperheisiin liittyviä huolia nykyaikana. Huolet jaotellaan liittyen vauvaan, vanhempiin sekä yhteiskunnallisiin muutoksiin. Jo Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa heräsi huoli yhteiskunnallisten muutosten aiheuttamista vaikutuksista vauvaperheisiin. Yhteiskunnallisten muutosten aiheuttamiseksi vaikutuksiksi koettiin hankkeessa perheen ja työelämän yhdistäminen, suorittamisen tarve sekä pakko, lisääntyneet erot², vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksen väliin pyrkivät sosiaaliset mediat sekä luonnollisten verkostojen puute. Näiden vaikutusten koettiin osaltaan vaikuttavan myös vauvaan ja vanhempiin epäsuorasti. Myös yhteiskunnallinen keskustelu nostaa esille näitä vaikutuksia sekä varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työtteen merkitystä.

Vauvaperheiden varhaisen tukemisen mallinnus koettiin tarpeelliseksi Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen - hankkeessa pilotoidun Vauvaperheryhmäpilotin arvioinnin perusteella. Hankkeessa toimivaksi koettiin yhteinen tahtotila vanhemmuuden tukemiseksi sekä vastuun ja tiedon jakaminen yhteistyökumppaneiden kesken. Kehitettävää oli tiedonkulussa ja lopullisessa sitoutumisessa sekä vastuunotossa monen toimijan kesken. Tavoiteltaessa henkilöstön sitoutumista johonkin uuteen, sitoutuminen syntyy parhaiten dialogin kautta. Paremmin pystyy hyväksymään erilaiset ratkaisut, kun itse voi osallistua asioiden käsittelyyn ja tuoda esiin omia näkemyksiään ja ratkaisujaan. Ihanteellinen uuden ja muutoksen käsittely lähtee siitä, että perusteellisesti käydään läpi se, mihin tarvittava, suunnitteilla oleva tai päätetty muutos perustuu ja mitä sillä haetaan. (Juholin 2008, 128.)

Vauvaperheiden varhaisen tukemisen mallinnukseen opinnäytetyössä päädyttiin puolistrukturoidun teemakyselyn sisällönanalyysin jälkeen muodostamalla yhdeksän askelta kohti vauvaperheen hyvinvointia. Varhaisen tukemisen mallinnus alkaa työntekijän heränneestä huolesta, jota seuraa välitön varhainen puuttuminen. Mallinnus pitää sisällään muun muassa huolen puheeksi ottamisen, vanhemmuuden sekä parisuhteen tukemisen, mutta myös palveluohjauksellisen työtteen. Mallinnus esitellään tarkemmin luvussa 6.4.

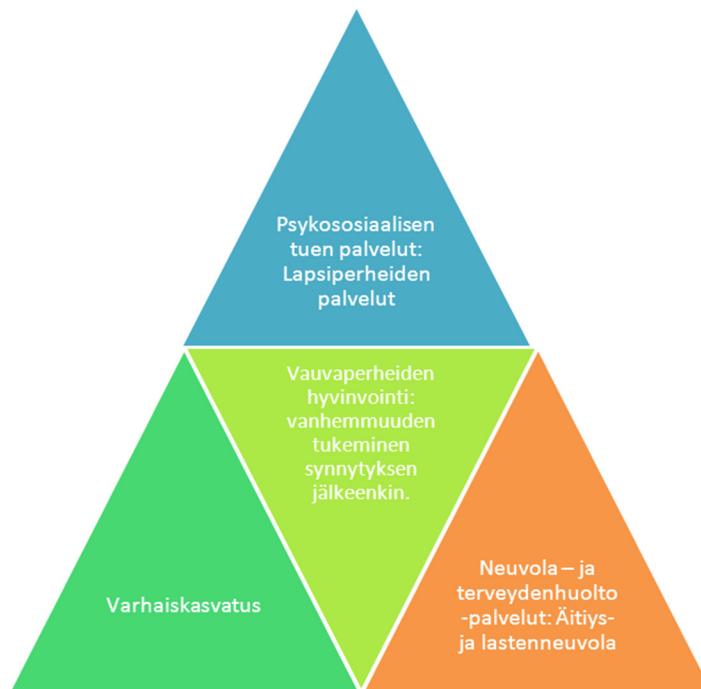
---

² Eroilla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä avo- ja avioeroja

2.2 Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke toimintaympäristönä

Tampereella pienten lasten kiireelliset sijoitukset ja huostaanotot, joiden syinä ovat olleet vanhempien päihteiden käyttö, jaksamattomuus sekä osaamattomuus huolehtia lapsen perushoidosta ovat nousseet viime vuosina merkittävästi. Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut yhtäläisesti. Vuonna 2010 tehtiin 2241 lastensuojeluilmoitusta 1505 eri lapsesta. Vastaavasti vuonna 2011 tehtiin 2559 lastensuojeluilmoitusta 1689 eri lapsesta. Eniten ilmoituksia tehtiin 0-6 – vuotiaista lapsista. (Asiakastietojärjestelmä Effican lastensuojelun tilastot 2011, Tampereen kaupunki.) Kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen lisäksi, pienten lasten ja odottavien vanhempien erotapaukset ovat lisääntyneet voimakkaasti Tampereella ja muualla Suomessa viime vuosina. Tämä tarkoittaa, että pienten lasten perheissä oli aiempaa enemmän lasta yksin odottavia äitejä tai vauvaa yksin hoitavia äitejä ja isiä. Monissa palveluissa on nähtävissä pienten lasten vanhempien tuen ja avun tarve konkreettisissa sekä arkisissa asioissa. (Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeen loppuraportti 2012.)

Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke (toteutusaika 28.2.–31.12.2012) oli neuvola- ja terveydenhuoltopalveluiden, psykososiaalisen tuen palveluiden sekä päivähoidon ja esiopetuksen yhteishanke, jonka Tampereen kaupungin tilaajaryhmä oli tilannut (kuvio 1).

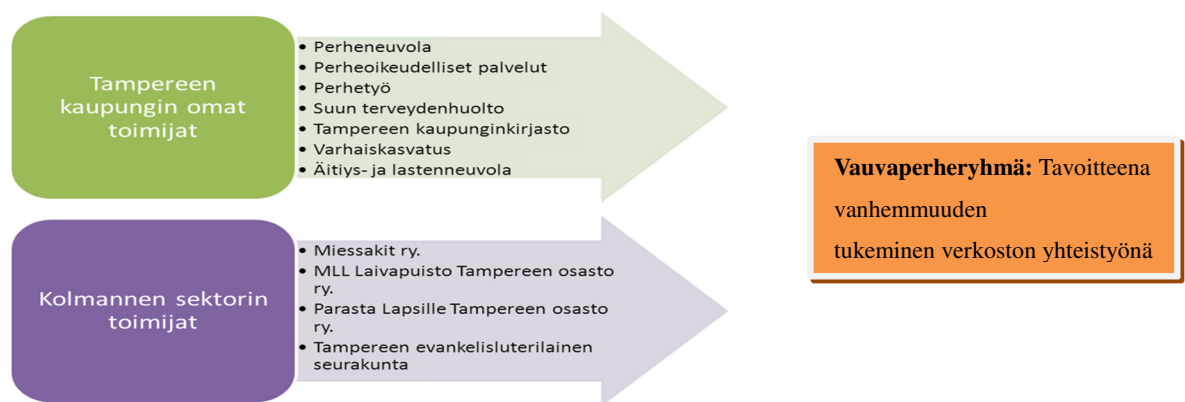

KUVIO 1. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – yhteishanke (Ojanen 2012)

Tampereen kaupungin neuvolatoiminta tukee vanhemmuutta ennen vauvan synnytystä perhevalmennuksella, mutta synnytyksen jälkeinen säännöllinen ryhmämuotoinen perhevalmennus on puuttunut. Tampereen kaupungin varhaiskasvatuksen, psykososiaalisen tuen lapsiperheiden palveluiden sekä neuvola- ja terveydenhuollon äitiys- ja lastenneuvolan palveluiden yhteishankkeessa keskeisenä tavoitteena oli tamperelaisten vauvaperheiden hyvinvointi. Tampereen kaupungin lastensuojelutilastot osoittivat ennen hanketta, että pienten lasten huostaanottomäärät olivat kasvaneet. Lisäksi ilmiö, jossa isä lähtee perheestä ennen vauvan syntymää tai vauvan ollessa pieni, herätti huolta. Heränneisiin huoliin hanke pyrki vaikuttamaan ydintavoitteellaan eli vauvaperheiden vanhemmuuden tukemisella monialaisella verkostotyöllä. Monialaista verkostotyötä toteutettiin ennaltaehkäisevällä ja palveluohjauksellisella työotteella sekä varhaisella puuttumisella synnytyksen jälkeen. Tampereen kaupungin omien toimijoiden lisäksi hankkeessa oli mukana useita järjestöjä.

Niin hankkeen kuin opinnäytetyönkin taustalla oli huoli alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnista Tampereella sekä tarve kehittää kaupungin omien toimijoiden sekä kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyötä monialaisen verkostotyön var-

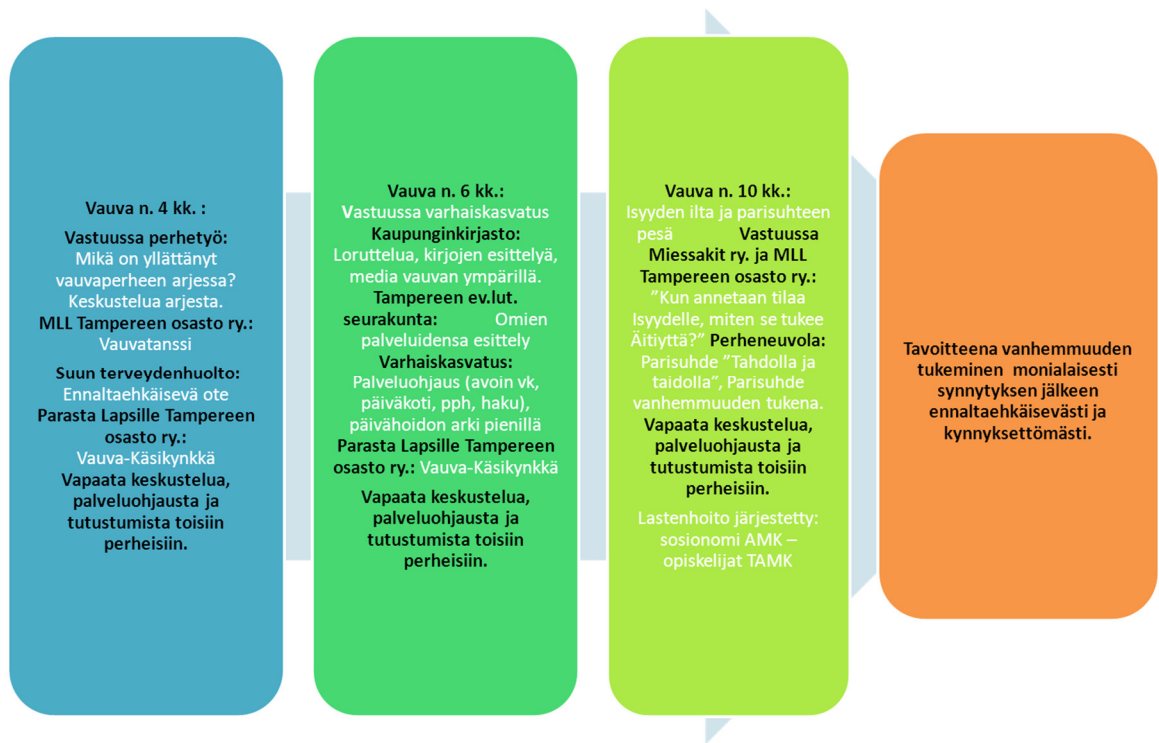
haisen tukemisen osalta. Vanhempien tukeminen sekä oman osallisuuden sekä arjen voimavarojen vahvistaminen ovat verkostotyöskentelyn tavoitteita. Opinnäytetyössä pyritään löytämään hyviä käytäntöjä vanhemmuuden tukemiseen varhaisessa vaiheessa sekä ennaltaehkäisevästi vanhempien omaa osallisuutta tukien. Varhainen puuttuminen pitää sisällään ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä sekä sujuvaa tiedonkulkua verkostoyhteistyössä. Erilaiset strategiat perään kuuluttavat myös yli toimintarajojen menevää saumatonta yhteistyötä perheiden hyväksi. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa vanhemmuutta tuettiin uudella toimijoiden kokoonpanolla (kuvio 2).

KUVIO 2. Vanhemmuuden tukeminen monialaisella verkostotyöllä Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen -hankkeessa (Ojanen 2012)

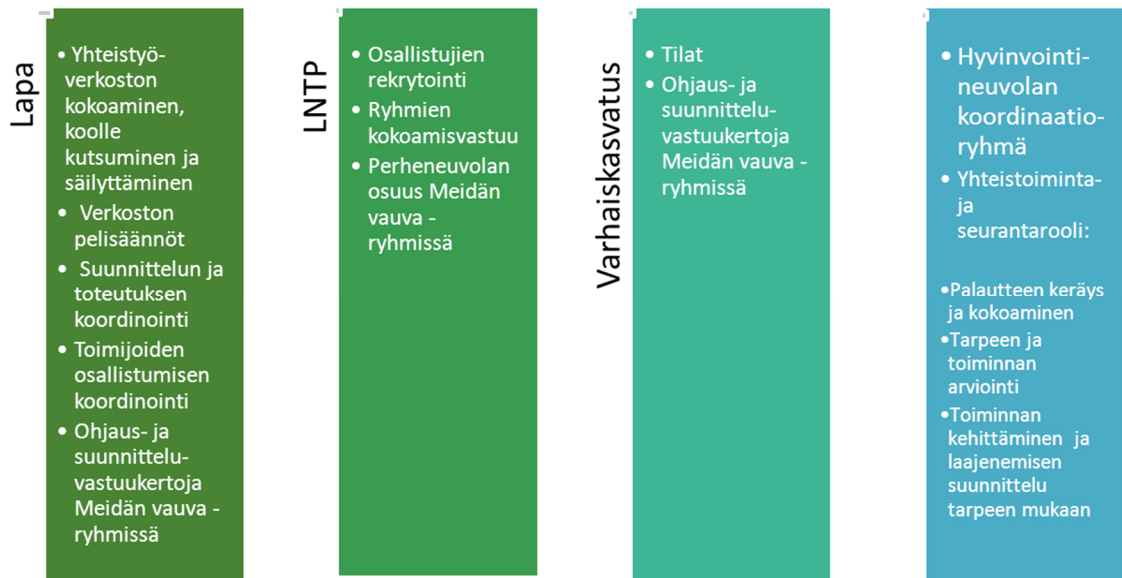
Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa vanhemmuutta lähdettiin tukemaan laajennetulla perhevalmennuksella, jota pilotoitiin Vauvaperheryhmänä Tammen ja Tampellan neuvoloiden alueella. Hankkeen päätyttyä Vauvaperheryhmä jatkuu Meidän vauva – toimintana, joka on tarkoitettu kaikille tamperelaisille vauvaperheille. Meidän vauva – toiminta toteutetaan edelleen monialaisena verkostotyönä, jossa mukana ovat Tampereen kaupungin omien toimijoiden lisäksi useita tamperelaisia järjestöjä. Perhevalmennuksen sisältöjen laajentamisen tavoitteena ovat vanhempien tukeminen vauva-arjessa sekä parisuhteessa, eri varhaiskasvatusmahdollisuuksien tarjoaminen, vapaa-ajan toimintojen esittely, vertaistuen mahdollistaminen sekä yhteisöllisyyden lisääminen. Perhevalmennuksen sisällöt toteutetaan yhteistyössä kaikkien toimintasektoreiden kanssa (kuvio 3). Tavoitteena on tukea vanhemmuutta, edistää yhteisöllisyyttä sekä ehkäistä huostaanottojen määrää. Tarkoituksena on, että Meidän vauva -verkosto

toimii alueellisesti keskitetysti ja kaupungin omat toimijat sekä kolmas sektori jakavat resurssit sekä kulut, jolloin mikään toimijataso ei kuormitu kohtuuttomasti.

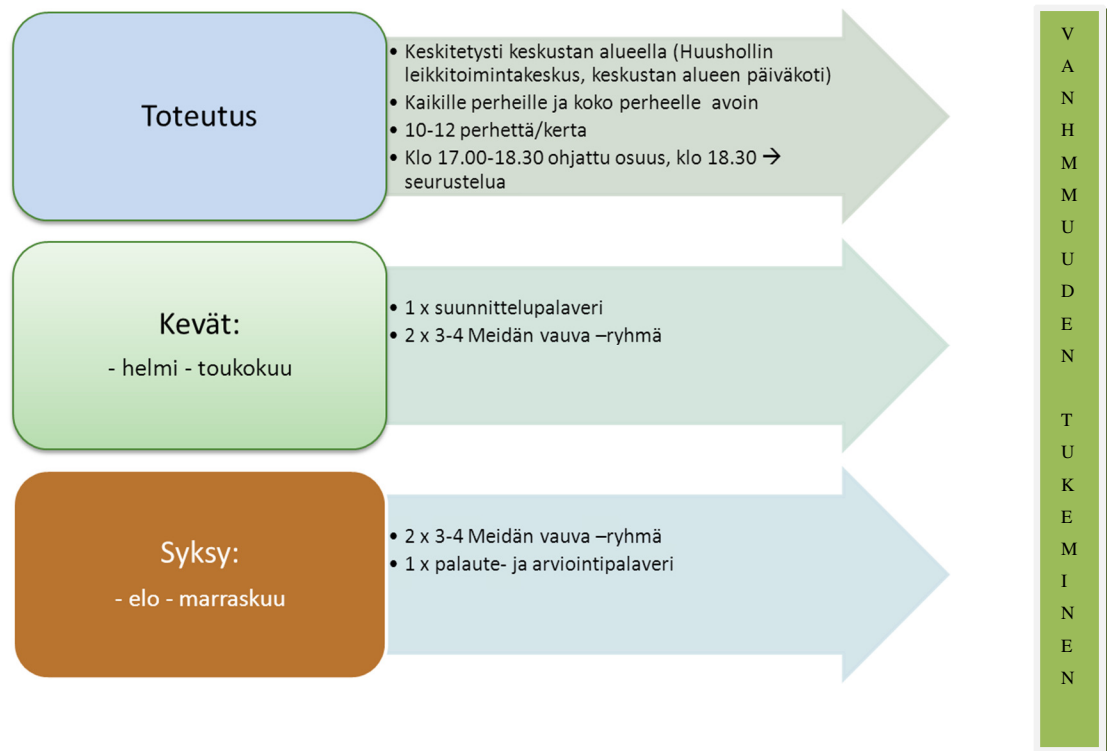
KUVIO 3. Vauvaperheryhmä – pilotin tapaamisten sisällöt (Ojanen 2012)

Vauvaperheryhmä-pilotin tarkoituksena oli tukea vanhemmuutta jakamalla tietoa palveluista ja keskustella vauvan kehitysvaiheeseen sopivista aiheista, unohtamatta vanhemmuutta yleensä sekä parisuhdetta. Vauvaperheen arjessa riittää monenlaisia ajatuksia ja tunteita, joita on huojentavaa jakaa samassa tilanteessa olevien kanssa. Vauvaperheryhmä-pilotissa oli mahdollista tutustua muihin vanhempiin ja jatkaa yhteydenpitoa mahdollisesti vapaa-ajallakin. Meidän vauva – toiminta jatkaa Vauvaperheryhmänä pilotoitua toimintaa. Opinnäytetyö pyrkii kehittämään Meidän vauva – verkoston toimivuutta varhaisen tukemisen osalta. Hankkeessa koottu yhteistyöverkosto säilyy ja elää tarpeen mukaan. Meidän vauva – toiminnan koordinointi ja vastualueet tullaan jakamaan Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, Lasten ja nuorten terveystalouden ja Varhaiskasvatuksen kesken. Hyvinvointineuvolan koordinaatioryhmä toimii yhteistoiminta- sekä seurantaroolissa (kuvio 4).

KUVIO 4. Meidän vauva – toiminnan koordinointi ja vastualueet (Ojanen 2012)

Meidän vauva – toiminta tullaan toteuttamaan (kuvio 5) fyysisesti leikkitoimintakeskus Huushollissa tai keskustan alueen päiväkodissa. Meidän vauva – toiminta on kaikille tamperelaisille perheille avointa toimintaa, joka on suunnattu koko perheelle. Tapaamiset tapahtuvat iltaisin ja kerrallaan kohdataan kymmenestä kahteentoista perhettä. Perheiden rekrytointiin on suunniteltu käytettävän riittävästi aikaa sekä huolellisuutta. Keväällä toteutetaan kaksi kolmen tai neljän kerran kokonaisuutta ja syksyllä saman verran. Toteutusaika on helmi-marraskuussa. Lisäksi on toiminnan suunnittelupalaveri sekä palaute- ja arviointipalaveri.

KUVIO 5. Meidän vauva – toteutus (Ojanen 2012)

Meidän vauva – verkoston yksi olennainen toimintatapa on palveluohjauksellinen työote. Tampereella on paljon palveluita perheille, mutta tietoa niistä ei ole toistaiseksi koottu yhteen. Palveluohjaus korostaa asiakkaan etua ja pyrkii estämään asiakkaan luukulta luukulle juoksemista. Palveluohjauksessa on kolme tasoa, joiden vahvuus riippuu asiakkaan ohjauksen ja rinnalla kulkemisen tarpeesta. (Hänninen 2007, 11.) Luettelossa kaksi avataan palveluohjausta.

Palveluohjaus on:

- asiakaslähtöinen ja asiakkaan etua korostava työtapa
- asiakastyön menetelmä (case management)
- palveluiden yhteensovittaminen organisaatioiden tasolla (service coordination)
- työtapa, tavoitteet, tuki ja palvelut räätälöidään kunkin asiakkaan tarpeen mukaan
- tätä tehtävää hoitaa palveluohjaaja
- perustuu asiakkaan ja palveluohjaajan luottamukselliseen suhteeseen
- tuki rakentuu asiakkaan, hänen sosiaalisen verkostonsa, palveluohjaajan ja muiden palvelutuottajien yhdistettyjen voimavarojen varaan
- prosessi, jonka tavoitteena on määrittää asiakkaan yksilölliset voimavarat ja palvelutarpeet ja löytää näihin tarpeisiin parhaiten vastaavat palvelut ja tukimuodot
- tavoitteena on asiakkaan itsenäisen elämän tukeminen

LUETTELO 1. Mitä palveluohjaus on? (Ojanen Hännistä mukaillen 2013)

Palveluohjausta tarvitaan, koska yhteiskunnassamme yleisesti epävarmuus ja riskit ovat kasvaneet, samalla kansalaisten sosiaaliset suojaverkot ovat heikentyneet. Myös perhesiteet ovat löystyneet, työsuhteet ovat määräaikaistuneet ja osa-aikaistuneet sekä työttömyys on lisääntynyt. Järjestelmän monimutkaisuuden purkamiseen ja asioinnin helpottamiseen kaivataan muutosta “yhden luukun” periaatteeksi. Ennaltaehkäisevässä työssä palveluohjaus käynnistetään varhaisessa vaiheessa, jolloin asiakkaan ongelmiin on mahdollista löytää ratkaisut ennen kuin ongelmat kasaantuvat tai ennen kuin asiakkaasta tulee väliinpuotoaja. (Hänninen 2007, 11.)

Palveluohjaus on kolmitasoinen yhden luukun palvelumalli. Luettelossa kaksi avataan palveluohjauksen kolme tasoa.

Yleinen eli perinteinen palveluohjaus:

- asiakkaan palvelutarpeen selvittäminen
- palvelu- ja hoitosuunnitelmien tekeminen ja toteutuksen seuranta
- yhteydenpito palveluntuottajiin ja viranomaisiin
- palvelujärjestelmän osaaminen ja hallinta

Voimavarakeskeinen palveluohjausmalli:

- asiakkaan itsemäärämisoikeuden korostaminen
- keskeisellä sijalla ovat asiakkaan omat tavoitteet ja voimavarat
- asiakas ja työntekijä ovat kumppaneita
- asiakkaan tukeminen ja neuvominen

Intensiivinen palveluohjaus:

- asiakkaan tilanne on vaikea, vaatii intensiivistä työtä
- asiakkaan tukeminen ja motivointi
- palveluohjaaja osallistuu asiakkaan palvelujen järjestämiseen, tarvittaessa myös hoitoon ja kuntoutukseen

LUETTELO 2. Palveluohjauksen kolme tasoa (Ojanen Hännistä mukaillen 2013)

Meidän vauva – toiminta on sektorirajojen yli menevää verkostotyötä, jolla pyritään tukemaan vanhemmuutta ennaltaehkäisevästi, palveluohjauksellisesti sekä vanhempien omaa osallisuutta vahvistaen. Opinnäytetyön varhaisen tukemisen mallinnuksen muodostamisen taustalla osaksi Meidän vauva - toimintaa on ensisijaisesti vauvaperheiden hyvinvointi. Mannerheimin lastensuojeluliiton pääsihteeri Mirjam Kalland toteaa Lapsemme -lehdessä:

Mutta pahinta on, että näiden tilastojen taakse piiloutuu näkymättömiä lapsia. Lapsia, joiden kärsimystä ei kukaan ehdi nähdä, joiden itkua kukaan ei ehdi kuunnella. Ympärillään aikuisia, jotka kinastelevat siitä, miten parhaiten saataisiin säästöjä aikaan, ja kenen vastuulla tämä nyt sitten olikaan. (Kalland 2012.)

Opinnäytetyön huolien selvittämisen ja varhaisen tukemisen mallinnuksen kunnianhimoisena pyrkimyksenä on estää näkymättömien lasten ja perheiden lisääntyminen. Monialainen verkostotyöskentely on toimiva tapa jakaa osaamista asiakkaan parhaaksi, ilman uusien palveluiden perustamista. Tampereella on paljon erilaisia vauvaperheitä tukevia palveluita, joiden tiedon sekä taidon yhdistäminen on järkevää, tarpeellista sekä kustannustehokasta.

3 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen tekemisessä, niin kvalitatiivisessa kuin kvantitatiivisessakin, oleellisinta on Pilatuksen kysymys: ”Mikä on totuus?” Totuuden etsimisessä oleellisinta ei kuitenkaan ole se, kummalla menetelmällä, kvalitatiivisella vai kvantitatiivisella, päästään lähemmäksi totuutta. Oleellisinta on pyrkimys päästä niin lähelle totuutta kuin mahdollista. (Metsämuuronen 2009, 213).

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiöitä. Laadulliset tutkimukset ovat yleensä hypoteesittomia. Laadullisessa tutkimuksessa teoria auttaa tutkimuksen tekemisessä tai teoria on päämääränä, jolloin tutkimuksella pyritään kehittämään teoriaa edelleen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavia yksiköitä on vähän, mutta niitä tutkitaan perusteellisesti. Tärkeintä on aineiston laatu. Induktiivinen päättely, jossa pyritään tekemään yleistyksiä ja päätelmiä aineistosta nousevien seikkojen perusteella, on ominaista laadulliselle tutkimukselle. Tutkimussuunnitelma laadullisessa tutkimuksessa on joustava. Tuloksena laadullisista tutkimuksista saadaan jäsennyksiä, malleja, tulkinnallisia kehyksiä tarkasteltavan aineiston (ainutlaatuinen) pohjalta. Tilastolliseen yleistämiseen ei pyritä. (Koivula 2010, 12.)

Prosessi luonnehtii laadullista tutkimusta parhaiten. Aineistoon liittyvien näkökulmien ja tulkintojen voidaan katsoa kehittyvän tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä, koska aineistokeruun väline on tutkija itse. Prosessista voidaan puhua myös siksi, että tutkimustehtävää tai aineistonkeruuta koskevat ratkaisut voivat muotoutua vähitellen tutkimuksen edetessä. Tutkimusongelma täsmentyy koko tutkimuksen ajan. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusasetelmien rajaaminen on vaikeata, mutta tarkoituksenmukaista. Varsinkin aloitteleva tutkija on halukas käsittelemään kaikkia tutkimuksen edetessä eteen tulevia mielenkiintoisia aiheita. Rajaaminen tekee tutkimuksen tekemisestä mielekkäämpää ja selkeämpää. Laadullinen aineisto ei sellaisenaan ku-

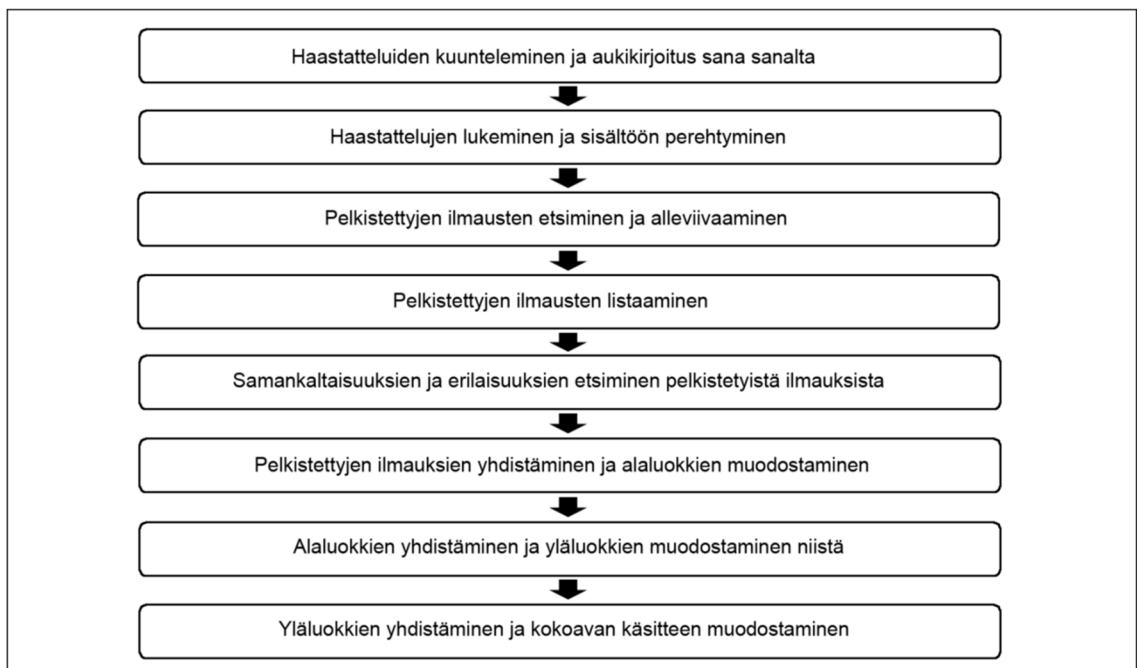
vaa todellisuutta, koska tutkijan omat intressit ja tarkastelunäkökulmat vaikuttavat aineiston keruuseen ja kerääntyvän aineiston luonteeseen. Aineistosta nouseva ydinsanoma, jonka tutkija haluaa tulkintansa avulla nostaa tarkastelun keskipisteeksi, on otettava huomioon jo tutkimustehtävää rajattaessa. (Kiviniemi 2007, 71, 73.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysointi voi olla luonteeltaan analyyttistä tai synteettistä. Aineiston luokittelu ja jäsentäminen systemaattisesti eri teema-alueisiin edustavat analyyttisuutta. Synteettisten päätelmien totuus tai epätotuus määräytyy suhteessa tutkittaviin ilmiöihin. Tutkijan tehtävänä on löytää keskeisimmät käsitteet, joiden valossa runsastakin aineistokokonaisuutta voidaan tarkastella ja epäolennaista tutkimusaineistoa voidaan karsia pois. Tutkimusraporttia tehdessään tutkija lopullisesti ratkaisee mikä tutkittavan ilmiön tarina on ja mitä raporttiin sisällytetään. Laadullinen tutkimus värityy tutkijan tulkintojen perusteella ja on siten luonteeltaan tulkinnallista. (Kiviniemi 2007, 80–81.) Opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Tutkittavat tekstit voivat olla esimerkiksi kirjoja, päiväkirjoja, haastatteluita, keskusteluita ja puheita. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin sekä aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.).

Kuviossa kuusi Tuomi ja Sarajärvi (2009) esittelevät tutkimusaineiston analyysin etenemistä vaiheittain. Aineiston pelkistämässä eli redusoinnissa analysoitava informaatio voi olla esimerkiksi auki kirjoitettu haastatteluaineisto, josta pelkistämällä karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin, jolloin aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Tällöin aineistoa pelkistetään litteroimalla tai koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Ennen analyysin aloittamista sisällönanalyysissa tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi, jotka nimetään luokan sisältöä

kuvaavalla käsitteellä. Luokittelussa aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.)

Aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi. Abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Klusterointi on osa abstrahointiprosessia. Abstrahoinnissa edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin sekä johtopäätöksiin. Abstrahointia eli käsitteellistämistä jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan, kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää tulkintaa tutkittavasta ilmiöstä. Abstrahointi on prosessi, jossa teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan koko ajan alkuperäisaineistoon uutta teoriaa muodostettaessa. Käsitteellistämässä aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitetään esimerkiksi empiirisestä aineistosta muodostettu malli tai käsitejärjestelmä. Tehdessään johtopäätöksiä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät. Analyysin kaikissa vaiheissa tutkija siis pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi ym. 2009, 111–112.)

KUVIO 6. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109)

Tässä opinnäytetyössä sisällönanalyysi tehtiin edellä mainittua prosessia mukaillen. Puolistrukturoidut teemakyselyt luettiin ja perehdyttiin sisältöön, jonka jälkeen vastaukset koottiin kysymysten alle. Koonnin jälkeen etsittiin pelkistettyjä ilmauksia ja listattiin ne. Pelkistetyistä ilmauksista etsittiin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, jonka jälkeen pelkistetyt ilmaukset yhdistettiin ja muodostettiin alaluokkia. Seuraavaksi yhdistettiin alaluokat, joista muodostettiin yläluokkia. Yläluokat yhdistettiin ja muodostettiin ko-koava käsite. Analyysissa kiinnitettiin huomiota ensisijaisesti niihin seikkoihin, joiden avulla vauvaperheiden vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus voitiin muodostaa. Lisäksi empiiristä aineistoa käsiteltäessä huomioitiin opinnäytetyön teoreettiset käsitteet, tutkimuskysymykset sekä aikaisemmat tutkimukset.

Alla olevasta taulukosta selviää sisällönanalyysin muodostuminen. Vasemman puoleisessa sarakkeessa on sitaatteja kyselyn vastauksista. Sitaattien pohjalta on löydetty yhteinen luokka ja luokkia yhdistämällä on löydetty näitä yhdistävä teema.

TAULUKKO 1. Esimerkki analyysin muodostamisesta

Aineistosta nostettu sitaatti	Kokemus	Teema
<ul style="list-style-type: none"> <i>Tosi tärkeää olisi, että neuvolan terveydenhoitaja voisi olla mukana ryhmän toiminnassa, koska hän on jo perheelle tuttu ja tuo siten turvallisuutta.</i> <i>Ryhmä tapaa usein ja sillä on samat vetäjät. Tai ainakin yksi sama henkilö mukana tapaamisissa.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri 	<ul style="list-style-type: none"> Pysyvä työntekijä

3.2 Opinnäytetyön aineistonkeruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin sähköisesti saatekirjeen (liite 1) saattelemana puolistrukturoidulla teemakyselyllä (liite 2) Vauvaperheryhmä – pilottiin osallistuneilta sekä Tampereen kaupungin että järjestöjen toimijoilta, jotka jatkavat yhteistyöverkostona Meidän vauva – toiminnassa. Tampereen kaupungin avopalveluiden tutkimuslupa on liitteenä (liite 3). Puolistrukturoituun teemakyselyyn päädyttiin ajankäytöllisistä syistä sekä melko suuresta tutkimusjoukosta johtuen. Sähköinen kysely tavoitti parhaiten tutkimukseen osallistujat, joiden päivittäisiin tehtäviin kuuluu sähköpostin käyttäminen. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessakin hankalaksi koettu aikataulujen yhteensovittaminen puolsi myös sähköisen kyselyn lähettämistä. Puolistrukturoitu teemakysely salli suurehkon määrän kysymyksiä, teemoittelu mahdollisti kyselyn selkeyttämisen ja valmiiden vastausvaihtojen lisäksi oli mahdollista vastata myös vapaasti. Kyselyn teemat koostuivat taustatiedoista, huolen aiheista nykyaikana, Meidän vauva – verkostotyöskentelyn hyvistä käytännöistä ja vastuunjaosta sekä vauvaperheen kohtaamisesta.

Kyselyjoukko valikoitui luonnollisesti Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeeseen osallistuneen toimijajoukon kautta. Lähes sama toimijajoukko jatkaa Meidän vauva – verkostossa yhteistyötä vauvaperheiden hyväksi, joten opinnäytetyössä muodostettava mallinnus toimijajoukon vastausten perusteella hyödyttäisi myös toimijoita. Kysely lähetettiin viidelletoista sekä kaupungin että järjestöjen toimijalle, joilla oli tuoreessa muistissa hankkeeseen osallistuminen ja tätä kautta kyselyn teemat. Teemakyselyn vastausaika oli alun perin kaksi viikkoa, mutta vastausaikaa jatkettiin myöhemmin viikolla pienen vastausprosentin perusteella. Viikon jatkoaika nosti vastausprosenttia toivotulla tavalla, vaikka mallinnuksen muodostamisessa tärkeintä ei ollutkaan vastaajien lukumäärä, vaan vastausten laatu. Kyselylomakkeen saatekirjeessä korostettiin oman asiantuntijuuden jakamista sekä kyselyyn vastaamisen luottamuksellisuutta. Kyselyyn vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen.

Kysely on yksi aineistonkeräystapa sekä tehokas menetelmä, sillä se voidaan lähettää suurelle joukolle tutkittavia. Kyselyn kustannukset sekä aikataulu voidaan määrittää

melko tarkasti. Puolistrukturoidussa kyselyssä vastausvaihtoehtoja on enemmän kuin strukturoidussa kyselyllä. Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi vastaaja voi kirjoittaa vapaasti asiaa koskevia mielipiteitään, kokemuksiaan ja toiveitaan sekä ajatuksiaan. Vastaukset on mahdollista esittää sekä tilastollisesti että kuvailevana yhteenvetona tai käyttäen molempia tapoja. (Haapasalo, Vaarasalo & Valjakka 2011, 2-4.) Kyselytutkimuksen avulla voidaan kerätä laaja aineisto, kysyä paljon kysymyksiä, aineisto voidaan käsitellä nopeasti ja analyysitavat ovat jo olemassa. Kyselytutkimukseen liittyviä mahdollisia ongelmia ovat muun muassa: ei tiedetä kuinka vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen, väärinymmärrysten kontrollointi on vaikeaa sekä semanttiset ongelmat. (Haapasalo ym. 2011, 5-7.)

4 VARHAINEN PUUTTUMINEN JA ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖOTE PERHEIDEN KANSSA TEHTÄVÄSSÄ TYÖSSÄ

4.1 Varhaisesta puuttumisesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) varhaisen puuttumisen toiminnassa korostettuna on varhainen avoin yhteistyö palvelujen tarjoajien ja kansalaisten välillä. Varhainen puuttuminen tarkoittaa varhaista vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Puhuttaessa varhaisesta puuttumisesta, tulisi toimia mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti sekä mahdollisimman hyvässä yhteistyössä, jotta voidaan ehkäistä ongelmatilanteita. Oleellisinta olisikin toimia juuri silloin, kun on vielä paljon mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja tilanteen selvittämiseksi. Toimivaksi todetut menetelmät perustuvat voimavarakeskeisiin vuoropuheluihin, joissa tähdätään erityisesti huolen varhaiseen puheeksi ottamiseen. Varhaisen puheeksi ottamisen lisäksi tähdätään asiakkaan, läheisten sekä työntekijöiden avoimeen ja osallistuvaan yhteistyöhön. Varhainen puuttuminen on parhaimmillaan varhaista avointa yhteistoimintaa, johon kuuluu avoin vuoropuhelu ja erilaisten ratkaisujen löytäminen yhdessä asiakkaan kanssa. Ideana varhaisessa puuttumisessa on, että työntekijä puuttuu omaan huoleensa ja pyytää asiakkaalta apua oman huolensa vähentämiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012.)

Nykyään perheet ovat myös monimuotoisia, elävät eri tavoin ja erilaisissa olosuhteissa. Onkin tarpeen kysyä, miten yhteistuumin varmistamme sen, että kukin lapsi saa riittävästi turvallisen ja läheisen aikuisen aikaa, huolenpitoa ja ohjausta. Varhainen vastuunotto lapsen hyvinvoinnista – kehittämishanke (2003) puhui varhaisesta vastuunotosta varhaisen puuttumisen sijaan. Hanke pohti varhaista vastuunottoa kolmesta näkökulmasta. Ensimmäiseksi, miten auttaa lasta nyt, tänään ja siellä missä hän tavallisesti on. Aina voi tehdä jotain ja jokainen voi osoittaa välittämistä, kiinnostusta ja huolenpitoa. Toiseksi, miten tukea ja rohkaista vanhempia, antaa heille tilaa sekä kuulla heitä. Miten mahdollistaa vanhempien keskinäinen kohtaaminen sekä ilon löytyminen yhteisistä kokemuksista. Kolmanneksi, miten lasten ja perheiden parissa työskentelevät voisivat nykyistä paremmin jaksaa tärkeässä työssään. (Remsu & Törrönen toim. 2007, 14.)

Noin joka neljännessä suomalaisessa lapsiperheessä on mielenterveys- tai päihdeongelmia kertoo Vantaalaisen hyvä mieli – hankkeen loppuraportti. Hanke perustettiin vastaamaan näihin lapsiperheiden ongelmiin, joita lapsen kehitysympäristössä ei ole riittävästi valmiuksia tunnistaa, ottaa puheeksi ja ohjata avun piiriin. Perheiden haasteena on työn ja perheen yhteen sovittaminen lasten ollessa pieniä. Varsinkin lapsiperheiden isät tekevät muihin verrattuna pitkiä työpäiviä. Kiireisyys, väsymys ja stressi ovat varsin yleisiä suomalaisissa lapsiperheissä. Lapsen ja vanhemman suhteeseen sekä lasten hyvinvointiin vanhemman kokema stressi vaikuttaa kielteisesti. Vanhempien varhaiset ohjaus- ja tukitoimet vahvistavat myös lasten hyvinvointia. (Vantaalaisen hyvä mieli – hankkeen loppuraportti 2012.) Helsingin yliopiston sosiaalityön professori Maritta Törrönen kirjoittaa lapsiperheiden arkea ja hyvinvointia koskevassa teoksessa, että kumuloituneessa hyvinvoinnissa yhdistyvät taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma yksilöä ja hänen yhteisöään suosivasti. Kasautunut pahoinvointi kertoo puolestaan siitä, että samanaikaisesti on kertynyt useampia pidempiaikaisia sosiaalis-taloudellisia tekijöitä, jotka rasittavat perheenjäsenten hyvinvointia ja murentavat luottamusta toisiin ihmisiin. (Törrönen 2012, 166–167.)

Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoima Varpu – lapselle tukea ajoissa varhaisen puuttumisen projekti (2001–2004) perustettiin lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Varpu – projektin loppuraportin mukaan yhtä määritelmää varhaisesta puuttumisesta ei ole, mutta yleisesti varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan mahdollisimman varhain ja niihin puututaan ajoissa. Lisäksi varhainen puuttuminen ja tukemisen lisäksi tarvitaan hyvinvointia rakentavaa ja ongelmia ehkäisevää työtä (Varpu – hanke 2001–2004.)

Vantaalla perheiden ongelmiin on pyritty vastaamaan hanketoiminnalla. Vantaalaisen hyvä mieli – hankkeen sisällä toimi Otso – hanke, jonka tarkoituksena oli tukea perheiden omaa selviytymistä muuttuneissa elämäntilanteissa. Näitä tilanteita olivat muun muassa lapsiperheen vanhemman uupumus ja väsymys, erilaiset kasvatuskysymykset, arjen hallinnan pulmat, perheen vuorovaikutuksen pulmat sekä perheen kriisit (avioero, sairaus). Tavoitteena olivat perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen tukeminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen. Menetelminä käytettiin perhekohtaisia

tapaamisia, yhteistapaamisia, joissa mukana olivat vanhemmat, päivähoidon työntekijä ja Otsotyöntekijä, tarpeenmukaisia verkostotapaamisia sekä palvelutarpeen kartoitusta, neuvontaa ja ohjausta. (Otso – hankkeen esite 2011.)

Varhainen puuttuminen voidaan ymmärtää useilla eri tavoilla niin ulkomailla kuin Suomessaakin. Englannissa käytetään termiä ”family support” puhuttaessa perheitä tukevista menetelmistä ennen lastensuojelun toimia. Tällöin termillä tarkoitetaan sitä, että perheelle annetaan ohjausta ja tukea lastensa kasvattamiseen. Oleellista on, että tällainen tuki ei leimaa perheitä ja on kaikkien perheiden saatavilla. Englannissa varhaista tukea perheet saavat muun muassa erilaisten projektien ja hankkeiden kautta. (Coulshed & Orme 2006, 220–221.)

4.2 Varhaisen puuttumisen käytäntöjä

Varhaisen puuttumisen apuna voidaan käyttää huolen vyöhykkeistöä (kuvio 4), joka kehitettiin Stakesin Palmuke -projektissa (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2002). Huolen vyöhykkeistön asteet kulkevat yhdestä aina seitsemään asti, jolloin numero yhden kohdalla ei ole huolta lainkaan, kahden ja kolmen kohdalla on pieni huoli. Vyöhykkeistön asteiden neljä ja viisi kohdalla ollaan huolen harmaalla vyöhykkeellä, jolloin huoli on jo huomattavaa. Asteilla kuusi ja seitsemän huolta on paljon sekä jatkuvasti ja työntekijän omat keinot ovat loppumassa (Arnkil, Erikson & Arnkil 2002, 143.)

Työntekijän/aikuisen kokeman, lasta/nuorta koskevan huolen vyöhykkeistö

EI HUOLTA 1	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

* kontrollilla tarkoitetaan tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotakin epätoivottavaa asiaa esim. päihteiden käyttöä

KUVIO 7. Huolen vyöhykkeistö (Arnkil, Erikson & Arnkil 2002)

Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä arvioi huolensa sen hetkistä astetta suhteessa omiin mahdollisuuksiinsa tukea asiakasta. Näin työntekijä myös kartoittaa lisävoimavarojen tarvetta. Vyöhykkeistöä ei tule käyttää asiakkaiden, perheiden tai ylipäättään kenenkään luokittelun tai rekisteröinnin välineenä. Huolen vyöhykkeistö on tarkoitettu vain omien työskentelysuhteiden sekä yhteistyötartpeiden jäsentelyyn kulloisenkin tilanteen mukaan. Lasten ja nuorten tilanteet koskettavat usein monia toimijatahoja, joten ne saattavat edellyttää eri hallinnonalojen työntekijöiden yhteistyötä. Vyöhykkeistön avulla ylitetään mahdolliset eri ammattiryhmien ”kielimuurit” ja luodaan varhaista puuttumista ja yhteistyötä tukevaa kieltä (Erikson & Arnkil 2012, 25.)

Huolen vyöhykkeistöä voidaan käyttää usealla tapaa varhaisessa puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä perheiden kanssa. Huolen vyöhykkeistö myös auttaa verkostoja ylittämään sektorirajoja. Huolia vähentäviä menetelmiä voivat olla huolen vyöhykkeistön ensimmäisellä vyöhykkeellä rakennetut alueelliset ja teemoittaiset pohdintaryhmät, joissa voidaan pohtia niin ammattiauttajien, päättäjien kuin esimerkiksi asukkaiden kanssa alueen myönteisestä tai huolestuttavasta kehityksestä. Näin dialogisuus säilyy ja asukkaat otetaan mukaan heitä koskevaan toimintaan, jolloin myös kontaktinotto ammattiauttajiin helpottuu. Tukeen liitetyt huolen puheeksi otot vyöhykkeiden yksi ja kaksi rajamailla saavat aikaan myönteisiä avauksia perheiden kanssa; ei keskitytä ongelmiin vaan omaan subjektiiviseen huoleen. Apuna vyöhykkeillä kaksi ja kolme voi käyttää esimerkiksi selkeyttäviä verkostopalavereja, joissa pohditaan sitä, mitä itse kukin voisi

tehdä perheen toivoman hyvän tulevaisuuden tukemiseksi. Läheisneuvonpidoissa huolen neljännellä vyöhykkeellä läheisiä kuullaan päätöksenteon tueksi kriiseissä. (Arnkil ym. 2002, 143.)

Huoleen on tartuttava niin varhain kuin mahdollista. Tavoitteena on auttaa lasta ja hänen perhettään kriisin alkuvaiheessa, jolloin mahdollisuudet ongelman ratkaisuun ja tukemiseen ovat vielä suuret. Näin estetään ongelmien kärjistymisen tai kasautumisen ja ehkäistään lapsen ja perheen syrjäytymistä. Varpu-verkoston hyvät varhaisen puuttumisen toimintaperiaatteet ja tavat toimia ovat kuvattu liitteessä viisi. (Varpu – hanke 2001–2004.) Ne huolen vyöhykkeet, joissa ei koeta olevan huolta lainkaan tai huoli on hyvin vähäistä, ovat keskeistä ennaltaehkäisevän työn aluetta. Kyse on siitä, millaisella toiminnalla huolet pidetään loitolla (Arnkil ym. 148, 2002.) Varhaisella puuttumisella ja ennaltaehkäisevällä työotteella on myös taloudellinen vaikutus: havaitsemalla ongelmat ja puuttumalla niihin varhain säästetään korjaavista palveluista.

Alankomaissa kehitettyä mallia mukailee seuraava malli, joka antaa työntekijälle työkaluja kohti asiakkaan tarpeista lähtevää interventiota (Knorth, Van Der Bergh & Verheij 2002, 242–243).:

1. Arviointi: tilanteen huolellinen kartoittaminen.
2. Valinta: tilanteeseen parhaiten sopivan väliintulon valitseminen.
3. Tauko ja valmistelu: valitun väliintulotavan uudelleenarviointi ja täytäntöönpanon valmistelu, sisältäen hoidon suunnittelun.
4. Interventio: väliintuloprosessin toteuttaminen.
5. Seuranta: tiivis tarkkailu ja tarkkailu, tarpeen mukaan valitun lähestymistavan säätäminen.

Sektorirajat ylittävä huoli lasten pahoinvoinnista ja vanhempien jaksamisesta on päivän sana. Kaupungit ja kunnat ovat heränneet huomaamaan järjestöjen korvaamattoman arvon sekä sen, ettei omistakaan sektorirajoista eri palveluiden välillä ole tarpeen pitää kiinni. Yhteistyötä tekemällä säästytään päällekkäisyyksillä sekä yhdistetään voimavarat yhteisen tavoitteen eli lapsiperheiden hyvinvoinnin hyväksi. Kenellä on oikeus varhai-

seen puuttumiseen? Niina Remsu kirjoittaa artikkelissaan Lapsi- ja perhepalvelujen kehittämistyön nousukausi – varhaisesta puuttumisesta varhaiseen vastuunottoon, että varhainen puuttuminen vaatii moniammatillista ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä, johon myös harrastus- ja vapaa-ajan järjestöt tulisi ottaa mukaan. Ideat yhteisöllisestä puuttumisesta innostavatkin joitain ammattilaisia, mutta käytännössä viranomaisverkostot eivät voi jakaa puuttumisen oikeutta ja vastuutaan esimerkiksi vanhempainverkostolle. Aikamme arvostaa aktiivista, harrastavaa ja menestyvää yksilöä ja kyltymätön tavoiteltavuus esimerkiksi harrastusten parissa on yhtä todellinen uhka lapsen hyvinvoinnille kuin välinpitämättömyys. (Remsu 2007, 29.) Merkittävää ei ole sen seuraaminen, muuttavatko vanhemmat elämäntapaansa tai käyttäytymistään vaan enemmänkin sen arvioiminen, näkyykö myönteinen muutos lapsen elämässä ja kokemuksissa. (Möller 2005, 6-7.)

Mitä missään nimessä ei pitäisi tehdä varhaisen puuttumisen nimissä? Tarja Heino (2007, 38) kirjoittaa artikkelissaan Varhainen vastuunotto ja lastensuojelu Tom Arnkilin (2007) listaamat kielletyt seikat:

1. Lapsista, nuorista tai muistakaan perheenjäsenistä ei välitetä tietoja heidän tietämättään eikä ilman heidän lupaansa; asianosaisia päinvastoin pyydetään ja rohkaistaan osallistumaan yhteisiin vuoropuheluihin huolia huojentavasta toiminnasta.
2. Ei muodosteta rekistereitä, jotka loukkaavat avoimuuden eettisiä periaatteita eikä missään nimessä uhmata tietosuojasäännöksiä.
3. Ei sivuuteta näyttöä lastensuojelun päätöksenteon perustana tai korvata sitä subjektiivisilla huolenilmauksilla.
4. Ei yksilöllistetä lapsiin, nuoriin tai perheisiin palveluyksiköiden toimintakulttuuriin, resursseihin, rakenteisiin, johtamiskäytäntöihin liittyviä ongelmia, vaan päinvastoin, niihinkin tulee puuttua varhain.
5. Ei laiminlyödä perheiden käytettäväksi tarkoitettujen tukitoimien resursointia, saatavuutta eikä monipuolisuutta, vaan päinvastoin, niidenkin puutteisiin puututaan varhain.

4.3 Ennaltaehkäisevän työn taustatekijöitä

Ehkäisevillä ja edistävillä palveluilla tarkoitetaan perheiden arkea sekä yhteisöllisyyttä vahvistavaa, koko ikäryhmälle tarjottavaa universaalialia tai erityistä kohdennettua tukea. Sosiaali-, terveys- ja opetuspalveluissa käytetään erilaisia termejä lapsille ja perheille tarjottavista tukipalveluista. Yhteistä näille palveluille on kuitenkin se, että niiden avulla pyritään lasten suotuisaan kasvuun ja kehitykseen, lasten ja perheiden voimavarojen vahvistumiseen sekä lasten ja perheiden hyvinvointiin ja terveyteen. (Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita, Vanhempien näkökulma 2011, 17.) Varhaisella puuttumisella pyritään perheiden varhaiseen tukemiseen ja näin myös ongelmien ennaltaehkäisyyn. Ilman varhaista puuttumista ei ole myöskään varhaista tukea eikä ongelmien ennaltaehkäisyä.

Ennaltaehkäisevän lapsiperheiden kanssa tehtävän työn taustavaikuttajana on Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus. ”Lapsen oikeus on aikuisen velvollisuus.”, lauseen takana on UNICEFin entinen pääsihteeri J.P. Grant. YK:n lapsen oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18 vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, joka luettelee lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja asettaa valtioille ensisijaisen vastuun toteuttaa ne. (Yhdistyneet Kansakunnat 1989.)

Ennaltaehkäisevän toiminnan lähtökohdat ovat siis lainsäädännössä. Ennaltaehkäisevä toiminta, puheeksi ottaminen ja varhainen puuttuminen ovat olleet tavoitteena myös sosiaali- ja terveysalan kehittämistyössä jo useiden vuosien ajan. Lainsäädäntö ja eri kehittämisohjelmat ovat edellyttäneet ennaltaehkäisevää työtä sosiaali- ja terveysalalle, silti ennaltaehkäisevä toiminta on edelleen varsin vähäistä. (Johtamisella laatua ja työhyvinvointia sosiaalialalle 2009, 41.) Vuonna 2008 voimaan tullut uusi lastensuojelulaki osoittaa, että lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2008.) Suomen perustuslaissa on myös erikseen säädetty lapsen oikeuksista. Lapsen oikeudet sisältyvät myös Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja erityisesti lapsen oikeuksien yleissopimukseen. (Sosiaaliportti 2012.)

Äitiys- ja lastenneuvoloiden ja muun terveydenhuollon, päivähoidon, koulun sekä nuorisotyön mahdollisuuksista edistää ja turvaa lapsen kehitystä ja kasvua, yritetään nykyhetkessä korostaa. Perheiden on mahdollista saada oman kunnan peruspalveluiden piirissä erityistä tukea, jota sanotaan ehkäiseväksi lastensuojeluksi. Tämä ei vaadi, että lapsi tai perhe olisi lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3§.) Lastensuojelulaki edellyttää kuntia tekemään lastensuojelusuunnitelman. Tampereen kaupungin suunnitelma on nimeltään Arvokas arki, jonka lähtökohtana on muun muassa kaupunkistrategia Tampere virtaa, joka sekin painottaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä hyvinvoinnille:

Sujuvan elämän suuri kaupunki vastuullisesti kehityksen kärjessä. Painopiste ennaltaehkäisyssä ja asiakaslähtöisyydessä sekä toimintakyvyn, yhteisöllisyyden ja moniarvoisuuden vahvistamisessa. (Tampereen kaupunkistrategia 2020.)

Ehkäisevä työ on yleensä yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla tapahtuvaa toimintaa, jolla pyritään ehkäisemään pahoinvointia ja lisäämään hyvinvointia. Tämän lisäksi työ voi olla myös rajatumpaa ja tiettyyn asiaan kohdennettua toimintaa. Tällöin tarjotaan erityistä tukea tai palvelua perheille, joilla on haastavampia elämäntilanteita. Siten voidaan mahdollisesti ehkäistä syrjäytymistä ja huono-osaisuutta. Ehkäisevää työtä toteutetaan esimerkiksi lastenneuvoloissa, päivähoidossa, koulussa, perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa ja monenlaisen harrastustoiminnan piirissä. Ehkäisevän työn muotoja pyritään kehittämään kunnallisissa palveluissa sekä järjestöissä alueellisella, seudullisella ja valtakunnallisella tasolla. Ehkäisevää työtä toteutetaan myös moniammatillisesti eri sektoreiden yhteistyönä. Ennaltaehkäisevän työotteen sisällön määrittelee aina toiminta, jota kautta ennaltaehkäisy määritellään. Esimerkiksi ennaltaehkäisevä päihdetyö on toimintaa, joka pyrkii ehkäisemään ja vähentämään päihteiden käyttöä. Ennaltaehkäisevä perhetyö taas pyrkii ehkäisemään perheen sisäisiä ongelmia ja vahvistamaan perheen omia voimavaroja. (Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet 2009.)

4.3.2 Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ tutkimuksissa, politiikassa ja mediassa

Tuoreen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen (2013) mukaan noin 40 prosenttia äideistä ja kolmasosa isistä on huolissaan omasta jaksamisestaan. Vuonna 2012 tehdyn Lapsiperhekyselyn ensimmäiset tulokset osoittavat, että vanhemmat olivat joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä kyselyn väittämästä ”olen huolissani omasta jaksamisestani vanhempana”. Yksihuoltajista jopa puolet oli huolissaan omasta jaksamisestaan ja valtaosalla oli myös vaikeuksia toimeentulon hankkimisessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemässä kyselyssä yksihuoltajista 70 prosenttia vastasi, että menojen kattaminen tuloilla on jonkin verran tai erittäin hankalaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2012 puolestaan osoittaa, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi 1,4 prosenttia ja huostassa olleiden 2,6 prosenttia vuodesta 2010. Kodin ulkopuolelle oli vuoden 2011 aikana sijoitettuna 17 400 lasta ja nuorta ja myös huostassa olleiden lasten määrä kasvoi edellisestä vuodesta. Vuoden 2011 aikana oli huostassa 10 500 lasta ja kiireellisesti sijoitettiin noin 3 900 lasta. Kiireellisesti sijoitettuja oli 13 prosenttia enemmän kuin vuonna 2010. Elatusapu-sopimuksia vahvistettiin neljä prosenttia enemmän kuin vuonna 2010. Elatustukea saavien lasten määrä on vähentynyt koko 2000-luvun alun, mutta vuonna 2009 määrä kääntyi kasvuun. (Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2012 2013, 29–30.) Viimeistään nämä tilastolliset kasvut näyttävät sen tarpeen, että vanhemmuus kaipaa tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä matalan kynnyksen toimina.

Lapsuus rakentaa elämämme talon perustukset. Hyvin rakennetut perustukset auttavat meitä rakentamaan tukevan talon, joka kestää myrskyt ja kannattelee läpi elämän. Huonot perustukset sen sijaan ovat vaaraksi kestävyydelle. (Kivimäki 2011, 1.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportissa Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? – Vanhempien näkökulma (2011) toteutetussa kyselyssä vanhempien mielestä vanhempien ja työntekijöiden havaitsemaan lievään huoleen tulisi puuttua ny-

kyistä varhemmin ja ennaltaehkäisevään perhetyöhön panostaa nykyistä enemmän. Sosiaali- ja terveystieteiden strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” puolestaan kirjaa, että lapsiperheiden palveluista on muodostettava saumaton kokonaisuus, lapsen kehitystä tukevat, ongelmia ehkäisevät ja korjaavat palvelut nivottava yhteen yli toimialarajojen, aikuis- ja lastenpsykiatrian, lastensuojelun ja kasvatusta ja perheneuvolojen on tarjottava perheille kokonaisvaltaista tukea ja täydennettävä peruspalveluja. Tehokas palveluohjaus varmistaa lapsiperheiden tuen. (Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveystieteiden strategia 2011,11–13.)

Lasten hyvinvointi on yksi keskeisimmistä yhteiskuntapoliittisista asioista. Valtakunnallisella ja kunnallisella tasolla on lapsi- ja perhepoliittisia toimenpiteitä suunniteltu ja toteutettu jo pidemmän aikaa. Suomessa tutkimukset ja tilastotiedot osoittavat, että lapsuus on eriarvoistunut. Vuonna 2003 noin joka neljäs lapsi voi psykososiaalisesti siinä määrin huonosti, että hänen lapsuuttaan luonnehti selvä syrjäytymisriski, samalla kun noin kolmannes lapsista elää parempaa lapsuutta kuin mikään sukupolvi aikaisemmin. Lapsiväestö ei näytä olevan jäänyt yhteiskunnallisten jakojen hyvinvointivaikutusten ja polarisaatioprosessin ulkopuolella. Suomessa erityisesti pienten lasten perheet ovat olleet 1990 – luvulta alkaen kovilla ja lapsuutta suojaavat sosiaaliset suodattimet sekä puskurit ovat enemmän tai vähemmän vaurioituneet. (Järventie 2003, 157–158, 168.)

Valtakunnan suurin sanomalehti Helsingin Sanomat (4.3.2013) kirjoitti maaliskuussa 2013, että pääkaupunkiseudulla on tällä hetkellä noin 40 000 yksinhuoltajaperhettä noin 72 000 perheestä. Joka kolmas helsinkiläinen perhe siis pyörii yhden vanhemman voimin. Muualla Suomessa yksinhuoltajaperheitä on 18 prosenttia eli harvempi kuin joka viides perhe. ”Eroaminen on nopein tapa köyhtyä, se kaksinkertaistaa asumiskulut. Ihminen hakee lastensa kanssa asuntoa sieltä mistä saa”, Helsingin yliopiston sosiologian professori Matti Kortteinen perustelee perherakenteiden alueellista eroa. Kortteinen kertoo, että tutkimusten mukaan varttuminen yksinhuoltajaperheessä altistaa monille sosiaalisille ongelmille. ”On hyvinvointivaltion suuri haaste varmistaa se, että kaikilla lapsilla on perhemallista riippumatta samanlaiset edellytykset”, Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksen johtaja Anna Rotkirch toteaa. Yksinhuoltajuus saattaa tuoda arkeen taloudellista ongelmaa, samoin sosiaalisen verkoston puute voi aiheuttaa ongelmia yk-

sinhuoltajan jaksamiselle. Toisaalta yksinhuoltajuus kertoo hyvinvointivaltiosta; yksinkin voi vanhempana pärjätä. Juttuun haastateltu yksinhuoltajaäiti ei ole kovin huolissaan tyttärensä kehityksestä: "Yksikin turvallinen vanhempi riittää tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen."

Yhteiskunnallinen huoli erojen lisääntymisestä kohdistuu ennen kaikkea kahteen asiaan. Yhtäältä vaikutuksiin, joita erolla on nähty olevan lapsiin ja toisaalta perhe- ja avioliittoinstituution sekä niihin liittyvien moraalisten sääntöjen rappeutumiseen. Juridisesti ajatellen eroaminen on tehty entistä helpommaksi, eikä lasten asema enää välttämättä riipu vanhempien siviilisäädystä. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen professori emerita Riitta Jallinoja (2000) rakentaa näkökulmansa perheeseen parisuhteesta käsin, koska sillä on niin keskeinen asema ihmisten mielissä. Jallinoja puhuu "kolmansista", jotka astuvat pariskunnan pienoismaailmaan pakottaen heidät yhä useammin erilleen toisistaan. Näitä "kolmansia" voivat olla lapsi, työ, alkoholismi, köyhyys, sairaus, koti-työ, rakastaja, ystävät tai mikä tahansa, joka vie huomion toisaalle. Perhe rakentuu näiden tällaisten tunkeutujien, "kolmansien", huokoistaessa parisuhteen. (Kuronen 2003, 104 - 105.)

Tarkasteluna yleisesti lasten ja nuorten keskimääräinen hyvinvointi ja terveys Suomessa ovat lisääntyneet, mutta samanaikaisesti korjaavat palvelut ovat kuormittuneet entistä enemmän ja nopeammin. Erityisesti erityispalvelujen käyttö on vuoteen 2005 mennessä yleistynyt 2-4 – kertaisesti verrattuna 1990 – lukuun. Erityispalveluilla tarkoitetaan tässä kohtaa esimerkiksi lasten- ja nuorisopsykiatria, lastensuojelun sijoituksia kodin ulkopuolelle sekä erityisopetusta. Kuntapalvelut ovat ohentuneet esimerkiksi kouluissa, terveysneuvonnassa, lastensuojelussa ja nuorisotyössä, kun taas perheiden valmius käyttää palveluja on lisääntynyt ja tarve käyttää niitä kasvanut. (Törrönen 2012, 28–29.) Avoliittojen ja avioerojen yleistyessä, avioliitto muuttaa muotoaan ja parisuhde sekä vanhemmuus eroavat toisistaan. Perhekehitys ei tosiasiaassa kuitenkaan ole näin suoraviivaista, vaan sisältää aaltoja, kaaria ja syklejä. Ajoittain perhe vahvistuu ja ajoittain heikkenee. (Nätkin 2003, 19.)

Ennaltaehkäisevä työote on ajankohtainen asia myös muussa mediassa. MTV3:n Huomenta Suomi – lähetyksissä on usein puhuttu ennaltaehkäisevän työn merkityksestä. Suomen sosiaali- ja terveys ry:n pääsihteeri Vertti Kiukas peräänkuulutti ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä 31.1.2013, kun keskustelun aiheena oli valtion päätöksistä ennaltaehkäisevän työn käytännön edellytyksistä. Järjestöt tekevät Suomessa paljon arvokasta ennaltaehkäisevää työtä. Sosiaali- ja terveysalan kattojärjestö SOSTE on huolissaan koko ehkäisevän toiminnan tulevaisuudesta päättäjien pohtiessa valtion budjetin säästökohteita:

Kun säästöpäätöksiä tehdään pala kerrallaan, on iso riski ryhtyä säästämään väärästä päästä eli sieltä, missä asioihin ajoissa tarttumalla erittäin kohtuullisin kustannuksin ehkäistään paljon isompia kustannuksia. Puhetta varhaisesta puuttumisesta hallitsevat usein elämäntapojen muutos ja yksilön vastuu. Käytännössä ongelmien ehkäisy vaatii yhteisöllisiä keinoja puuttua yksinäisyyteen, eriarvoisuuteen ja osattomuuden kokemuksiin. (Kiukas 2013.)

Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeen toteuttamassa verkkokyselyssä nousi esiin myös tamperelaisen perheen toive ennaltaehkäisevästä toiminnasta:

Mielestäni pitäisi olla "pakollisena" pienten lasten vanhemmille parisuhteen ylläpito "koulutusta", jotta ikään kuin asiasta huolehtiminen olisi yhtä luontevaa ja koettaisiin yhtä tärkeäksi kuin lapsen hyvä hoito. Eli että tuettaisiin sitä, etteivät pienten lasten vanhemmat joutuisi päätyämään eroratkaisuun koska eivät vaan jaksaneet vaalia välillään olevaa/ollutta kemiaa. Perhevalmennuksen "jatkokurssi" olisi parisuhdevalmennus tai yksin lapsen saaneiden osalla "omasta hyvinvoinnista huolehtimisen kurssi". Lapset voivat hyvin jos vanhemmat voivat hyvin. (Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke, verkkokysely 2012.)

Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke lähestyi myös tamperelaista Koomuksen kansanedustaja Sofia Vikmania liittyen ennaltaehkäisevään työhön:

Palvelujen painopistettä pitäisi mielestäni pystyä siirtämään entistä enemmän ennaltaehkäisyyn. Se olisi yhteiskunnalle koituvat kustannukset ja inhimillinen näkökulma huomioiden parempi kuin raskaisiin ja kalliisiin korjaaviin toimiin ajautuminen. Niin lasten ja nuorten palveluissa kuin

vaikkapa sosiaali- ja terveyspalveluissa ennaltaehkäisyyn panostaminen maksaa itsensä takaisin, kun ongelmat eivät pääse kärjistymään. Olet oikeassa siinä, että hankaluutena neuvotteluissa on juuri se, että ennaltaehkäisyyn panostamisen hyötyjä on vaikea tarkasti avata ja laskea paperille. (Vikman 2012.)

Yksi tapa edistää tiedonkulkua sekä ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen mahdollisuutta on sähköisien järjestelmien apuna käyttäminen. Hämeenkyrön Sanomat kirjoitti maaliskuun lopulla (26.3.2013) Pirkanmaan kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille avatusta yhteisestä verkkopalvelusta eli ekstranetistä. Ekstranet on sairaanhoitopiirin ylläpitämä verkkopalvelu, jossa muun muassa jaetaan tietoa, ohjeita sekä yhteystietoja. Palvelussa voidaan myös keskustella sosiaali- ja terveydenhuollon aihepiireihin liittyvistä asioista. Ekstranet ei ole potilastietojärjestelmä, joten siinä ei välitetä mitään salassa pidettävää asiakaskohtaista tietoa. Asiakas kuitenkin hyötyy palvelusta välillisesti, sillä alueen ammattilaisilla on nyt helposti käytettävissään tietoa toistensa palveluista sekä esimerkiksi ohjeistusta erilaisiin tilanteisiin.

5 VERKOSTOTYÖN TEORIA

Verkosto on teoreettinen rakennelma ja käsite, jonka avulla voidaan kuvata suhteita, jotka yhdistävät joukon henkilöitä, organisaatioita, kohteita tai tapahtumia, joita kutsutaan verkon toimijoiksi. Toimijoina voivat olla julkiset tai yksityiset palvelut, vapaaehtoistyö tai yksityiset henkilöt. Niiden välisten suhteiden sisältönä voi olla informaation, asiakkaiden, palveluiden tai muiden resurssien vaihtaminen. Verkosto ei rakenteeltaan ole täysin pysyvä, vaan siinä tapahtuu muutoksia toiminnan, tavoitteen tai kohteen muuttuessa. (Pietiläinen & Seppälä 2003, 83.)

Verkoston ja tiimityön koordinoinnilla yritetään saattaa erilliset palvelut tehokkaammiksi yhteistyötä tekemällä. Palvelustrategioiden pitäisi olla koordinoituja, jotta palvelut olisivat toisiaan tukevia sekä vahvistavia. Ammattilaisten ja johtajien tulisi tehdä yhteistyötä, jotta työ olisi tehokasta ja taloudellista. Lisäksi työ pitäisi toteuttaa yhdessä ammattilaisten ja palvelunkäyttäjien kanssa. Manchesterilainen soveltavan yhteiskuntatieteiden professori Malcolm Payne listaa kuusi moniammatillisen työn tarkoitusta: taitojen yhteen kokoaminen, tiedon jakaminen, hoidon tai tuen jatkuvuuden saavuttaminen, vastuun ja velvollisuuden jakaminen sekä varmistaminen, resurssien suunnittelun koordinoinnin sekä resurssien yhteensovittaminen tuottaa hyötyä ammattilaisille, jolloin myös palvelujen käyttäjät hyötyvät. (Payne 2000, 36, 41.)

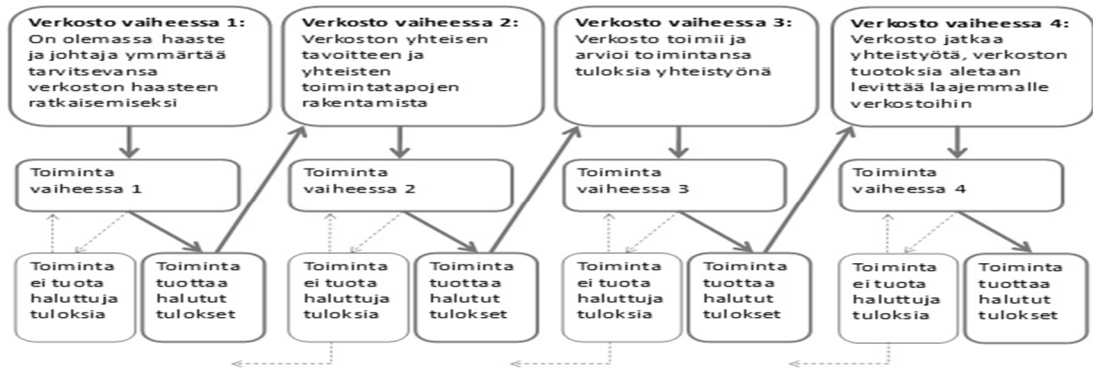
Verkostossa mukana olevat sekä antavat että saavat, sillä yhteistoiminta, vaihto ja vastavuoroisuus ovat ominaisia verkostolle. Verkostojen keskeinen tarkoitus on olla vaihtoehto hierarkkisuu-delle sekä jyrkille organisaatioiden rajoille. Verkostojen toiveena on löytää uusia kehittyneempiä toimintatapoja. Verkosto on tärkeää nähdä prosessina sekä yhteyksien rakentajana ja toiminnan eteenpäin viemisenä. Prosessille on ominaista itseohjautuvat ryhmät, jatkuva osaamisen kehittäminen sekä sujuva ja avoin tiedonkulku. Jotta verkostojen antamia etuja ja mahdollisuuksia voidaan hyödyntää, edellytetään oman ydinosaamisen tunnistamista ja kehittämistä sekä lisäksi näiden yhdistämistä muiden osallistujien ydinosaamiseen. (Pietiläinen ym. 2003, 84.) Professori Payne pitää tärkeänä roolien muodostumista moniammatillisessa työssä, vaikka työtä yhdessä tuu-

min tehdäänkin. Roolien jaossa pitää huomioida prioriteetit, erikoisosaaminen sekä työmäärän jakaminen, jotta työ onnistuisi mahdollisimman hyvin. Payne puhuikin avoimesta tiimityöstä, jossa tiimit menevät työssään vielä pidemmälle: tiimit yrittävät sisällyttää työhönsä vieläkin laajemman ammattilaisten sekä palvelunkäyttäjien verkoston. (Payne 2000, 87.)

Verkoston toimintaa on sosiaali- ja terveydenhuollossa mahdollista tarkastella kolmiona: yhdessä kulmassa on organisaatio ja toisessa asiakas, kolmannessa kulmassa on asiakkaan kanssa työskentelevä työntekijä. Kolmiossa jokaiselle toimijalle verkostolla on oma erilainen merkitys. Kolmion lisäksi asiakkaalla on myös oma sosiaalinen verkosto, joka usein on toimiva ja antaa tärkeää tukea sekä sisältöä elämään. (Pietiläinen ym. 2003, 85.) Sosiaalisella verkostolla tarkoitetaan luonnollisesta -, epävirallisesta - tai läheisverkostosta. Sosiaalinen verkosto voi muodostua sukulaisista, ystäväistä, naapureista tai muista asiakkaalle tärkeistä henkilöistä. (Ihalainen & Kettunen 2006, 44.) Yhdessä asiakkaan tai moniammatillisen työyhteisön kanssa verkoston toimivuuteen sekä vuorovaikutussuhteiden ominaisuuksiin tutustutaan verkostotyön menetelmillä. (Veistilä, Leimio-Reijonen & Rantanen 2011).

Verkosto-käsitteen synty liitetään John Barnesin yhteiskuntatieteellisiin tutkimuksiin 1950 -luvulla. Verkostotyö-nimikkeen vakiintuminen alkoi terapian ja sosiaalityön piirissä 1970-luvulta lähtien. Suomessa verkostotyötä ja jopa sillä nimellä, on tehty jo 1980-luvun lopulta lähtien. Verkostotyötä ei voi olla tekemättä, sillä vaikka jokaista lähestytään erillisenä yksilönä, niin jokaisella on sosiaaliset suhteensa ja ammattilaisten työhön liittyy aina jokin muu työntekijäverkko. (Seikkula & Arnkill 2009, 11–12.) Kuviossa yksitoista kuvataan verkoston muodostumista. Verkostoituminen on dynaamista ja etenee harvoin suoraviivaisesti. Verkoston muodostumiselle, kehittymiselle sekä säilymiselle ensiarvoisen tärkeää on luottamuksen, tasavertaisuuden sekä sitoutumisen syntyminen. (Verkostojohtamisen opas 2012.)

Kuva 7. Verkostoituminen vaiheittaisena prosessina

KUVIO 8. Verkostoituminen vaiheittaisena prosessina (Verkostojohtamisen opas, 2012)

5.1 Varhainen puuttuminen monialaisessa verkostossa

Yhteiskunnassa, jossa perhekulttuurit yhtäältä yksilöllistyvät, toisaalta moninaistuvat, vaaditaan lasten ja perheiden kanssa työskenteleviltä ammattihenkilöiltä monipuolisia taitoja kohdata erilaisia perheitä, vanhempia ja lapsia. Kodin ulkopuolella lapset elävät ja liikkuvat erilaisissa, vaihtuvissa kasvu- ja kehitysympäristöissä. Ei ole ainoastaan lapsen kasvun ja kehityksen vahvistamisen näkökulmasta merkityksellistä, miten lapsen hoito, huolenpito ja oppimisedellytykset eri elinympäristöjen sisällä turvataan. Merkityksellistä on myös se, miten eri kasvuyhteisöt saatetaan vuoropuheluun keskenään ja miten näistä kasvuyhteisöistä muodostuu lasta kannattelevia verkostoja. (Kekkonen & Kaskela 2010, 10.) Jos vanhempien omat sosiaaliset luomuverkostot ovat puutteelliset, voimavarat täytyy löytää muualta. Ei ole häpeä pyytää apua esimerkiksi yli sektorirajojen. Siinä tapauksessa, että vanhempien omat olemassa olevat voimavarat korvataan ulkopuolisella avulla, tehdään kuitenkin väärin. 2000 – luvun alussa lisääntyivät keskustelut vanhemmista kumppaneina, samoin keskustelut voimaannuttamisesta ja vahvuuksiin keskittymisestä. Herääkin kysymys: oliko tämä vain puhetta vai askel kohti aitoa kumppanuutta? (Sandbaek 2002, 179, 186.)

Hätäntyminen tai huolestuminen synnyttää tarpeen tehdä jotakin. Usein asia otetaan ensin puheeksi läheis- tai työyhteisössä kollegoiden kesken. Mitä suurempi huolenaihe, sitä suurempi verkosto yleensä tietää asiasta ja reagoi asiaan. Myös asiakas on tietoinen asiasta ja myös hänen verkostonsa apua tarvitaan. Monitoimijaisessa verkostossa kukin toimii oikein ja omassa tehtävässä hyvin, mutta ei kuitenkaan voida olla varmoja siitä, millainen kokonaisuus verkoston toiminnasta muodostuu. Jotkut asiat huolestuttavat enemmän toista tahoja kuin toista. Varhainen puuttuminen ja vastuunotto tarjoavat monitoimijaisessa verkostossa monta lähestymistapaa. Lastensuojelussa varhainen tuki näytetään vahvasti viranomaistoimintana. Vaikka useassa lastensuojelutapauksessa läheisverkosto oli kartoitettu lapsen tultua asiakkaaksi, läheiset ikään kuin katosivat prosessin edetessä. Sen sijaan viranomaiset olivat lapsen asioissa paljon mukana asiakkuuden alkuvaiheessa. Mitä lapsen tärkeille suhteille ja lapsen verkostoille tapahtuu lastensuojelun asiakkuusprosessin aikana? Vaikuttavuutta määrätietoisesti voitaisiin lisätä ottamalla lapsen läheisverkosto mukaan uudella tavalla. Läheisneuvonpito ja ennakkodialogit voisivat olla tällaisia tapoja. (Heino 2007, 44–45.)

Monialaisen verkoston yhteistyössä keskeistä on osallisuus, joka tarkoittaa hienotunteista kohtaamista ja neuvottelevuutta. Eri näkökulmien esille saaminen sekä erimielistenkin osapuolien kuuleminen sekä kuulluksi tuleminen luovat turvallista tilaa ja luottamuksellista ilmapiiriä. Kuulluksi tuleminen kokemus edellyttää avoimuutta ja kunnioitettavaa suhtautumista. Hyvä pyrkimys on päästä yhteistyössä oikeaan ajoitukseen parhaimmalla tiedolla ja turvallisten läheissuhteiden kannattelemana. Tärkeää on myös suunnitelmallisuus, eteneminen kohti lapsen ja perheen edun toteutumisen suuntaa. (Heino 2007, 46.) Keskittyminen vanhempien vahvuuksiin syyttelyn ja arvostelemisen sijaan mahdollistaa vanhempien ongelmien selvittämiseen uudella tavalla, helpottaa avun pyytämistä sekä auttaa oppimaan menneistä. Vanhempien odotetaan huolehtivan lapsistaan ja näin suurin osa vanhemmista tekeekin, myös silloin, kun ongelmia ilmenee. Vanhempiä, joiden lapset tarvitsevat ulkopuolista huolenpitoa, kuvataan usein väärintekijöinä. Erilainen kuva vahvistuu, jos vanhemmat kuvataankin heidän vahvuuksinaan auttaa lastaan. (Sandbaek 2002, 181–182, 184.)

Neuvottelun ilmapiiri ja vuorovaikutus alkaa muotoutumaan välittömästi neuvottelun osapuolten kohdatessa. Alkutilanteessa ilmenee lähes aina niin sanottua primaarijännitettä, koska neuvottelun osapuolet ovat epätietoisia siitä, mitä tulee tapahtumaan. Jännitetyneisyyttä ilmenee varsinkin silloin, kun ei tunneta entuudestaan. Vuorovaikutus voi jatkossa olla liian muodollista tai varovaista, mikäli alun jännitystä ei poisteta. Erityisesti konfliktien käsittely saattaa kärsiä siitä, että primaarijännitystä ei ole pystytty purkamaan. Primaarijännityksen poistamiseksi ja hyvän kontaktin luomiseksi on tärkeää neuvottelun alussa jutella niitä näitä ja olla kiinnostunut toisesta osapuolesta. (Huhtinen 2002, 29–30.)

Varsinkin asiakkaan ollessa läsnä monialaisessa neuvottelussa on merkityksellistä, että neuvottelun etenemisestä ja menettelytavoista on sovittu. Riittävä huomiointi neuvottelun etenemiseen tuo monta etua: ajankäyttö tehostuu, pysytään paremmin käsiteltävässä asiassa, päätöksenteon etenemistä on helppo seurata, kaikkien osallistumismahdollisuudet paranevat, asioiden sisällöt ja kytkennät toisiinsa on helpompi havaita, asioiden käsittely monipuolistuu ja pystytään tuottamaan useampia vaihtoehtoja ratkaisun pohjaksi. (Huhtinen 2002, 47.)

Ammatillisessa keskustelussa aitoa kiinnostusta voi välittää monin eri tavoin, esimerkiksi kuuntelemalla tarkkaavaisesti sekä keskittymällä aiheeseen. Keskustelun aikana ei säännätä välillä muualle, ei vastata puhelimeen ja vältetään muiden keskeyttämistä. Kiinnostusta voi osoittaa esittämällä lisäkysymyksiä, ei kielellisillä eleillä, kiinnostuneella katseella, myöntävällä muminalla tai pään nyökäytyksellä. Hyväksyvä työntekijä on aidosti ja avoimesti läsnä ja omaksuu ei – tietämisen position. Työntekijä kuuntelee ja välttää liian herkästi tai nopeasti esittämästä omia kannanottojaan tai arviointiaan. ”Riitelettekö te useinkin aamuisin?” kysymyksen sijaan voi asiaa tiedustella ilman arvioivaa ennakkokäsitystä: ”Miten ne aamut siellä kotona yleensä sujuvat?” Viimeksi asetettu kysymys lähestyy vanhempia kunnioittavasti ja antaa heille mahdollisuuden kuvata tilannetta omasta näkökulmastaan. (Nummenmaa & Karila 2011, 43.)

Yhteiset tavoitteet, luottamus ja yhteinen toiminta liittyvät keskeisesti moniammatilliseen yhteistyöhön. Moniammatillinen yhteistyö ei kuitenkaan synny pelkästään sillä,

että joukko ihmisiä laitetaan yhteen työskentelemään. Yhteistyö voi olla myös haasteellista, vaikka moniammatillinen yhteistyö esitetään usein hyvin positiivisena, jopa kaikkivoivana ratkaisuna monenlaisiin asiakastilanteisiin. Hyvin toimivassa ryhmässä ristiriidat ja eriävät näkökulmat osataan käsitellä ja ne eivät uhkaa ryhmän perustehtävää tai keskinäisiä suhteita. Alkaakseen yhteistyö tarvitsee tietynlaista luottavaisuutta kumppaneita kohtaan, sillä yhteistyön hyöty saavutetaan vasta tulevaisuudessa. Yhteistyö vaatii myös yhteisen kielen. Yhteistyön hyöty ja työn mielekkyys syntyvät työntekijöiden tietoisuudesta ja oman työn yleisistä päämääristä sekä tavoitteista. Moniammatillisessa yhteistyössä toiminta muodostaa linkin työryhmän ja yksilön välille. Yhteistyön prosessi vaatii avoimuutta sekä tiedostettua halua ylittää professioiden raja. Näin voidaan rakentaa asiakaslähtöinen työskentelyprosessi, jonka tavoitteena on löytää konkreettinen muutossuunta suhteellisen pian, melkeinpä tässä ja nyt. (Pärnä 2007, 52–55, 57–58.)

Me yritetään ymmärtää perheiden tilannetta ja yhdessä pohtia mikä auttaa perhettä. Mun peruskysymys on, miten voin olla avuksi sinulle ja perheellesi nyt? Usein kuuntelu riittää. (Varhainen vastuunotto lapsen hyvinvoinnista – kehittämishankkeen Varvas – työntekijä, Remsu & Törrönen 2007, 134.)

Synenerginen tapa tehdä päätöksiä mahdollistaa kaikkien asiantuntemuksen, tiedon, taidon sekä resurssien hyödyntämisen. Tyypillistä synenergiselle työskentelytavalle on erittäin luja sitoutuminen ja motivoituminen ongelman ratkaisemiseksi. Lindin Innostavan organisoinnin osanottajan kokous- ja palaverioikeudet (1986) pitävät suurelta osin paikkansa vielä tänäkin päivänä (liite 6). (Huhtinen 2002, 93, 119.) Nämä oikeudet koskevat sekä ammattilaisia että asiakkaita. Tietysti on tunnettava myös vastuunsa ja velvollisuutensa.

Varhainen vastuunotto lapsen hyvinvoinnista – kehittämishankkeen aikana järjestettiin Varvas – kerhoja, jotka olivat ohjattua vertaistoimintaa 3-11 – vuotiaiden lasten vanhemmille. Vanhemmat kokivat vertaisryhmän hyödyiksi samassa elämäntilanteessa olevien perheiden tapaamisen, tilaisuuden kuulla sekä tulla kuulluksi ryhmässä, isien vertaiskokemusten saamisen sekä lisääntyneet keskustelut puolison kanssa esiin nousseis-

ta aiheista. Isien koettiin myös huomioivan perhettään ja lapsiaan paremmin kuin aikaisemmin. (Asplund & Vesterlund 2007, 111.)

Saan olla oma itteni, ei tarvitse vetää mitään roolii, voin olla oikeesti väsynyt ja jos mua itkettää, niin se ei häittäis mua ollenkaan. Mä saan olla se mikä mä oon ja mä saan sanoo oikeesti mitä mä ajattelen. Vaik kukaan ei sano mitään, niin ne tietyt jutut, mitkä huokuu ja mä tiedän et mut ymmärretään. (Varhainen vastuunotto lapsen hyvinvoinnista – kehittämishankkeen Äitien ryhmähaastattelu 2006, Asplund ym. 2007, 111.)

Sekä Varvas – työntekijän että hankkeessa haastatellun äidin vastaukset osoittavat, että ei perheiden varhainen tukeminen ja vastuunotto vaadi sen kummempia: riittää, että tulee kuulluksi ja saa olla oma itsensä vertaistensa joukossa. Työntekijän ja äidin vastaukset kokoavatkin yhteen Törrösen (2012) sosiaalisen pääoman, jolloin hyvin toimivat sosiaaliset suhteet tukevat yksilön henkistä sekä emotionaalista hyvinvointia ja antavat voimavaroja arkeen.

5.1. Asiakas verkostossa

Asiakkaan mukana keskusteluun tulee lisäksi muut hänen kanssaan yhteydessä olleet ammattiauttajat, tällöin puhumme myös muulle auttajaverkostolle. Aluksi asiakas toimiikin välikätenä, jolloin hän tekee vertailuja meidän sanomamme ja toisen ammattiauttajan sanoman välillä. Muille asiakkaan verkostoon kuuluville ammattiauttajille puhumme siten, että he ovat läsnä ääninä keskustellessamme kahden kesken asiakkaan kanssa. Äänet koemme sellaisina kuin aiemmat kokemuksemme muista ammattiauttajista ovat olleet. Vaikka läsnä olisi vain kaksi ihmistä, verkostoihin ollaan kuitenkin suhteissa, koska ne kuuluvat keskusteluissamme ääninä. Työntekijäverkostojen mukanaolo näkyy niin, että ammatilliset toimenpiteet liittyvät toisten toimenpiteisiin. Asiat verkostoituvat, kun tilanteeseen kytkeytyy useita toimijoita. (Seikkula ym. 2009, 11–12.)

Asiakkaan, hänen lähiverkostonsa ja ammatillaisverkoston kokoontuessa samaan tilaan, ei vielä tarkoita dialogisuutta. Kokoontumisessa tärkeintä on suhtautumistapa, perus-

asenne ja ajattelutapa, ei tekninen osaaminen. Vaikka verkostotyön menetelmät ovat tärkeitä, tärkeämpää verkostotyön dialogisuudessa on yksilön suhteiden merkityksen ymmärtäminen ja suhdeverkostojen suuntautuneisuus. Verkostoja tutkittaessa on huomattu, että asiakkuuden synnyttäneet ilmiöt eivät noudata toimintajärjestelmien sektori-rajooja, vaan työskentely tapahtuukin rajamailla. (Seikkula ym. 2009, 19–20; Lappalainen-Lehto ym. 2007, 214–215.)

Asiakaslähtöisessä auttamistyössä on kyse useamman näkökulman kohtaamisesta, jolloin vuoropuhelusta näkökulmien välillä syntyy asiakkaan elämää tukevat ratkaisut. Lähtötilanteessa kohtaavat asiakkaan elämismailma ja palvelujärjestelmän systeemi-mailma, jota Seikkula kutsuu rajasysteemiksi (2009). Kohtaamisessa nämä kaksi maailmaa aloittavat vuoropuhelun, pyrkien olemaan kontrolloimatta toisiaan ja rakentaen yhteistä vuorovaikutustapaa. Tässä vuorovaikutustavassa molemmat osapuolet ovat tasavertaisia. Kyseessä on asiakkaan ja viranomaisen suhde, mutta myös keskinäisiä suhteita eri palveluntuottajien kesken. Haluttaessa edistää dialogisuutta ammattilaisten on nähtävä omakohtaisia perspektiivejä, joita kohti he voivat suuntautua. Vaikka ammattilaiset kiinnostuisivat dialogin kautta tapahtuviin rajanylityksiin, tämä ei vielä edistä dialogisuuden lisääntymistä elleivät asiakkaat ja heille merkitykselliset ihmiset koe sitä lupaavana omasta näkökulmastaan. (Seikkula ym. 2009, 87, 175.)

5.1.2 Verkostotyön esteistä ja haasteista

Asiantuntijuus on erityistietämystä ja se voidaan määritellä professionaalisen ammattikunnan ominaisuutena. Yhteistyö on koordinoitua toimimista yhdessä. Sosiaalialan asiantuntijuus rakentuu sekä tiedosta että kokemuksesta. Moniammatillisessa yhteistyöryhmässä jokainen työntekijä tuo oman asiantuntijuutensa yhteiseen käyttöön asiakkaan hyväksi. Sosiaalialan asiantuntijuus perustuu moniammatilliseen työhön, jossa asiakas on keskiössä. Tämä ei vielä tarkoita sitä, että sosiaalialan moniammatillinen asiantuntijuus olisi asiakaslähtöistä. Asiakaslähtöisyys voi olla arvoperustana, mutta jää toteutumatta useistakin syistä. Asiakaslähtöisyys on riippuvainen myös sosiaalialan asiantunti-

juuden johtamisesta. Jos johto ei sitoudu asiakaslähtöiseen palvelukulttuuriin, ei työntekijäkenttäkään sitä tee. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 15, 47.)

Sosiaali- ja terveysalalla on jouduttu sitoutumaan muutoksiin, joissa korostuvat kustannustehokkuuden vaatimukset. Kustannustehokkuuden vaatimukset ovat purkaneet keskusjohtoisuutta ja muuttaneet organisaatioiden henkilöstörakennetta. Esille on noussut toimintakulttuuri, jossa korostetaan asiakaslähtöisyyttä ja eri ammattiryhmien tasarvoista yhteistyötä. Esteinä moniammatillisen yhteistyön kehittymiselle sosiaali- ja terveysalan asiantuntijaorganisaatioissa ovat kuitenkin olleet jäykät hierarkkiset rakenteet, pitkälle viety työnjako ammattien kesken ja eriytynyt päätöksentekomenettely, tiedonvälityksen ja vuorovaikutuksen puute sekä yksittäisten tehtävien korostaminen. Asiakas on saattanut eksyä palveluiden viidakkoon ja näin ollen hukkunut syvemmälle omiin ongelmiinsa. Asiakaslähtöisyys on ollut paperilla kaunista, mutta käytännössä rumaa. Asiakaslähtöisyyden kaunistamiseksi keskiöön onkin noussut palveluohjaus, jossa korostuu asiakkaan tasavertainen kohtaaminen sekä kuuleminen ja oikea-aikainen ohjaus sekä tuki. (Hänninen 2007, 11–14.)

Dialogi on yksi keskustelun välineistä, joiden avulla rakennetaan yhteistä, jaettua ymmärrystä. Dialogi on oleellista myös moniammatillisessa yhteistyössä. Dialogin tavoitteena on saavuttaa uusi yhteinen ymmärrys, jota kukaan ei yksin voi saavuttaa. Dialogissa vuoropuhelu onnistuu vain, jos pyrkimyksenä on yhteisöllinen keskustelu, eikä oman roolin ylläpitäminen. Yksi moniammatillisen yhteistyön kulmakivistä onkin joustaminen asiakkaan parhaaksi, vaikka oma mielipide ei menisikään aina läpi. Työyhteisössä saattaa olla suhteellisen pysyviä käyttäytymistaipumuksia, joiden muuttaminen voi olla vaikeaa. Keskustelukulttuurin muutos onkin hidasta ja usein monivaiheinen prosessi, joka vaatii muutoshalukkuutta työntekijöiltä sekä johdolta, jonka tukea kenttä myös tarvitsee. (Isoherranen ym. 2008, 65, 67, 151.)

Asiakaslähtöisyyden suurimpana esteenä voidaan nähdä haluttomuus luopua statuksesta ja sitä kautta vallasta. Kun samassa ryhmässä vaikuttavat kaikki sosiaalisen vallan muodot, on ryhmän jäsenille todellinen haaste päästä tasavertaiseen keskusteluun ja tehokkaaseen yhteistyöhön. Myös yhteinen kieli ja selkeät roolit saattavat puuttua. Työryh-

mässä saattaa olla myös normeja, jotka estävät toimivan yhteistyön. Nämä normit ovat usein sellaisia, jotka ovat kehittyneet aikaisemmin tukemaan ryhmän toimivuutta ja ovat siksi tiukassa. Hierarkkisesti keskusteleavassa tiimissä saattaa olla normi, jonka mukaan hierarkiassa alempana olevien ei sovi osallistua keskusteluun. Tällöin ei voida puhua yhteistyöstä, saati sitten toimivasta dialogista. (Isoherranen ym. 2008, 52, 67–68.)

Katzenbechin ja Smithin (1993) mukaan työryhmän ja tiimin erottaa toisistaan vahva johtaja ja jaetut johtamisroolit tiimissä. Työryhmässä on yksilöllinen vastuunkanto, kun tiimissä vastuuta kannetaan myös yhteisesti. Tiimissä tavoitteena on avoin keskustelu ja aktiivinen ongelmanratkaisu, kun työryhmässä taas näennäisen tehokkaat kokoukset. Työryhmä keskustelee, päättää ja delegoi, toimiva tiimi keskustelee, päättää ja tekee aitoa yhteistyötä. Tässäkin erottelussa esiin nousee valta; vahvan johtajan on vaikea luopua vallastaan ja nostaa asiakas ykköseksi toimivan tiimiyhteistyön keinoin. (Isoherranen ym. 2008, 86, 132.)

Yksi verkoston tärkeimmistä ominaisuuksista on se, kuinka ne käsittelevät konflikteja. Huonosti toimivat tiimit sivuuttavat konfliktit, hyvin toimivat tiimit onnistuvat käsittelemään konfliktit rakentavasti. Konfliktit syntyvät usein sopimattomasta vallankäytöstä selvitetäessä toimimattomia ihmissuhteita. Toisaalta tiimin jäsenet eivät käytä tarvitsemaansa voimaa selvittääkseen ongelmia, toisaalta voimaa käytetään väärin ja jäsen tai jäsenet saattavat tuntea itsensä sorretuksi. Konfliktit saattavat nousta myös periaatteellisista mielipide-eroista, tyytymättömyydestä omaan rooliinsa tiimissä tai täyttymättömyyden odotuksista. Konfliktien käsittelylle esteenä voivat olla myös ajatukset siitä, että toinen tiiminjäsen on liian herkkä kritiikille tai halutaan ylläpitää kuvaa puolueettomuudesta. Konflikteja voi käsitellä niin, että keskitytään asioihin, ei persooniin, muodostetaan runko, jonka avulla saavutetaan parhaimmat tulokset tiimille, organisaatiolle ja palvelunkäyttäjille sekä tehdään päätöksentekoprosessista oikeudenmukainen. (Payne 2000, 148–149.)

Asiantuntijuus nähdään sosiaali- ja terveydenhuollossa nykyään dynaamisena asiakaslähtöisenä toimintana, jolloin asiantuntijoilla on taitoa räätälöidä palveluja asiakaslähtöisesti. Asiantuntijuus syntyy yhdessä toimimalla moniammatillisissa työryhmissä,

joissa asiantuntijuus ei ole enää pelkästään yksilön ominaisuus, vaan yhdistelmä usean henkilön ja ympäristön hankkimasta osaamisesta. Asiantuntija oppii koko ajan uutta ja on oma-aloitteinen uuden tiedon hankkija sekä rakentaja jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Ratkaisevassa asemassa on tällöin johdon koulutusmyönteisyys, joka myös motivoi työntekijöitä. (Isoherranen ym. 2008, 33–34, 39.)

Organisaatiot, joiden henkilöstö jatkuvasti lisää omia taitojaan vastata todellisuuteen ja tulevaisuuden haasteisiin, ovat oppivia organisaatioita. Oppivassa organisaatiossa johtajat ovat vastuussa siitä, että työntekijät jatkuvasti laajentavat ja syventävät osaamistaan. Johtaja omalla esimerkillään innovaattorina ja muiden innovatiivisuutta tukevana, edistää organisaation oppimista. Tärkeää on osallistava, ristiriidat rakentavasti ratkaiseva, epäonnistumisetkin hyväksyvä ja tulevaisuutta ennakoiva johtamistapa sekä ajan hermolla oleminen. On osattava vastata uusiin haasteisiin yhteisellä tiedolla, voimalla ja resursseilla. Osaamisen johtamisen tuloksina näkyvät entistä kehittyneemmät toimintatavat, tuotteet sekä palvelut, osaaminen, innovaatiot sekä lopulta parantunut taloudellinen tulos. (Isoherranen ym. 2008, 17, 148–151.)

Asiakaslähtöisyyden kulmakiviä ovat avoin vuorovaikutus ilman ennakkokäsityksiä, tasavertainen sekä osallistava kohtaaminen, jossa asiakkaalla itsellään on pääpuheen- vuoro ja ratkaisun avaimet käsissään. Moniammatillinen asiantuntijatiimi kuuntelee ja kuulee, ohjaa, opastaa ja tukee asiakasta, kulkee tämän kanssa tarvittavan osan matkasta. Kanssakulkemiseen, kumppanuuteen päästään vain työntekijäkentän ja johdon yhteisellä tavoitteella, toimivalla tiedonsiirrolla sekä valmiutena luopua vallasta ja hierarkkisesta työnjaosta asiakkaan hyvinvoinnin parhaaksi. (Isoherranen ym. 2008, 35, 47.)

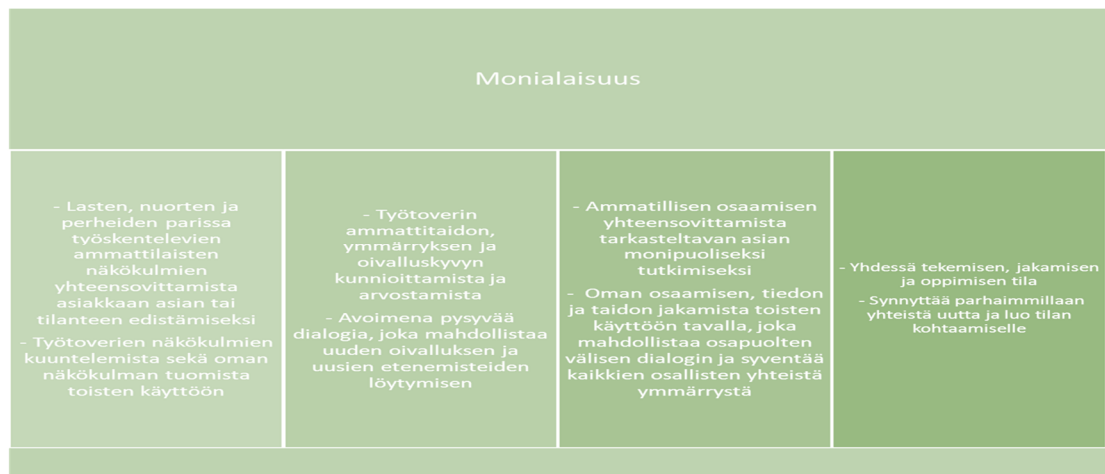
Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita – vanhempien näkökulma – raportin (2011) tarkoituksena oli lapsen mahdollisen eriarvoistumisen ja terveyserojen kasvun ehkäisy. Perheiden kokemukset palveluista olivat, että palvelut ovat hyviä, mutta hajanaisia. Tiedon puute ja riittämättömyys palveluketjussa nousi myös vahvasti esille. Riittämätöntä tukea perheet kokivat saavansa parisuhteeseen, mielenterveys- ja päihdeasioihin sekä taloudellisiin asioihin. Perheet kaipasivat lisää myönteistä palautetta, yksilöllisyyttä, henkilöstön riittävyyttä ja pysyvyyttä

sekä vertaistukiryhmiä. Raportti osoitti, että perheet hoitaisivat kipeimmät asiat mieluiten kotona. Perheet itse toivovat tuen tarpeen tunnistamista ja siihen vastaamista varhaisemmassa vaiheessa, lasten ja perheiden tasavertaisen osallistumisen mahdollisuutta sekä palvelujen koordinoitua ja yhteistoimintaa, etenkin lapsen ja perheen siirtymävaiheissa. Samankaltainen THL:n raportti Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus? – Lasten ja perheiden palvelut toimialajohtajien näkökulmasta (2011) osoitti, että suunnittelussa ja päätöksenteossa suurin painoarvo on kunnan taloudellisella tilanteella ja ylimmän johdon näkemyksellä. Vähiten painoarvoa on lapsiperheiden näkemyksellä ja tutkimustiedolla.

5.2 Monialaisuudesta

Monialaisuutta ja moniammatillisuutta käytetään usein rinnakkaisina termeinä. Kasvun kumppanit - verkkosivuilla käytetään termiä monialaisuus. Monialainen mielletään usein hallinnon- ja tieteenalat yhdistäväksi toiminnaksi, kun taas moniammatillisuus ajatellaan monen eri alan ammattilaisen toiminnaksi. Monialaisuudessa ei niinkään viitata toimijoihin vaan itse toimintaan. (Kasvun kumppanit 2012, THL.) Usein monitaisten asioiden ymmärtämiseen tarvitaan laajempaa näkemystä kuin, mitä yksi ammattilainen voi antaa. Monialaisuudessa korostetaan jaettua asiantuntijuutta. Tärkeää on muistaa, että ihmisen arki ei kuitenkaan ole sektorijakoisen.

Kuviossa kolmetoista avataan monialaisuutta. Monialaisuudessa työn lähtökohtana ovat asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien yhteen kokoaminen, vuorovaikutustietoinen yhteistyö, rajojen ylitykset ja verkostojen huomioiminen sekä hyödyntäminen. Monialaiset yhteistyöverkostot ovat asiakkaan etu, koska niissä asiakkaan asian tulee käsitellä laajasti. Monialaiset yhteistyörakenteet voivat olla jatkuvia tai tarpeen mukaan käynnistettäviä. Monialaisten yhteistyörakenteiden avulla yhdistetään jo olemassa olevat tiedot asiakkaasta, luodaan yhteinen tavoite ja kannatellaan asiakasta hänen polkunsa vaikeimmissa vaiheissa. (Kasvun kumppanit 2012, THL.) Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa asiakas on ollut vauvaperhe.

KUVIO 9. Mitä monialaisuus on? (Ojanen mukailen Kasvun kumppaneiden verkkosivuja 2012)

Monialainen yhteistyö vaatii tekijältään paljon; ennen kaikkea innostusta ja halua työskennellä monialaisesti. Monialaisessa yhteistyössä rakennetaan yhdessä yhteinen kokonaisnäkemys, eikä tukeuduta ainoastaan yhden asiantuntijan näkemyksiin, jolloin myös yksilön oma osaaminen ja asiantuntijuus kasvavat. Yhteistyö onnistuu, kun jokainen verkoston jäsen on tietoinen omasta tehtävästään (työnjako) ja ottaa siitä kokonaisvaltaisen vastuun. Hyvät kuuntelu- ja ilmaisutaidot ovat tarpeen, jotta on mahdollista kunnioittaa muiden asiantuntijoiden mielipiteitä sekä tuoda rohkeasti omat näkemyksensä esille. Yhteenvetona voisikin sanoa, että toimivassa monialaisessa yhteistyössä yhdistyy eri osaajien vuorovaikutus, toimintaympäristö ja toimintaa ohjaavat arvot ja tavoitteet. (Kasvun kumppanit 2012, THL.)

Monialaisen yhteistyön aloittamisessa tulee ottaa huomioon selkeä työnjako sekä työnjaon noudattaminen, yhteistyökumppaneiden etsiminen ja vastuunhenkilöiden sopiminen. Verkostoyhteistyöhön osallistuvien työntekijöiden motivaatiota lisää se, että he saavat itse olla mukana oman työnsä kehittämisessä. On tärkeätä, että toiminta tukee osallistujien omia toimintatapoja ja tavoitteita. Toimivan monialaisen yhteistyön takaa sujuva verkostollinen koordinointi. (Kasvun kumppanit 2012, THL.) Opinnäytetyössä pyritään muodostamaan toimintaohjeet monialaisen verkostotyöskentelyn koordinoinnille varhaisen tukemisen osalta.

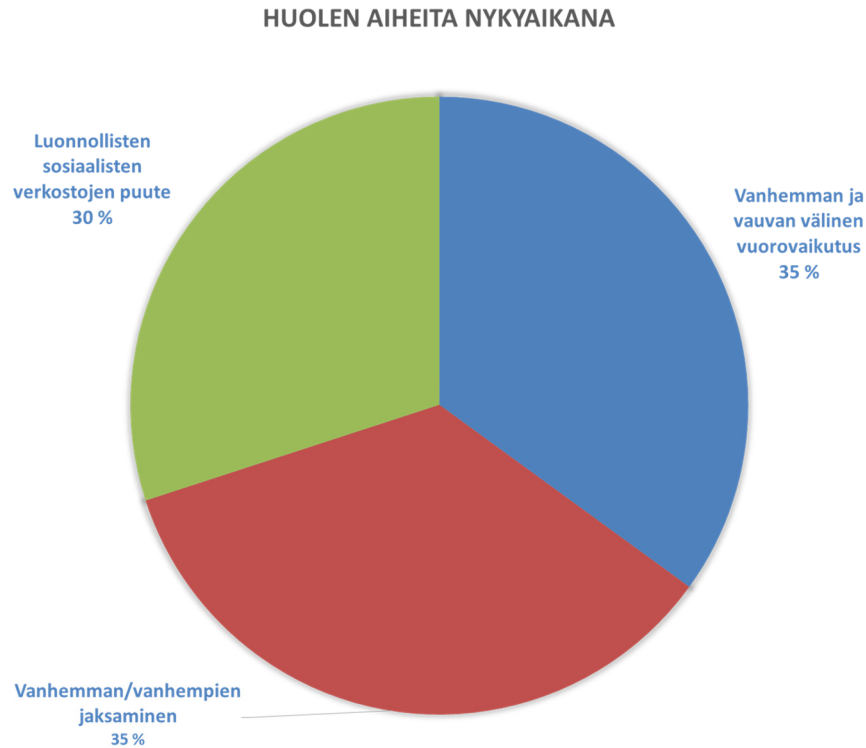
Monialaisuuden hyödyistä ja haasteista on tehty useita tutkimuksia. Monialaisia yhteistyöverkostoja on pidetty merkityksellisenä, vaikka niiden avulla pystyttäisiin auttamaan vain osaa lapsista ja nuorista. Useissa kunnissa on jo olemassa valmiita verkostoja, jotka helpottavat yhteistyötä yli organisaatorajojen. Kunnissa on halua ja ammattitaitoa kehittää monialaista yhteistyötä. Monialaisessa yhteistyössä työntekijä saa ryhmässä toimivilta eri alojen asiantuntijoilta tukea omille tulkinnoilleen ja lisäksi vastuu päätetyistä toimista kannetaan yhdessä. Vanhemmilla on kuitenkin lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu sekä oman lapsensa tuntemus. (Kasvun kumppanit 2012, THL.) Monialaisella verkostoyhteistyöllä pyritäänkin tukemaan vanhemmuutta ja helpottamaan vanhempien tiedon ja tuen saamisesta yhdeltä luukulta. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös tukea vanhemmuutta muodostamalla pelisäännöt monialaiselle verkostoyhteistyölle varhaisen tukemisen osalta.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeen vauvaperheryhmä – pilotissa saatuja kokemuksia vauvaperheiden varhaisesta tukemisesta. Vauvaperheiden varhainen tukeminen jatkuu Tampereella Meidän vauva – verkostoyhteistyönä. Puolistrukturoitu teemakysely keskittyi kolmeen teemaan: huolen aiheita nykyaikana, Meidän vauva – verkostoyhteistyön hyvät käytännöt ja vastuunjako sekä vauvaperheen kohtaaminen. Kysely lähetettiin 15:sta Vauvaperheryhmä – pilottiin osallistuneelle Tampereen kaupungin sekä järjestöjen toimijalle. Kyselyn vastausprosentti oli 73. Vastaukset analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

6.1 Meidän vauva – verkoston kokemuksia vauvaperheisiin liittyvistä huolista

Tässä tulosluvussa käsitellään niitä heränneitä huolia, joissa työntekijä kokee varhaisen puuttumisen aiheelliseksi. Puolistrukturoidussa kyselyssä huolen aiheet nykyaikana olivat jaoteltu huoliin liittyen vauvaan, vanhempiin sekä yhteiskunnallisiin muutoksiin. Tämän aineiston perusteella kolme suurinta huolta olivat: vauvan ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ongelmat, vanhemman tai vanhempien jaksaminen sekä luonnollisten sosiaalisten verkostojen eli luomuverkostojen puute (kuvio 10.)

KUVIO 10. Tampereen kaupungin sekä järjestöjen toimijoiden suurimmat huolen aiheet nykyaikana

Kirjastossa näkee usein väsyneitä vanhempia. Monesti väsymys on varmasti aivan normaalia, pienten kanssa joutuu valvomaan jne. Mutta joukossa on alakuloisia ja masentuneitakin vanhempia. Humalaisia vanhempia näkee tosi harvoin kirjastossa. Vanhemmilla on usein pinna kireällä; tiuskitaan toisille tai lapsille. Varsinkin arkisin monilla on kiire, ”ota joku kirja, äkkiä nyt ja sitte lähdetään”.

Opinnäytetyön tutkimustulokset osoittavat, että vanhemman ja vauvan välisestä vuorovaikutuksesta ollaan yhtä paljon huolissaan kuin vanhemman tai vanhempien jaksamisesta. Huolet eivät herää pelkästään sosiaalipalveluiden piirissä, vaan myös muissa palveluissa, kuten vapaa-ajan palveluiden piirissä. Vastausten perusteella vanhemman tai vanhempien jaksaminen on yhteydessä vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Vanhemman tai vanhempien ollessa väsyneitä myös vuorovaikutus vauvan kanssa

kärsii, joka lisää vauvan tarpeiden tyydyttämisen kaipuuta. Tarpeiden tyydyttämisen kaipuu ilmenee yleensä vauvaikäisenä itkuna, joka valvottaa vanhempia. Unen puute lisää väsymystä, joka vähentää vuorovaikutuksen määrää tai laatua. Lisäksi suorittamisen tarpeen ja isän keskittymisen työelämään koetaan lisäävän vanhempien jaksamattomuutta. Kyseessä on siis kierre, jota ei helposti itse kykene katkaisemaan, varsinkin jos luonnollisia sosiaalisia verkostoja ei ole tai ne ovat kaukana. Kolmanneksi suurimmaksi huoleksi tutkimustulokset osoittavatkin juuri luonnollisten sosiaalisten verkostojen puutteen. Kaikki kolme suurinta huolta siis liittyvät toisiinsa ja juuri näihin huoliin Meidän vauva – verkosto pyrkii varhaisella puuttumisella vaikuttamaan.

Useita tilanteita, joissa vanhemmat/vanhempi valittaa väsymyksestä. Vanhempi kertoo, miten kiinni on lapsessa/lapsissa. Väsymys aiheuttaa mm. sellaista, että ei jaksakaan laittaa ruokaa, perhe syö pääsääntöisesti eineksiä ja ”purkkiruokaa”. Imettäminen on korvattu vastikkeilla. Päivän rytmi on epäsäännöllinen, ei jakseta lähteä liikkeelle. Vauva voi olla itkuinen. Vanhemmalta puuttuu ilo.

Vanhempien jaksaminen on koetuksella, kun luonnollisia verkostoja ja lastenhoitoapua ei välttämättä ole saatavilla. Pienten lasten perheiden isät tekevät eniten töitä ja vastuu on äidin harteilla.

Väsymys kuuluu luonnollisena ja aikanaan ohimenevänä osana vauvaperheen vanhemmuuteen. Suurimmalla osalla vanhemmista on keinoja jaksamisen ylläpitämiseen, mutta kuten opinnäytetyön tutkimustulokset osoittavat, kasvava osuus on niillä vanhemmilla, joilta nämä keinot puuttuvat. Keinojen uupumiseen vaikuttavat luonnollisten sosiaalisten verkostojen sekä myös vanhemmuuden taitojen puute. Tampere on muuttovoittoinen kaupunki, jonne muutetaan usein opiskeluiden ja työn perässä. Samalla luonnolliset verkostot jäävät kotipaikkakunnalle ja vauvanhoitoapu on vähäistä, jolloin elinpiiri saattaa olla hyvinkin suppea ja ongelmat kasautuvat. On myös vanhempia, joille on saattanut tulla yllätyksenä, että vauva sitoo niin paljon. Vauvan synnyttyä ei voida keskittyä omiin harrastuksiin tai työhön yhtä paljon kuin aikaisemmin. Isän keskittyessä työelämään, jää vastuu vauvanhoidossa ja usein myös kodinhoidossa äidin vastuulle. Tämä puolestaan aiheuttaa paineita parisuhteelle ja samoin vauvan sekä vanhemman vuorovaikutukselle. Lisääntyneet erot ja ilmiö, että isä lähtee ennen vauvan syntymää tai pian

vauvan syntymän jälkeen, lisäävätkin toisen vanhemman elämän kuormittavuutta. Vastaajat nostavat esiin huolen myös siitä, että luonnollinen ilo vanhemmuudesta puuttuu. Mannerheimin Lastensuojeluliiton pääsihteeri, Helsingin yliopiston sosiaalityön ja perhetutkimuksen dosentti ja kasvatustieteen tohtori Mirjam Kalland (2010) on tutkimustyössään perehtynyt erityisesti vanhempien ja lasten välisiin kiintymyssuhteisiin ja lasten kehityksen riskitekijöihin. Kalland esittelee Lapsuuden kiintymyssuhteet elämäkaaren eväsrepussa – luentosarjassa eväitä hyvään lapsuuteen: kehittyäkseen hyvin lapsi tarvitsee pysyvyyttä ja vastavuoroista hoivaa. Lapsi ei tarvitse täydellistä vanhempaa, vaan kyllin hyvän sekä erehtyvän vanhemman, joka tarkoittaa, että vanhempi havaitsee virheitään sekä erehdyksiään ja pyrkii korjaamaan niitä. Korjaamisen kokemus on elintärkeä lapselle ja hänen hyvinvoinnilleen tulevaisuudessa. (Kalland 2010.)

Puhuttaessa sosiaalisesta pääomasta tarkoitetaan ryhmään kuulumista sekä sosiaalista verkostoa ja ihmisten keskinäistä tunnistamista sekä tunnustamista. Henkilökohtaiset verkostot edustavat henkilökohtaista sosiaalista pääomaa, jolla on yhteys useisiin yksilötasolla tavoiteltaviin asioihin, kuten varallisuuteen, työelämämenestykseen ja terveyteen sekä laajemmin yhteiskunnan yhdistysaktiivisuuteen sekä siitä seuraavan demokraattisen järjestelmän toimivuuteen. Hyvin toimivat sosiaaliset suhteet tukevat yksilön henkistä sekä emotionaalista hyvinvointia ja antavat voimavaroja arkeen. Sosiaaliset suhteet edellyttävät kestääkseen jonkinlaista yhteisesti koettua merkitystä, vastavuoroisuutta ja keskinäisiin odotuksiin vastaamista. Sosiaaliset suhteet sisältävät useita vuorovaikutuksellisia prosesseja, jotka liittävät ihmisiä yhteen. Yhteisöllinen sosiaalinen pääoma ilmaisee luottamusta instituutioihin, tuntemattomiin ihmisiin ja laajalle ulottuviin verkostoihin. Sosiaalisen pääoman puuttuessa tai ollessa heikkoa yksilön hyvinvointi on uhattuna, jolloin myös psyykkinen hyvinvointi on uhattuna. (Törrönen 2012, 40 – 43.)

Aikaisemmatkin tutkimusraportit osoittavat (Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita – vanhempien näkökulma, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2011, Lapsiperhekysely, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2013), että vauvaperheisiin liittyviä haasteita ovat vanhemman oma jaksaminen ja taitojen riittämättömyys, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, yhteiskunnan vaatimukset tehokkuudesta, päihteet, arjenhallintapuutteet, taloudelliset vaikeudet, hedonismien kasvu, riippuvuudet sekä median ja internetin

vaikutukset vanhemmuuteen. Useista haasteista riippumatta vanhemmat itse haluavat varhaista tukea vanhemmuuteensa. Tämän osoittaa muun muassa Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita – vanhempien näkökulma – raportti (2011). Vaikeuksia saattaa lisätä luonnollisten verkostojen eli niin sanottujen luomuverkostojen puute tai etäisyys. Etäisessä suhdeverkostossa korostuvat perheiden pyrkimys pärjätä omillaan ja vaikeus pyytää apua. Kun vanhempien erimielisyydet katkaisevat sukupolviketjuja, tämä vaikuttaa myös lasten elämään. Lapset eivät saa läheisiä isovanhempia elämäänsä eivätkä yhteisiä kokemuksia näiden kanssa. Varsinkin yksinhuoltajaäidit voivat jäädä sukulaisten turvaverkon ulkopuolelle. (Törrönen 2012, 159.)

Terapeutti Tommy Hellsten kirjoitti jo noin viisitoista vuotta sitten teoksessaan Vanhemmuus – vastuullista vallankäyttöä (1999, 32, 34–35, 38) yhteisön arvomaaston muutoksesta. Kaikilla on kiire juosta elämänsä kiinni ja toteuttaa itseään niin, ettei aikaa riitä toisista huolehtimiseen. Jokainen hoitakoon itsensä ja joka ei pysty hoitamaan itseään, hänet hoitakoon yhteiskunta. Vanhempien tärkein ja heille uskottu tehtävä on kuitenkin arvokkaan kollektiivisen vuosituhansien aikana kerätyn tiedon ja kokemuksen siirtäminen seuraaville sukupolville. Vanhempien tehtävä on myös rakastaa lastaan, jotta lapsi voi kehittyä suotuisasti ja sisäistää ihmiskunnan yhteisen omaisuuden. Hellsten kirjoitti myös median vaikutuksesta arvoihin. Media valitsee aiheet, joista puhutaan. Media pommittaa myös mainoksilla, jotka määrittelevät todellisuutta ja luovat arvoja. (Hellsten 1999, 32, 34–35, 38.)

Monet vanhemmat eivät ole läsnä pienten lasten kanssa ollessaan. Usein huomaa, että samalla hoidetaan nettiasioita, ollaan somessa ja jutellaan puhelimesta. Vauvat ja pienet lapset ovat tahtomattaankin monenlaisen median ja viestinnän vierestä seuraajia. Lapsi tottuu siihen, että äidin tai isän sylissä ollessa vanhempien huomio pitää jakaa aina myös jonkun laitteen kanssa. Vauva kilpailee pienestä pitäen vanhempien huomiosta median kanssa. Monet pienet viestit saattavat mennä vanhemmilta ohitse.

Luomuverkostojen puutteen takia yksinhuoltajana toimiva vanhempi ei jaksa., hengähdystaukoihin ei tunnu olevan mahdollisuutta. Jos vanhempi on kotona vauvan kanssa, isompi lapsi saattaa olla päiväkodissa. Lapsi saattaa ymmärtää niin, että äiti ei halua, että hän on kotona. Lapsen suru ja pikku hiljaa kiukku tulee esiin...

Yhteiskunnan sähköistyessä luonnollinen sosiaalinen vuorovaikutus on vähentynyt. Voisi melkein sanoa, että internet ja erilaiset sosiaaliset mediat kuuluvat lapsiperheiden arki-iltoihin jo melkeinpä itsestään selvyytenä enenevissä määrin. Vanhemmat saattavat kokea, että vauvan läsnä ollessa sosiaalisessa median ynnä muiden vastaavien käyttö ei ole haitaksi, koska vauva ei vielä ymmärrä medioihin liittyviä tekijöitä. Siihen asti, kun erilaiset sähköiset yhteydet eivät tuota ongelmia vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen tai perustarpeista huolehtimiseen, ei internetin käytöstä koeta olevan haittaa. Päinvastoin internet ja sosiaalinen media saattavat olla vanhemmalle, jolla ei ole kattavaa luonnollista sosiaalista verkostoa lähellä, myös apukeino jaksamisessa ja verkostoitumisessa. Lapsen kasvaessa mediakasvatus asettaa psyykkiseltä loukkaantumiselta suojaavat rajat (Puura 2012, 14). Meidän vauva – verkoston toiminnan yhtenä tavoitteena on luoda vauva- ja lapsiperheille palveluohjauksellinen internetsivusto, josta vanhemmat löytäisivät helposti heille tarkoitettuja kaupungin sekä järjestöjen palveluita. Sivustolle on mahdollista lisätä myös virallinen keskustelupalsta sekä verkostoitumisen mahdollisuus. Tämä vaatii palvelun ylläpitäjän ja valvojan, joka koetaan tässä taloudellisessa tilanteessa vielä mahdottomaksi.

Arki on muuttunut ja perheiden elämä on usein kiireistä ja ohjelmoitua. Perhemuodot ja perhekäsitys ovat muuttuneet, moraalit on muuttunut suhteellisemmaksi sekä subjektiivisemmaksi ja kontrolli on muuttunut ulkoisesta sisäiseksi. (Koskinen 2012, 3, 4.) Opin näytetyön tutkimustuloksissa muita esiin nousseita huolen aiheita olivat parisuhteen tila sekä erot, perheiden suorittaminen, ennaltaehkäisevien palveluiden alas ajaminen, palvelujen ja tiedon pirstaleisuus sekä henkilökunnan jaksaminen ja riittämättömät resurssit työssä.

Erotilanteet ovat suuria kriisejä ihmisten elämässä, eivätkä sellaisia kevyitä asioita kuin media usein antaa ymmärtää. Myöskään lasten asemaa ei näissä jutuissa nosteta riittävästi esille eikä kohtuuttomia tilanteita, joihin lasten oletetaan helposti sopeutuvan.

Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke lähti liikkeelle vauvaperheiden kasvaneiden erojen aiheuttamasta huolesta. Eritoten lapsiperheiden sosiaalipalveluiden

työntekijät olivat huolissaan lisääntyneistä eroista myös tässä tutkimuksessa, koska he ovat tekemisissä näiden eroperheiden kanssa ja näkevät myös eniten erojen vaikutuksia vauvoihin sekä lapsiin. Erotilanteissa perheiden avuksi ja tueksi on paljon erilaisia palveluita, mutta niitä ei välttämättä löydetä tai osata etsiä. Eroilla saattaa olla myös kauaskantoisia vaikutuksia erolasten omaan perhe-elämään. Eroperheiden lapsilta saattaa puuttua toimivan parisuhteen malli sekä ristiriitojen ratkaisukeinoja, jolloin oman perheen perustaminen ja säilyttäminen voi olla haasteellista. Toisaalta eroperheiden lapset, joilla on ollut huolehtivat vanhemmat, riittävä luonnollinen sosiaalinen verkosto, tukea eron aikana sekä hyvät arjen hallintataidot, saattavat selvitä omasta perhe-elämästään paremmin kuin ydinperheen lapset.

Väestöliiton tutkimuksen mukaan Suomi oli vuonna 2007 kolmen kärjessä Euroopan avioerotilastoissa. Avioliittojen lukumäärä Suomessa oli runsaat 990 000 ja arvioitu avoliittojen määrä noin 295 000. Yhteensä kyse on noin miljoonasta liitosta, joista suuri osa purkautuu syystä tai toisesta. Avioerojen lukumäärä on vuodesta 1988 lähtien ylittänyt 12 000 vuodessa ja nuoremmilla ikäluokilla ensimmäisen avioliiton kesto on vähentynyt vuosi vuodelta. Eroluku on vielä suurempi, kun avioerojen rinnalla katsotaan myös avoeroja. On arvioitu, että sekä avio- että avoliittojen purkautuminen koskettaisi vuosittain noin 30 000 lasta, jolloin lapsestaan erillään asuvien vanhempien lukumäärä lisääntyy jatkuvasti. Vanhempien eroilla on huomattavia sosiaalisia ja terveydellisiä seurausvaikutuksia niin lapsille kuin aikuisillekin: toimivalla parisuhteella on vaikutusta ihmisten psyykkisen hyvinvoinnin lisäksi perheväkivallan esiintymiseen, syrjäytymisvaaraan ja sairastavuusriskiin. (Väestöliiton näkemyksiä Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiohjelmaan 2007, 6.) Opinnäytetyön tulosten mukaan erot herättävät huolta ja erojen vaikutuksiin sekä vähentämiseen pyritään vaikuttamaan varhaisella puuttumisella, palveluiden oikealla kohdentamisella sekä ennaltaehkäisevällä työotteella.

Arki ei enää vaikuta olevan arvokasta. Tuntuu, että koko ajan täytyy suorittaa!

Jatkuvasti näkee äitejä, jotka pyrkivät uupumukseen asti hoitamaan lapsensa, kotinsa, itsensä mallikkaasti minuuttiaikataululla ja joita siitä erityisesti ylistetään.

Vastauksista nousee esille myös huoli suorituskeskeisyydestä sekä ihmiskuvan kapeutumisesta: vain menestyksekkäs työura, kiiltävä koti, naapuruston kallein auto sekä harrastavat lapset merkitsevät onnellista elämää. Tärkeintä on pitää kulissit kunnossa, vaikka oma ja perheen hyvinvointi olisikin rasituksen alla. Usein ihmisten oma arvomaailma tukee näiden kulissien ylläpitämistä, eikä uskalleta myöntää, että on väsynyt tai kaipaa tukea jaksakseen. Mistä tämä johtuu? Samalla kuin puhutaan yhteisöllisyyden katoamista, ei sen uudelleen löytämiseksi tehdä juuri mitään. Tarvitaankin enemmän tekoja kuin sanoja: rohkeasti naapurista lainaamaan sokeria vauvan pulautukset rinnoilla, vaikka kulissit samalla kaatuisivatkin.

Perhe, jossa kumpikaan vanhemmista ei uskalla jäädä äitiysloman jälkeen lyhyeksikään aikaa hoitovapaalle pelätessään työssä etenemisensä jäävän siihen. Äiti, jonka voimat menevät lapsen kehityksen jatkuvaan tarkkailuun, koska ystävättären saman ikäinen vauva ”konttaa jo”...

Osalla vanhemmista saattaa kuitenkin olla pelko työpaikan menetyksestä tai uran tyytymättömyydestä, joka lisää suorituskeskeisyyttä ja vähentää mahdollisuuksia yhdistää työ- ja perhe-elämä onnistuneesti. Tähän kaivattaisiin yhteiskunnallisten etuuksien tarkistamista ja bisnesajattelun tilalle entistä enemmän pehmeitä arvoja. Voimavaroja kuluu myös oman ja toisten vauvojen vertailuun, koska ei ymmärretä kehityksen yksilöllisyyttä. Ammatillaisen kertominen yksilöllisestä kehityksestä on helpompaa kuunnella, toinen asia onkin asian sisäistäminen, koska huoli vauvan kehityksestä on vanhemmalle subjektiivinen. Tässä tehokkaammin voisi auttaa keskustelu sekä huolien jakaminen vertaisryhmän kesken.

Palveluiden oikeasta kohdentuminen: ne perheet, jotka eivät itse osaa, jaksaa tai muista syistä oma-aloitteisesti hakeudu ehkäisevien palveluiden piiriin. Kun ennaltaehkäisevästä toiminnasta, joka ei ole lakisääteistä, vähennetään, kohdistuu se juuri näihin perheisiin. Työntekijöillä ei ole riittävästi aikaa palveluohjaukseen eikä palveluja ole riittävästi tarjolla tai varmistaa, ovatko perheet ottaneet tarjotun avun ylipäättään vastaan.

Taloudellinen tilanne on myös uhka perheille: toisaalta huoli omasta työpaikasta kuormittaa vanhemmuutta, toisaalta vanhemmuutta ennaltaehkäisevästi tukevia palveluita ajetaan alas. Vastaajilla oli eritoten huolta ennaltaehkäisevien palveluiden vähentämisen vaikutuksista niihin perheisiin, joilla ei ole taitoja tai voimavaroja hakeutua ennaltaehkäiseviin palveluihin. Nämä perheet näkyvät korjaavien palveluiden tilastoissa, jotka puhuvat entistä karumpaa kieltä.

Hidas uupuminen ja sen myötä näköalan hämärtyminen suhteessa itseen, omaan lapseen ja puolisoon. Mielestäni liittyy myös ihmiskuvaan, osalla jatkuvaan suorituspaineseen jokaisella elämänalueella – erityisesti kasvatuksenkin suorittamiseen, nykyisten ja tulevaisuuteen sijoitettujen uhkien ennakointiin ja ennalta torjumiseen. Uupuminen voi saada aikaiseksi myös nopean luovuttamisen, syrjään vetäytymisen ja vastuusta luopumisen ja itsensä ja lapsensa vähättelyn.

Kuntapäätäjien kyvyttömyys nähdä ennaltaehkäisevien palveluiden todellinen merkitys pitkällä tähtäimellä. Päätäjät katsovat budjettikauden kerrallaan ja ovat tyytyväisiä saaduista säästöistä, jotka merkitsevät väistämättä tulevaisuudessa suurempia menoeriä.

Huolta herättivät myös elämänmyönteisyyden uupuminen ja vastaavasti uhkakuvien maalaaminen perhe-elämän ylle. Elämänmyönteisyyden puute sekä pessimistisyys nähtiin uupumista lisäävänä tekijänä, joka taas koettiin syrjäytymistä lisääväksi. Osansa heränneistä huolikokemuksista saivat kuntapäätäjät, joiden koettiin olevan lyhytkatseisia suhteessa ennaltaehkäisevien palveluiden merkitykseen. Ennaltaehkäisevät palvelut eivät ole lakisääteisiä, jolloin niistä säästetään yleensä ensimmäisenä. Tämä kuormittaa peruspalveluita ja myöskin korjaavien palveluiden määrää, jolloin koetaan resurssien riittämättömyys perheiden kohtaamisessa sekä ajan antamisessa.

Ei ole aikaa perehtyä perheen tilanteeseen tai tarjolla oleviin palveluihin. Lastensuojelun työntekijät ovat ylikuormittuneita työssään, he eivät ehdi ohjata tai tukea perheitä riittävästi varhaisessa, pienten pulmien vaiheessa. Sama koskee myös neuvolan sekä päivähoidon henkilökuntaa. Myös ehkäisevän perhetyön puolella henkilöstöresursseja on koko ajan vähennetty. Perheille joudutaan tarjoamaan ”ei oota” tai vain satunnaisia, muutaman tunnin käyntejä.

Samasta kuin yleensä lapseen liittyen: ihmiskuvan yleisestä kapeutumises- ta, joka verottaa ankarimmin lasta ja ehkäisee kokonaisvaltaista, turvallista, myös riittävän hidasta ja riittävän yksilöllistä kasvua. Kehitystä, jossa kaksi lapsiryhmää kasvaa: osa hoidetaan ”liian hyvin” ja jatkuvasti valmentaan jotakin aikuisen määrittämää päämäärää kohti ja osa jää vaille riittävää huolenpitoa.

Yhteiseksi nimittäjäksi kaikille huolen aiheille nousi aika, jota ei koeta olevan vanhemmilla riittävästi perheelle, työlle tai omalle itselleen. Myös työntekijät kokivat, että heillä ei ole riittävästi aikaa annettavaksi perheiden kuuntelemiselle, varhaiselle tukemiselle sekä ohjaukselle. Ajanpuute johtuu vastausten perusteella taloudellisesta tilanteesta, vähenevistä resursseista sekä tiukentuneista vaatimuksista työelämässä. Ajanpuutteen vuoksi toisaalta vauvan riittävä yksilöllinen kasvu vähenee ja toisaalta tukea ja ohjausta kaipaava vauvaperhe jää vaille riittävää aikaa sekä läsnäoloa. Kootusti ennaltaehkäisevien palveluiden vähentäminen koettiin uhkatekijänä perheiden hyvinvoinnille. Jännitet- tä luovat eriävät mielipiteet päättäjien ja vastaajien kesken liittyen ennaltaehkäisevien palveluiden vähentämiseen tai lopettamiseen.

Miksi vanhemmat tarvitsevat tukea? Vanhemmat ovat aina tarvinneet tukea; aikaisem- min tukea saatiin luonnollisten verkostojen kautta ja perinteet välittyivät yli sukupolvien, hyvässä ja pahassa. Muuttoliike ja luonnollisten verkostojen ohentuminen luovat lisä- tarvetta vanhemmuuden tukemiselle: yksinäisyys on vanhemmuudelle myrkyä. Valta- osa vanhemmista kantavat vastuuta, välittävät lapsistaan ja paneutuvat huolellisesti kas- vatuskysymyksiin. Osa vanhemmista kokee yksinäisyyttä ja vertaistuen tarvetta, jota osa vanhemmista osaa hakea hiekkalaatikolta tai erilaisista järjestetyistä vertaistapaami- sista. Toisessa äärilaidassa asiantuntijoiden neuvoihin voi myös hukkua. Kasvatuskult- tuurin ollessa murroksessa, vanhemmat kokevat hämmennystä, myös avuttomuuden tunteita: jokainen aikakausi tuottaa uusia haasteita vanhemmuudelle. (Kalland 2010.)

6.2 Vauvaperheiden varhainen tukeminen Meidän vauva – verkostossa

Tämä luku vastaa mitä varhainen puuttuminen Meidän vauva – toiminnassa tarkoittaa – tutkimuskysymykseen. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hanke lähti liikkeelle siitä, että perheiden kanssa toimivilla oli huoli lisääntyneistä vauvaperheiden eroista. Toimiva keino erojen vähentämiseksi olisi vanhemmuuden ja parisuhteen varhainen tukeminen sekä ongelmien ennaltaehkäisy. Tulisi lisätä resursseja erilaisiin ammattilaisiin ohjaamiin vertaistukiryhmiin, vaikka ne eivät lakisääteisiä olekaan. Ennaltaehkäisevien palveluiden karsiminen lisää korjaavien palveluiden tarvetta, joka puolestaan tietää kasvavia kuluja. Aikaisemmat tutkimukset puhuvat vertaistuen puolesta, koska samassa tilanteessa olevalle on helpompi puhua kuin virassa olevalle työntekijälle. Taloudellisen tilanteen ollessa heikko, tämä ennaltaehkäiseviin palveluihin kuuluva tukemismuoto on kuitenkin vaarassa jäädä jälleen vähemmälle. Tarvittaisiinkin kauas kantoista ajattelutapaa tai ainakin mahdollisuutta antaa alkusysäys virallisessa tapaamisessa epäviralliselle vertaistuelle eli niin sanotulle hiekkalaatikkovertaistuelle. Meidän vauva – verkosto pyrkii luomaan mahdollisuuksia sekä ammatilliselle vertaistuelle että hiekkalaatikkovertaistuelle.

Eroryhmissä miehet kertovat jaksamisestaan ja kaiken kaikkiaan omasta osallisuudestaan vanhempana.

Tulevien isien ja äitien haastattelu/valmennus vanhemmuuteen. Perhevalmennus toimii, jos sitä saisi kaikki perheet. Isille omat valmennusryhmät. Vanhempien keskinäisen vertaistuen lisääminen. Jos ja kun parisuhde voi hyvin, voi lapsikin hyvin.

Parisuhteeseen tulee ongelmia, kun ei ymmärretä elämän muuttuvan tottaalisesti lapsen syntymän jälkeen. Erityisesti isät voivat kokea itsensä syrjäytetyiksi äidin ja lapsen elämästä. Parisuhteeseen tulisi paneutua kaikissa valmennuksissa ja vauvaperheryhmissä.

Tutkimustuloksista ilmenee tarve tukea erityisesti ja enemmän isyyttä. Isien koetaan edelleen jäävän vähemmälle äidin ja vauvan symbioottisessa tilassa sekä myöskin kohtaamisissa vauvaperheiden palveluissa, vaikka pitkä matka onkin kuljettu siitä, kun vastaanotoilla ei ollut isille omaa tuolia tai puhuttiin lähinnä vain äideille. Tuloksista ilme-

nee, että isille kaivattaisiin omia valmennusryhmiä isyyteen vertaistuen voimin, joskin myös parisuhteen koettiin tarvitsevan tukea. Myös vanhempien keskinäisen vuorovaikutuksen sekä vertaistuen vahvistamista kaivattiin vauvaperheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Mitä on hyvinvointi? Hyvinvoiva lapsi osaa leikkiä, oppia ja hänellä on myönteisiä odotuksia. Hyvinvoivalle lapselle kehittyy myös kyky työstää menetyksiä, hankaluuksia, kipua ja pettymyksiä, joita elämässä kohdataan. Hyvinvoivalla perheellä on ”voimavarojen ylijäämää” suhteessa arkisiin vaatimuksiin. Kansanterveydellisesti ja – taloudellisesti järkevintä on huolehtia siitä, että lapsilla on turvallinen ja riittävän pitkä lapsuus. Rakastettu lapsi pystyy aikuisena huolehtimaan itsestään sekä läheisistään, lisäksi turvallisilla ja myönteisillä hoivakokemuksilla on myönteisiä vaikutuksia fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, elämäntapoihin ja elinikään. (Kalland 2010.) Perheiden voimavarojen ylijäämää tuetaan sekä kasvatetaan varhaisella puuttumisella ja ennaltaehkäisevillä palveluilla. Kansanterveys- ja talous on vaikeasti mitattavissa varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevien palveluiden vaikutuksilla, mutta kuten pienistä puroistakin syntyy vuolas joki, niin myös pienillä varhaisen puuttumisen liikkeillä on suuri vaikutus vauvaperheen elämään.

Parasta olisi, että se paikka, jossa huoli on herännyt, olisi jo muodostanut hyvän suhteen vanhempien kanssa. Oman työtiimin kanssa keskustelu huolen herättyä; onko kyse vain minun huolestani vai onko se yhteinen?! Avoin keskustelu huolta herättävästä asiasta ehdottomasti heti huolen herättyä, ajatuksella, että ”minä olen huolissani, mitä voimme asialle tehdä?” Tarvittaessa pyydetään kaikki toimijat tapaamiseen tai hyödynnetään hyvinvointineuvolan tiimipalvelua, verkostokokous tarvittaessa jne.

Meidän vauva – toiminta perustuu monialaiseen verkostotyöhön, jolloin vauvaperheellä on käytössään alusta alkaen laaja-alainen ammattitaito sekä tukiverkosto. Vauvaperhe on saatettu ohjata Meidän vauva – toimintaan peruspalveluista huolen herättyä ja optimitilanteessa Meidän vauva – tapaamisessa mukana on myös perheen palveluohjannut työntekijä. Tällöin suhde vauvaperheeseen on muodostunut ja jatko on helpompaa. Verkostotyöhön kuuluu olennaisena asiana subjektiivisen huolen jakaminen yhdessä tiimin

kanssa, jolloin huolesta tulee yhteinen ja siihen on helpompi puuttua. Perhe otetaan alusta alkaen avoimesti mukaan ja kootaan perheen avuksi sekä tueksi tarpeelliseksi koettu verkosto, myös perheen oma luonnollinen sosiaalinen verkosto.

Huolen puheeksi ottamisessa apuna voidaan käyttää huolen vyöhykkeistöä (Arnkil & Eriksson & Arnkil 2000). Huolen vyöhykkeistöä voidaan käyttää usealla tapaa varhaisessa puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä perheiden kanssa. Huolen vyöhykkeistö myös auttaa verkostoja ylittämään sektorirajoja. Tukeen liitetyt huolen puheeksi otot vyöhykkeiden yksi ja kaksi rajamailla saavat aikaan myönteisiä avauksia perheiden kanssa; ei keskitytä ongelmiin vaan omaan subjektiiviseen huoleen. Apuna vyöhykkeillä kaksi ja kolme voi käyttää esimerkiksi selkeyttäviä verkostopalavereja, joissa pohditaan sitä, mitä itse kukin voisi tehdä perheen toivoman hyvän tulevaisuuden tukemiseksi. (Arnkil ym. 2002, 143.)

Vauva itkee kovasti ja äidillä ei näytä olevan kykyä vauvan rauhoittamiseen tai kykyä tunnistaa, mikä vauvalla oikein on hätänä. Hän lähti imettämään ”kylläistä” vauvaa, ilmeisesti vain poistuakseen kiusalliseksi kokemastaan tilanteesta, menin juttelemaan äidin kanssa ja minulle jäi se tunne, että äiti itse jännitti kovasti ryhmässä olemista ja sitä, miten he selviytyvät ”mallikkaasti”. Äiti myös kertoi, että vauvan unirytmii on sekaisin. Kerroin perhetyön mahdollisuuksista ja pyrin osaltani normalisoimaan keskustelun aikana myös tapahtunutta.

Vauvalorutushetkeen tuli äiti ja vauva, jotka eivät olleet vielä kertaakaan olleet missään ”ihmisten ilmoilla”. Vauvahan tietenkin itki kovasti, kun ei ollut tottunut muiden vauvojen ääniin. Äideillä ei ole tietoa mihin voisi mennä, jos ei ole sukulaisia tai kavereita, joilla on pieniä lapsia.

Joskus vanhemmuus saattaa olla hukassa ja keinoja sen löytämiseksi ei ole. Vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus voi olla heikkoa tai vanhemmalla ei ole taitoja vauvan tarpeiden ”lukemiseen”. Vanhempi saattaa olla väsynyt tai masentunutkin; vauva valvottaa ja rytmit ovat sekaisin. Tällöin vanhempi tarvitsee konkreettista apua, tukea sekä ohjausta. Apua sekä tukea tarvitsevan vanhemman kohtaavan ammattilaisen tulee osata tukea vanhempaa hellästi ja normalisoiden tilannetta; on normaalia, että vauvat itkevät ja valvottavat. Jos ammattilainen itse ei kykene auttamaan vanhempaa, hänen on osatta-

va ohjata vanhempi oikeiden palveluiden piiriin. Joskus tarvitaan saattaen vaihtoa, kun vanhemman oma jaksaminen on koetuksella. Luonnollisten sosiaalisten verkostojen puuttuessa on perheelle luotava verkostoja vertaistuen avulla.

Saattaen vaihtaminen joka nivelvaiheessa kuulostaa hyvältä – ei paperilla vaan konkreettisesti.

Mielestäni palveluita on, myös matalan kynnyksen palveluita. Mutta miten tamperelaiset perheet saisivat niistä helposti tietoa?

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimus (2011) Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? vanhempien näkökulmasta nosti esille myös tuen tarpeen nivelvaiheissa. Jo vauvaperhe kohtaa erilaisia nivelvaiheita, esimerkiksi työelämäänsä palaamisessa tai päivähoiton aloituksen pohdinnassa tai aloituksessa. Meidän vauva – verkosto tukee vanhemmuutta näissä nivelvaiheissa muun muassa kertomalla erilaisista varhaiskasvatusvaihtoehtoista tai erilaisista avoimista perhekahviloista. Palveluita on, mutta tiedon löytäminen on välillä haasteellista. Tällöin palveluohjaus ja palveluohjaukselliset keinot astuvat kuvaan helpottamaan vauvaperheiden tiedonlöytämistä ja – saantia.

Kehen luotan, kun tarvitsen apua?

Lempeän tiedon lisääminen – mittareiden rinnalle huumorilla höystettyä yksilöllisyyden ja yksilöllisen kehityksen arvostamista – synnytyslaitoksesta asti. Riittävästi henkilökuntaa, jotta kiire ei pilaa ihmisen näkemistä ja kuulemista. Ajatusta ja puhetta siitä, että elämä myös kantaa – päivä kerrollaan. Selkeästi vähemmän puhetta touhukkaista ”virikkeistä” pienten lasten kohdalla. Vahvistettua puhetta kasvurauhasta. Tove Jansson sanoi aikanaan jotenkin näin vertauksena lapsen kasvatukseen: ”Ei pelto, jota aina kynnetään, tuota satoa.”

Vastauksissa korostuu myös huoli maailmankuvan muutoksesta, kiireestä, suorittamisesta ja tehokkuudesta. Toimijat kaipaavat lisää aikaa vauvaperheiden kohtaamiseen sekä positiivisuutta ja luonnollisuutta verkostotyöhön. He kaipaavat inhimillisyyttä sekä aikaa aitoon läsnäoloon asiantuntemuksen rinnalle, joka puolestaan lisää luottamuksen kokemusta. Elämän temmon hidastaminen, kasvurauhan salliminen ilman liiallisia vi-

rikkeitä ja lannoitteita koetaan tarpeelliseksi. Teemme usein itse kiireemme, tutkimustulosten varjolla voikin kysyä: miksemme hidastaisi, myös palveluissa.

6.3 Vauvaperheiden kohtaaminen Meidän vauva – verkostotyössä

Tutkimustulosten perusteella Tampereen kaupungin sekä järjestöjen toimijat pitivät oleellisimpina seikkoina vauvaperheen kohtaamisessa huolen herättyä luottamuksellisen sekä turvallisen suhteen luomista, vuorovaikutustaitoja sekä ajan antamista perheelle. Huolen puheeksi ottaminen ja esittäminen niin, ettei se loukkaa vanhempia, nousi myös esiin. Kuuntelemisen taito, kiireettömyys, välittäminen, aito läsnäolo sekä rauhallinen tila keskustelemiselle olivat myös merkityksellisiä. Avoimen ilmapiirin luominen mahdollistuu vastausten perusteella parhaiten silloin, kun samat työntekijät kulkevat perheen rinnalla koko prosessin ajan. Terveystenhoitajaa kaivataan mukaan joka kokoon-tumiskerralle, koska hän on jo entuudestaan tuttu perheelle. Asiantunteva, mutta epävi-rallinen ote leikkien, yhdessä tekemisen sekä tarjoilujen kautta helpottaisi keskustelua ja karistaisi virallisuutta. Myös luonnollinen iloitseminen vauvasta ja vauvan ihmeellisyydestä pitäisi muistaa kokoontumiskerroilla. Vauvan herättämistä tunteista ja erilaisista ja eri tahtiin kehittyvistä vauvoista keskusteleminen olisi suotavaa sekä toivottua, lämmin-tä elämänmakuista huumoria unohtamatta. Lisäksi kaivattiin tietoa siitä, mihin perheen voi ohjata sekä selkeitä ohjeita, mitä perheelle tulisi sanoa huolen herätessä.

Ihmisen aito kunnioitus (ei siis pelkkä virkaan kuuluva velvollisuus).

Iloitsemalla vauvasta – tehdä näkyväksi jokaisen vauvan ihmeellisyys. Kertomalla vauvan herättämistä hilpeyttä ja huolta aiheuttavista tunteista ja tilanteista. Kertomalla erilaisista vauvoista. Perheiden itsenäistymisen seurauksena ovat tarinat esim. suvun jäsenistä kadonneet- myös ne toivoa kannattelevat tarinat erilaisista lapsista, myös vauvoista, jotka kasvoivat oman näköisikseen, elämästä hyvin selviäviksi persooniksi. Vaikka tietoa tulee saada, tulee saada myös lämmintä huumoria elämää kohtaan.

Ryhmä tapaa usein ja sillä on samat vetäjät. Tai ainakin yksi sama henkilö aina mukana tapaamisissa.

Vastausten perusteella vanhempien osallisuutta verkostotyöskentelyssä tulisi tukea kannustamalla, mielipiteiden huomioimisella sekä avoimilla ja tarpeeksi pienillä vertaistukiryhmillä. Hyvinvointineuvolatiimin moniammatillista verkostoa tulisi käyttää hyödyksi ja avuksi. Lisäksi tarvittaisiin vanhempien suostumus yhteistyön tekemiseen sekä nopeaa reagointia järjestää tarvittua toimintaa. Nopea reagointi onnistunee järjestöiltä, mutta kaupungin mittakaavassa tämä voi olla hitaampaa tai mahdotonta. Vanhempien omia voimavaroja kaupungin sekä järjestöjen toimijat lisäisivät sanoittamalla vahvuuksia sekä mahdollistamalla vanhempien itsensä hoitamisen. Vanhempia ohjattaisiin perhetyön, neuvolapsykologin sekä kolmannen sektorin palveluiden pariin. Lämpimän huumorin lisääminen yleisen huolestuneisuuden tilalle olisi suotavaa.

Kolmannen sektorin julkisia palveluja tukevaa toimintaa ei hyödynnetä läheskään aina riittävästi, erilaisia palveluita on runsaasti tarjolla. Aidon yhteistyön soisi vahvistuvan. Yhteistä tiedottamista voisi lisätä.

Ohjeistuksen ja yleisen huolestuneisuuden tilalle ja rinnalle lämmintä elämännäköistä huumoria.

Vastauksista nousi esiin Tampereen neuvoloissa käytössä oleva hyvinvointineuvola – toimintamalli, jonka toiminta perustuu säännöllisesti ja nopeasti kokoontuvaan moniammatilliseen tiimityöhön perheiden hyväksi. Hyvinvointineuvola – toimintamalliin sisältyy sosiaali- ja terveyspalvelujen kiinteä sekä säännöllinen yhteistyö. Kahdella neuvolalla on yhteinen moniammatillinen tiimi, jolloin perheen tueksi ei entiseen tapaan ongelmatilanteissa koota vaihtelevia asiantuntijoita, vaan neuvolassa on pysyvä moniammatillinen tiimi. Tiimi koostuu erilaisten osaajien joukosta, jota tiimin jäsenten on mahdollisuus konsultoida ja jota asiakasperheiden on pulmatilanteissaan mahdollisuus tavata. (Hyvinvointineuvola -toimintamalli Tampereella 2007, 4.) Hyvinvointineuvola – toimintamalli koetaan hyväksi, mutta sen toiminnan ei koeta olevan kaikilla Tampereen kaupungin alueilla samantasoista. Toimintamallia ollaankin kehittämässä Lasipaja – kehittämishankkeen alaisuudessa.

Vanhempien osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen on osa vanhemman hallinnan tunteen tukemista, terveyden edistämistä ja ehkäisevää työtä. Palvelujärjestelmässä ja kunnassa keskeisimmät kehittämisalueet liittyivät tiedottamiseen ja palautekanavan

mahdollisuuteen. Tiedon saamisen lisääminen on noussut merkittäväksi, koska tiedon on todettu olevan vanhempia voimaannuttavaa ja se on yhteydessä omatoimiseen ongelmanratkaisuun ja itsehoitoon. Lisäksi tieto ohjaa vanhempia oikeanlaisiin palveluihin oikea-aikaisesti. Osallisuus konkretisoituu osallistumisen kautta. Vanhempien yksilöllisten näkemysten tunteminen ja ymmärtäminen parantavat vanhempien osallisuutta ja kumppanuutta. Tiedon ja vallan jakaminen, vanhempien autonomia ja jaettu päätöksenteko vahvistavat kumppanuutta. Asiakkaiden osallistaminen on yhtä kuin kykyä kantaa vastuuta omasta ja perheen hyvinvoinnista. Tämä edellyttää tietoa palvelujen tarpeesta, tietojen saamista asiakkaan terveydestä ja hyvinvoinnista sekä olemassa olevista palveluista, ajantasaisen tiedon jakamista hoitovaihtoehtoista ja palveluntarjoajista käyttäjille, palvelujen käyttäjien aktiivista osallisuutta palvelujen kehittäjinä, palautteen ja arvioinnin saamista käyttäjiltä sekä tähän palautteeseen tarttumista.

Asiakkaiden osallistamisen taustalla on huoli etenkin lasten terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoistumisesta ja perheiden kokemus palvelujen hajanaisuudesta. Lasten ja perheiden palveluissa pyritäänkin tuen tarpeen varhaiseen tunnistamiseen ja tuen oikea-aikaiseen ajoittamiseen. Edistävät ja ehkäisevät palvelut vahvistavat asiakkaan arkea ja yhteisöllisyyttä ja näitä palveluita tarjotaan universaalina tai erityisenä tukena. Edistävillä ja ehkäisevillä palveluilla pyritään eritoten lasten suotuisaan kasvuun ja kehitykseen, lasten ja perheiden voimavarojen vahvistumiseen sekä lasten ja perheiden hyvinvointiin sekä terveyteen. Näin pyritään ennaltaehkäisemään myös nuoruuden ja aikuisuuden ongelmia. Puhutaan siis elämäkaariajattelusta, jolloin madalletaan myös kynnystä hakeutua tarvittavien palvelujen piiriin. (Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? – vanhempien näkökulma 2011, 7.)

Englannista suoraan käännettynä ”client-centred counselling” on asiakaskeskeistä neuvontaa, joka perustuu lähtökohtaan, että ihmiset, jotka etsivät apua, ovat vastuuntuntoisia ja omistavat itse voimavaroja ohjata omaa elämäänsä. Tällaisilla ihmisillä on ainoa määräysvalta omasta elämästään. Asiakaskeskeisen neuvonnan tavoite onkin yksilön eheyttäminen ja itsenäisyys. Keskipisteenä on ensin ihminen, ei niinkään olemassa olevan ongelman selvittäminen. Asiakaskeskeinen neuvonta perustuu aidosti välittämiseen, kunnioittamiseen ja ymmärtämiseen ja empatian sekä positiivisen huomioon osoitta-

miseen, jolloin ihminen kykenee hölläämään puolustustaan ja avaamaan itseään uusille kokemuksille ja tarkistamaan käsityksiään. Asiakaskeskeisen neuvonnan tavoitteena on auttaa yksilöä karistamaan epävarmaa ”pitäisi” ja ”täytyisi” – elämäntapa ja keskittymään presenssiin, olemiseen ja tekemiseen nykyhetkessä. Hyväksyvässä ilmapiirissä asiakkaat saavat mahdollisuuden kokea kaikki tunteensa, jolloin he ovat vähemmän puolustuskannalla piilotettuja ja negatiivisia näkökulmiaan kohtaan. Asiakkaat kehittävät itselleen tavan vain olla. (Coulshed ym. 2006, 123.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti *Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? – vanhempien näkökulmasta* (2011) nosti esiin useita kehittämiskohteita lapsiperheiden palveluissa. Omalle puolisolalle tai muille läheisille perheeseen liittyvistä huolista puhuminen oli helppoa, erityisesti äideille. Helpohkoa oli puhua myös terveydenhoitajan, opettajan, päivähoidon ja vertaisryhmän kanssa. Vaikeata oli keskustella psykiatria- ja mielenterveyspalveluiden, lastensuojelun ja sosiaalityöntekijän kanssa. Ne tahot, joiden kanssa oli vaikea puhua, ovat ennakkokäsityksen mukaan jo valmiiksi vaikeasti lähestyttäviä, niin sanottuja korkean kynnyksen paikkoja. Tämä luultavasti lisää ongelmia ja tekee niistä vaikeampia. Isien mukaan ottaminen perhettä koskeviin neuvotteluihin on myös ensiarvoisen tärkeää ja kehittämisen arvoista.

Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita – raportista (2011) nousi esiin myös avun hakemisen esteitä, joita olivat muun muassa seuraavat: avun tarvetta ei koettu olevan, apua ei koettu saatavan ja halu hoitaa asia perheen sisällä tai ratkaista itse. Vanhempien syyllisyyden tunne ja ongelmien vähättely olivat myös esteitä. Palvelujen saatavuus oli vaikeata psykososiaalisen oppilashuollon ja sosiaalihuollon palveluiden sekä lasten psykiatrian osalta. Tässäkin kehittämiskohteeksi nousevat esiin korkean kynnyksen palvelut. Perheet kokivat riittämättömäksi kotikäyntien määrän, vanhempien pienryhmätoiminnan, yksilöllisyyden, tasa-arvoisuuden, myönteisen palautteen sekä tavat, jolloin kipeimmät ongelmat haluttaisiin hoitaa kotona. Tiedon ja tiedottamisen puute perhepalveluista olivat myös tyytymättömyyttä herättäviä. Hankalia tilanteita aiheuttivat riittämätön palvelutarjonta, vaikeudet ymmärtää tai hyväksyä palvelujärjestelmän toimintaa sekä vanhempien ja työntekijöiden eriävät käsitykset.

Raportissa vanhemmat toivoivat, että päiväkotien, esiopetuksen ja koululuokkien ryhmäkokojen pienentämistä, palvelujen sijaintia lähellä toisiaan ja saatavuutta myös virkajan ulkopuolella. Vanhemmat kokivat myös, että vanhempien ja työntekijöiden lievään huoleen tulisi puuttua nykyistä varhemmin ja ennaltaehkäisevään perhetyöhön tulisi panostaa. Neuvolan, päivähoidon, esiopetuksen ja koulun tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä ja sopia yhteisistä periaatteista. Lapselle ja perheelle tulisi nimetä oma yhteyshenkilö, johon olisi helppoa ottaa yhteyttä. Erityispalvelujen asiantuntijoiden toivottaisiin tulevan kotiin käsittelemään herännyttä ongelmaa. (Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? – vanhempien näkökulma 2011, 60.)

6.4 Meidän vauva – verkoston vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus

Kuviossa yksitoista on kuvattu Tampereen kaupungin toimijoiden sekä tamperelaisten järjestöjen toimijoiden askeleet kohti vauvaperheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Proessin alusta alkaen perheen rinnalla kulkee vähintään yksi ja sama työntekijä. Askeleet alkavat huolen puheeksi ottamisesta välittömästi huolen herättyä silloin, kun Meidän vauva – verkoston toimijalla huoli perheestä herää. Huoli otetaan puheeksi huolen vyöhykkeistöä apuna sekä tukena käyttäen. Huoli esitetään subjektiivisena huolena ensin verkoston kesken ja verkoston koettua huolen yhteiseksi, vauvaperhe otetaan välittömästi mukaan avoimeen keskusteluun. Vauvaperhettä kannustetaan ja tuetaan positiivisella työotteella sekä kiireettömästi. Tärkeitä on asiantuntijuus, joka pohjautuu aitoon välittämiseen.

Vauvaperheen tukena voidaan hyödyntää jo olemassa olevaa alueellista hyvinvointineuvolatiimiä, johon kutsutaan tarvittavat vauvaperheen hyvinvointia vahvistavat ammattilaiset. Tilanteen ja tarpeen mukaan Meidän vauva – verkosto verkostoituu edelleen omana toimijaryhmänään tai kutsuu muut tarvittavat toimijat perheen tueksi. Matkan varrella tuetaan vanhemmuutta ja parisuhdetta, tarjotaan tarvittaessa kotiin konkreettista apua sekä luodaan mahdollisuuksia osallistua vertaistukiryhmiin. Lisäksi hyödynnetään palveluohjauksen keinoja ja lisätään tietoa perheiden palveluista. Olennaista varhaisessa tukemisessa on vastuista sekä jatkosuunnitelmista sopiminen. Näin varmistetaan

vauvaperheen tuen- ja avunsaanti alusta loppuun saakka. Vauvaperheeltä kysytään tarvittavat luvat sekä suostumus yhteistyöhön ja tiedonsiirtoon, jolloin varmistetaan tuen saaminen ja jatkuminen.

Vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus Meidän vauva – verkostoyhteistyössä Meidän vauva – tapaamiset ovat vanhempia osallistavia ja avointa keskustelua tukevia sekä vertaistukeen perustuvia.			
Työtapana ovat osallistavat menetelmät, kiireettömyys, vanhempien mielipiteiden huomiointi, kannustaminen ja kulkeminen perheen rinnalla sekä riittävän pienet keskusteluryhmät.			
Askeleet kohti vauvaperheen kokonaisvaltaista hyvinvointia	Keinot	P Y S Y V Ä T Y Ö N T E K I J Ä K O K O P R O S E S S I N A J A N	V A N H E M P I E N L U P A Y H T E I S T Y Ö H Ö N & T I E D O N S I I R T O O N
Huolen puheeksi ottaminen välittömästi huolen herättyä	<ul style="list-style-type: none"> Huolen puheeksi ottaminen huolen vyöhykkeistöä apuna käyttäen Huolen ilmaisu subjektiivisena kokemuksena Keskustelu verkoston kanssa Vanhemmat mukana alusta alkaen Tiivis yhteistyö vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa 		
Hyvinvointineuvolatiimin hyödyntäminen	<ul style="list-style-type: none"> Tilanteen mukaan vauvaperheen kanssa kokoontuvat tarvittavat ammattilaiset 		
Verkostoituminen	<ul style="list-style-type: none"> Verkostoyhteistyö vauvaperheen tarpeen mukaan Tampereen kaupungin sekä tamperelaisten järjestöjen kanssa Yhteistyöpalaverit säännöllisesti Työn- ja vastuunjako välittömästi huolen herättyä Vastuiden sopiminen vanhempien näkökulmasta 		
Vertaistuki	<ul style="list-style-type: none"> Tapaamisissa vertaisten vanhempien kanssa keskusteleminen pienryhmissä ja koko ryhmänä Aiheina mm. vanhemmuus, äitiys, isyys, vauvan herättämät tunteet, vauvan kehittyminen, erilaiset vauvat, parisuhde Luonnollisen verkostoitumisen tukeminen 		
Konkreettinen apu kotiin	<ul style="list-style-type: none"> Ohjausta ja neuvontaa vauvan ja kodin hoitoon Vauvan hoitoapua 		
Vanhemmuuden tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen Äitiyden tukeminen Isyyden tukeminen Keskustelu Käytännön vinkkejä Neuvonta ja ohjaus 		
Parisuhteen tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> Keskustelu Ohjaus ja neuvonta Palveluohjaus 		
Palveluohjauksen keinot	<ul style="list-style-type: none"> Ohjaus erilaisten vanhemmuutta tukevien palveluiden piiriin 		
Palveluista tiedottaminen	<ul style="list-style-type: none"> Tamperelaisten palveluiden kokoaminen saman osoitteen alle Palvelee sekä ammattilaisia että kuntalaisia 		

KUVIO 12. Vauvanperheiden vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus Meidän vauva – verkostoyhteistyössä

Muun muassa Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimus Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? - vanhempien näkökulma osoittaa, että vanhemmat itse kokevat hyötyvänsä eniten vertaistuesta. Meidän vauva – verkostossa vanhempien varhainen tukeminen perustuu vertaistuelle. Vertaisten vanhempien kanssa keskustellaan muun muassa vanhemmuudesta yleisesti, äitiydestä, isyydestä, vauvan herättämistä tunteista, vauvan kehityksestä, erilaisista vauvoista ja parisuhteesta. Vanhempien itsensä esiin nostamat keskusteluaiheet käydään myös läpi. Keskustelua käydään pienryhmissä, jolloin omien vaikeidenkin asioiden jakaminen on helpompaa. Lopuksi voidaan keskustella koko ryhmän kesken ja purkaa heränneet tunteet sekä kokemukset. Vertaistuki vahvistaa sekä vanhemmuutta sekä parisuhdetta. Vanhemmuutta ja parisuhdetta käydään tapaamiskerroilla läpi ja tarpeen mukaan vauvaperhe ohjataan tarvittavien palveluiden piiriin. Näitä palveluita voivat olla ehkäisevä perhetyö, perheneuvolan parisuhdeterapia tai esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton tai seurakunnan vauvakahvilat. Erilaisilla leikeillä voidaan tukea varhaista vuorovaikutusta ja antaa keinoja vauvan kanssa olemiseen. Tilanteen vaatiessa voidaan vauvaperheelle antaa konkreettista apua, tukea sekä ohjausta vauvan ja kodin hoitoon.

Meidän vauva – verkoston tärkeä työtapana on myös palveluohjaus ja sen keinot, jotka oikein kohdennettuna tukevat vanhemmuutta varhain. Tampereella on paljon palveluita ja toimintaa vauvaperheille, mutta tieto näistä palveluista ei aina tavoita kaikkia vauvaperheitä. Myöskään ammattilaiset eivät välttämättä tiedä toistensa tarjoamista palveluista. Tärkeää olisikin koota tieto palveluista ja toiminnasta saman osoitteen, niin fyysisen kuin sähköisen osoitteen alle. Tämä palvelisi sekä ammattilaisia että kuntalaisia oikean ja sopivan palvelun löytämisessä. Meidän vauva – tapaamiset ovat vanhempia osallistavia ja avointa keskustelua tukevia sekä vertaistukeen perustuvia. Työtapana käytetään osallistavia menetelmiä, kiireetöntä tunnelmaa, vanhempien mielipiteiden huomiointia, kannustamista ja kulkemista perheen rinnalla sekä riittävän pieniä keskusteluryhmiä. Varhaisen tuen askeleita ei tarvitse kulkea järjestyksessä huoleen tarttumisen jälkeen; tärkeintä on vauvaperheen tarpeesta ja tilanteesta lähtevä tukeminen. Tukeminen on vahvuudeltaan sen mukainen, mitä vauvaperhe tarvitsee. Toiselle perheelle riittää osallistuminen Meidän vauva – toimintaan, toinen perhe voidaan ohjata esimerkiksi perhe-

työn piiriin. Mallinnuksen avulla pyritään ennaltaehkäisevään verkostoyhteistyöhön, joka vähentää korjaavien palveluiden tarvetta.

Mallinnus voi olla esimerkiksi jonkin toiminnan tai palvelun toteutuksen kuvaamista prosessina. Palvelu- ja prosessikuvaukset täydentävät toisiaan sekä toimivat hyvänä parina palvelujen läpinäkyvyyden lisäämisessä. Kirjalliseen prosessikuvaukseen sisältyvät muun muassa toiminnan eteneminen, palvelun sisältö, työntekijöiden tehtävät ja niiden ajallinen kesto eri vaiheissa. Suoritusvastuun siirtyminen henkilöltä toiselle on myös merkityksellinen seikka, joka prosessikuvaukseen kannattaa sisällyttää. Keskeisiä kohtia ovat prosessin alku ja päättyminen sekä toiminnan onnistumisen kannalta kriittiset kohdat. Paremmiin saadaan arvioitua, onko resurssien käyttö tarkoituksenmukaista, mitä tukiprosesseja tarvitaan ja miten solmukohdissa on paras toimia esimerkiksi jatkuvuuden turvaamiseksi, kun prosessi on mallinnettu. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013.) Meidän vauva – verkostoyhteistyön varhaisen tukemisen mallinnuksen rakentamisen tukena käytettiin verkostotyön teoriaa, huolen vyöhykkeistöä (Arnkil & Eriksson & Arnkil 2000), varhaisen puuttumisen toimintaperiaatteita ja tapaa toimia (Varpu – verkosto 2008), varhaisen tuen käsikirjaa (Pieksämäen kaupunki 2012) sekä Pohjolan lapset - Varhainen tuki lapsille ja perheille - toimintamallia (Pohjoismaainen hyvinvointikeskus 2012).

Verkostotyö on kustannuksia säästävä ja osaamista syventävä työskentelymalli. Verkostotyön periaatteena on asiakaslähtöiseen työtapaan ja avoimuuteen sitoutuminen. Tarkoituksena on lisätä eri tahojen tietoa toistensa varhaisen puuttumisen toimintamalleista sekä yhdistää voimavaroja. Perheen keskeinen tehtävä on vanhemmuus: lapsen kasvatusta, opetus, hoito, huolenpito ja rakkaus ovat vanhempien vastuulla. Tänä päivänä lasten, nuorten ja lapsiperheiden elämä ja arki on monimuotoista sekä välillä myös haasteellista. Haasteellisissa tilanteissa lapsi ja perhe kaipaavat usein tukea sekä apua perheen ulkopuolelta. Varhainen puuttuminen ymmärretään toimimiseksi mahdollisimman varhain, avoimesti sekä yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi tai niiden vaikeutumisen estämiseksi. Olennaista on toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhainen puuttuminen tarkoittaa varhaista vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Varhainen tuki puolestaan on toimintaa, jolla pyritään tunnistamaan,

ehkäisemään sekä helpottamaan lasten, nuorten ja perheiden ongelmia mahdollisimman varhain välittömästi huolen havaitsemisen jälkeen. Toiminnan perimmäinen ydin on ihmisten aito osallisuus, läheisverkostojen tuen hyödyntäminen sekä joustava, rajoja ylittävä yhteistyö. Varhaisessa vaiheessa tarjottu laadukas tuki on tuloksellista ja vaikuttavaa. (Varhaisen tuen käsikirja 2012, 2-3.)

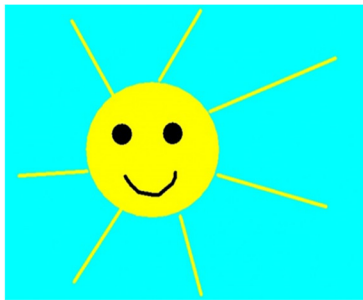
Turvallinen kiintymyssuhde vauvan ja vanhempien välillä on suojaava tekijä, joka edistää terveyttä myös myöhemmin elämässä. Vauva ja vanhempien välisen vuorovaikutussuhteen ollessa tyydyttävä, vauva kehittää turvallisen kiintymyssuhteen todennäköisemmin. Tyydyttävässä vuorovaikutussuhteessa vanhemmat ymmärtävät lapsen signaalit, tulkitsevat ne oikein ja reagoivat niihin tarkoituksenmukaisesti. Tieteelliset tutkimukset osoittavat tämän. Alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmille tarkoitettua varhaisen tuen tärkeitä tunnusmerkkejä ovat: varhainen tuki olisi kohdistettava vanhemmille ja erityisesti äideille – ei lapsille, tuki järjestetään monitahoisesti eli se koostuu useista erilaisista toiminnoista, kuten keskustelusta, käytännön avusta ja ryhmäkeskustelusta. Lisäksi varhaisen tuen olisi oltava verrattain pitkäaikaista, vähintään kuusi kuukautta ja tuettavan sekä tukijan olisi pidettävä yhteyttä tiiviisti. Vahvuutta vanhemmuuteen - ohjelman ryhmissä vanhemmat pohtivat yhdessä millaisia tunteita ja tarpeita pikkulapset ilmaisevat käyttäytymisellään. Ryhmätapaamisissa pohditaan myös sitä, millaisia eri näkökulmia vanhemmuuteen kuuluu. Ohjelma perustuu kiintymyssuhdeteoriaan. (Pohjolan lapset, varhainen tuki lapsille ja perheille 2012, 20–21, 25.)

Tampereen kaupungin sekä kolmannen sektorin toimijoilta kysyttiin lisäksi, että tarvitaanko Meidän vauva – verkoston tueksi lomake, johon varhaista tukea tarvitsevan vauvaperheen tietoja kerätään. 55,5 prosenttia oli sitä mieltä, että lomake tarvitaan. Yksi vastaajista oli paperisen lomakkeen kannalla, loput sähköisen lomakkeen kannalla. Vastaajat kokevat, että lomakkeen avulla eritoten vastuista sopiminen ei jäisi pelkän muistin varaan, samalla auki kirjoitetut tavoitteet selventyisivät myös perheelle ja tiedonsiirto kaikille tarvittaville tukitahoille varmistuisi. Edellisessä sitaatissa koetaan kyllä tai ei vastaaminen vaikeaksi liittyen lomakkeen tarpeeseen. Kyllä vastausta puoltaa juurikin vastuista sopiminen, mutta ei vastauksessa mietityttä leimaantumisen pelko, palveluiden kynnyksen korkeaksi kokeminen ja inhimillisyyden katoaminen. Meidän vauva –

verkoston ollessa kynnyksetöntä ja varhaisen puuttumisen palvelua, leimaantumisen ja inhimillisyyden uupumisen pelkoa ei kuitenkaan tutkijan mielestä ole.

Vaikea vastata kyllä tai ei. Kyllä, koska ”heikoinkin muste on parempaa kuin paraskin muisti”, jos jotakin tehtävää pitäisi esimerkiksi työntekijän muistaa. Ei, koska kaikki mikä merkitään virallisiin papereihin/sähköisiin kaavakkeisiin siirtyy leimana ja leimaavana hamaan tulevaisuuteen ja siksi nostaa avun hakemisen kynnystä – jopa ääneen puhumista omasta elämästään, jos joku sen vielä laittaa mustaa valkoiselle – lyhyesti ja ytimekkäästi. Kokemus ihmisestä ihmiselle jää puuttumaan.

Lomakkeeseen (kuvio 12) vastaajat kirjaisivat seuraavia tietoja vauvaperheestä: yhteystiedot, syy tapaamiselle, tavoitteet, auttavat tahot sekä heidän työtehtävänsä, sovitut jatkosuunnitelmat, olemassa oleva sosiaalinen verkosto sekä tiedon siirtoon liittyvät luvat. Tutkija on ottanut vapauden lisätä kysymyksen numero kaksi, jossa kysytään asioita, jotka sujuvat ja tuottavat iloa perheessä. Lomakkeen tulisi olla lyhyt, helposti täytettävä sekä ymmärrettävä ja positiivisen sekä tulevaisuuteen suuntaavan näköinen. Huolen puheeksi oton jälkeen Meidän vauva – verkosto sopii prosessin alussa vauvaperheen kanssa erillisen keskusteluajan, jossa lomakkeen kohdat käydään läpi sekä sovietaan jatkotoimenpiteistä.

Meidän vauva – verkoston vanhemmuuden tukeminen

1. Perheen yhteystiedot	
2. Mitkä asiat sujuvat ja tuottavat iloa perheessä?	
3. Mihin tukea tarvitaan?	
4. Tukena olevat läheiset?	
5. Tukevien tahojen tehtävät?	
6. Tavoitteet?	
7. Mitä tehdään seuraavaksi?	
8. Arviointi	
9. Tiedonsiirtoon liittyvät tahot ja luvat	

KUVIO 12. Meidän vauva – verkoston vanhemmuuden tukeminen – lomake

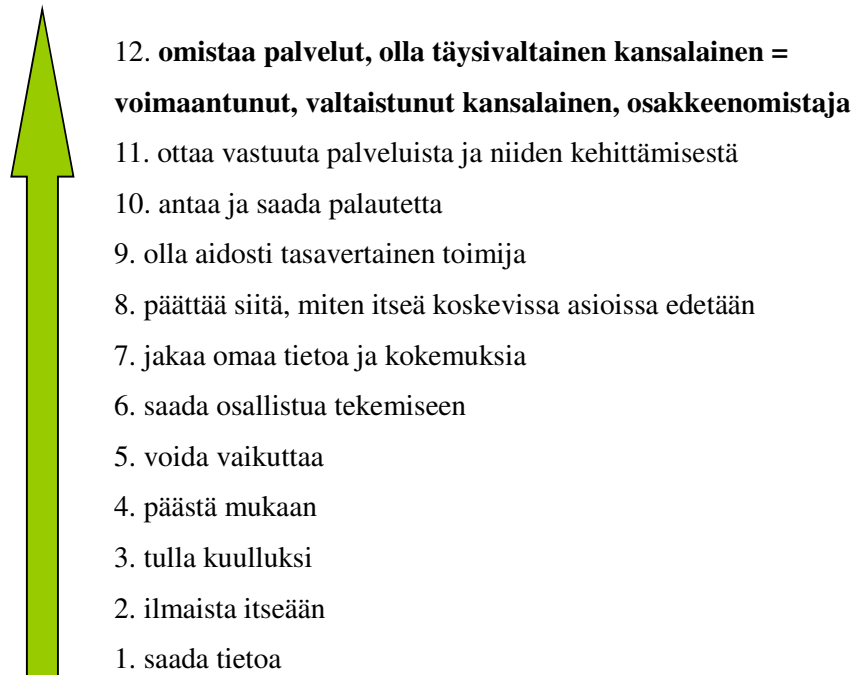
Lomakkeen kohtaan viisi, jossa kysytään tukevien tahojen tehtäviä, tulisi kiinnittää erityisesti huomiota. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeen Vauvaperhe-ryhmä – pilotissa toimivaksi koettiin yhteinen tahtotila vanhemmuuden tukemiseksi sekä vastuun ja tiedon jakaminen yhteistyökumppaneiden kesken. Kehitettävää oli tiedonkulussa ja lopullisessa sitoutumisessa sekä vastuunotossa monen toimijan kesken. Tavoiteltaessa henkilöstön sitoutumista johonkin uuteen, sitoutuminen syntyy parhaiten dialogin kautta. Paremmin pystyy hyväksymään erilaiset ratkaisut, kun itse voi osallistua asioiden käsittelyyn ja tuoda esiin omia näkemyksiään ja ratkaisujaan. Ihanteellinen

uuden ja muutoksen käsittely lähtee siitä, että perusteellisesti käydään läpi se, mihin tarvittava, suunnitteilla oleva tai päätetty muutos perustuu ja mitä sillä haetaan. (Juholin 2008, 128.)

Tutkimustulosten perusteella Meidän vauva – verkosto kaipaa pelisääntöä vastuunjaosta. Tulosten mukaan vastuunjaosta sovitaan heti varhaisen tukemisen prosessin alussa. Verkosto pitää huolen siitä, että työnjako suoritetaan välittömästi ja yhteistyöpalavereja pidetään säännöllisesti. Työntekijöiden pysyvyys koetaan olennaiseksi vastuunjaon onnistumiseksi. Vastuut pitää sopia myös huoltajien näkökulmasta, jotta oikeanlainen tuki saavutetaan verkostotyön ja osallisuuden keinoin. Lisäksi kaivataan tiedottamisen ja palveluohjauksen kehittämistä palveluiden oikeanlaisessa kohdentamisessa.

Verkostojen toimintaan liittyvä oleellisesti periaatteellinen ulottuvuus. Verkostojäsenyyden pitäisi perustua toisten verkostokumppaneiden kunnioittamiseen ja arvostamiseen, jos lähtökohdaksi verkostoihin osallistumisessa otetaan nimenomaan yhteistyö. Tärkeään rooliin nousevat myös sekä suulliset että kirjalliset vuorovaikutus- ja viestintätaidot eli kommunikaation taso. Verkostoyhteistyön perustuslaki on toisten kunnioittamisesta syntyvä luottamus, jonka rakentaminen vie aikaa ja toisaalta sen voi menettää nopeasti. Verkostokumppanin ennalta tunteminen helpottaa luottamuksen syntymistä. Verkosto toimijoiden toimintaan luottamukselliset yhteistyösuhteet sekä vuorovaikutustaidot tuovat lisäarvoa. Luottamus kasvattaa myös sitoutumista ja yhteiseen hiileen puhaltamista. (Stenvall & Virtanen 2010, 200–201.)

Sherry R. Arnsteinin (2006) teoria asiakkaan osallisuudesta palvelujärjestelmässä tukee saatuja tutkimustuloksia vanhempien osallisuuden osalta (kuvio 13). Portaikko lähtee tiedon saamisesta pitäen sisällään itsensä ilmaisun, kuulemisen, mukaan pääsemisen, vaikuttamisen, oman tiedon ja kokemusten jakamisen, päättämismahdollisuuden, tasa-vertaisen toimijuuden, palautteen antamisen ja saamisen, päättyen osakkeenomistajaksi sekä täysivaltaiseksi, voimaantuneeksi ja valtaistuneeksi kansalaiseksi.

Osallisuuden portaikko Sherry R. Arnsteinin (2006) mukaan

KUVIO 13. Osallisuuden portaikko (Ojanen Arnsteinia mukailleen 2013)

7 POHDINTA

7.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tampereen kaupungin ja järjestöjen toimijoiden esiin nostamat huolet eivät yllättäneet tai olleet uutta tietoa. Huolista puhutaan ja niihin puututaan kuitenkin rohkeammin sekä varhaisemmin. Jännittäviä luovat työntekijöiden ja päättäjien eriävät mielipiteet ennaltaehkäisevien palveluiden tarpeesta. Ennaltaehkäisevien palveluiden merkitystä vauvaperheen hyvinvoinnille on vaikeata mitata taloudellisessa mielessä, koska niiden vaikutukset näkyvät vasta jonkin ajan kuluessa. Selvää kuitenkin on, että korjaavat palvelut ovat kalliimpia sekä taloudellisesti että hyvinvoinnillisesti ajatellen. Ilman ennaltaehkäiseviä palveluita ei ole varhaista puuttumista eikä tukemista, eikä ilman varhaista puuttumista ja tukemista ole mahdollista ennaltaehkäistä vauvaperheisiin liittyviä huolia. Haastavinta ja tarpeellisinta onkin löytää yhteinen kieli ja suunta työntekijöiden sekä päättäjien kesken.

Käytettävissä olevat resurssit peilaavat työn arvostusta. Arvostus ei ole vain palkkauskysymys, vaan se heijastuu työmääriin ja täydennyskoulutuksiin. Ne, joilla on valta, myös käyttävät sitä. Arvostus tulee näkyväksi tavassa, jolla valtaa käytetään. (Mykkänen 2013.)

Perhe on hyvin tärkeä osalle suomalaisista, kun taas osalla suhde perheeseen on nimellinen tai katkennut. Lapsuudenkokemukset kulkevat ihmisen mukana koko elämän. Kokemukset eivät välttämättä määrää ihmisen elämän suuntaa, mutta saattavat vaikuttaa emotionaalisen huono-osaisuuden kokemuksiin ja siihen, miten ihminen luottaa muihin ihmisiin. (Törrönen 2012, 17.) Huolet vanhemman ja vauvan välisestä vuorovaikutuksesta, vanhempien jaksamisesta ja luonnollisten verkostojen puute heijastelevat ajankuvaa, joka on kiihkeä ja suorituspainotteinen. Muuttaminen synnyinseuduilta opiskelun, työn tai ihmissuhteiden perässä saattavat kadottaa perheiltä suvun ja yhteisöllisen avun. On myös ihmisiä, joille sosiaalinen sopeutumattomuus on periytynyt omilta vanhemmilta. Suurin osa perheistä voi hyvin ja pärjää yhteiskunnan muutoksissa, mutta kasvava

osuus on perheillä, jotka eivät selviydy itsenäisesti. Nämä perheet tarvitsevat ammattilaisten apua, tukea sekä ohjausta mahdollisimman varhain. Ennaltaehkäisevä työote sekä varhainen puuttuminen nousevat arvokkaaseen asemaan perheiden kanssa, jotka tukea vanhemmuuteensa tarvitsevat.

Vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus sekä vanhempien jaksaminen joutuvat nykyään koetukselle monestakin syystä. Tutkimustuloksista nousee esille yhteinen merkittävä nimittäjä, aika. Aikaa kaivataan sekä vanhemmille itselleen työssä ja perheen kanssa jaksamiseen että ammattilaisille vanhemmuuden tukemiseen. Mihin vanhempien aika hupenee? Verrattaessa maatalousvaltaiseen ja heräävään teolliseen Suomeen, ihmisillä on nykyään käytettävissä enemmän aikaa. Maatalousyhteiskunnassa aika kului aikaan pelto- ja metsätöihin sekä kotieläinten hoitoon lähes ympärivuorokautisesti; isäntä hoiti perinteisesti fyysisesti raskaammat työt, emäntä lypsyn lisäksi lapset ja kodin. Ongelmia oli toki tällöinkin, mutta aikaa vähemmän töiden vuoksi. Tänään ihmisillä on käytettävissään lisäksi erilaisia apuvälineitä – sekä palveluita arkensa pyörittämiseen. Tekeekö ihminen siis itse kiireensä ja kuluttaa aikansa turhuuksiin?

Tarkasteltaessa tutkimustuloksia huomataan, että huoli vanhemmuuden tilasta on olemassa. Vauvaperheen kokonaisvaltainen hyvinvointi kohtaa monia uhkatekijöitä ja vaaroja, joita lisäävät luonnollisen sosiaalisen verkoston puute, vauvan ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ongelmat sekä vanhempien jaksaminen. Vanhempien omien voimavarojen vähentyessä tai puuttuessa, on ammattilaisten astuttava kuvaan ja tuettava vanhemmuutta mahdollisimman varhain sekä myös ennaltaehkäisevästi. Vanhemmuuden varhainen tukeminen helpottuu, kun monialainen kaupungin ja järjestöjen toimijaverkosto tekee ennalta suunniteltua sekä – sovittua yhteistyötä. Tärkeimpiä seikkoja ovat huoleen tarttuminen välittömästi huolen herättyä verkoston yhteistyönä, vanhempien osallisuus alusta alkaen, pysyvä työntekijä koko prosessin ajan sekä vertaistuen ja ammattiavun vuorottelu vanhemmuuden tukena. On myös pysyttävä mukana muuttuvan vanhemmuuden mukana. Vanhemmuus on erilaista kulttuurista ja ajasta toiseen sekä muuttuu ja muokkautuu kaiken aikaa (Puura 2012, 11).

Ajankohtaista on, että Tampereen kaupunki on testaamassa Hervannan ja Muotialan neuvoloissa sähköistä äitiyskorttia tämän vuoden 2013 aikana. Sähköinen äitiyskortti sisältää perinteisen äitiyskortin tiedot sähköisessä muodossa ja siihen sisältyvät myös sähköisesti täytettävät neuvolan esitieto- ja kyselylomakkeet. Lisäksi sähköisestä äitiyskortista löytyy raskauspäiväkirja, jota äiti voi halutessaan täyttää. Palvelussa on myös sähköinen viestintäyhteys oman neuvolan kanssa. Asiakas voi kirjata palveluun myös kotona tekemiään seurantatietoja tai mittaustuloksia terveydenhuollon ammattilaisen nähtäväksi. Palvelussa on lisäksi kalenteri raskausajan tapahtumista, tietoa raskaudesta ja sikiön kehityksestä sekä vastauksia lasta odottavien perheiden yleisimpiin kysymyksiin. Koekäyttöön otettavan äitiyskorttipalvelun tavoitteena on laajentaa asiakkaan, neuvolan ja synnytysairaalan välisiä sähköisen asioinnin mahdollisuuksia. Palvelussa äidillä on aktiivinen rooli tiedon käyttäjänä ja tuottajana. (Toivanen 2013.) Palvelu on yksi tapa tukea vanhemmuutta ja lisätä tietoa tässä virtuaalisessa ajassa. Luultavasti parhaiten sähköinen äitiyskortti palvelee niitä vanhempia, jotka ovat tottuneet käyttämään sähköisiä palveluita. Palvelu voi vähentää huolta myös siinä suhteessa, että on helpompaa kysyä niin sanottuja tyhmiäkin kysymyksiä, joita ei välttämättä kasvotusten kehdata vastaanotolla ottaa puheeksi. Nähtäväksi jää kuitenkin se, hyötyvätkö palvelusta ne vanhemmat, jotka eniten tukea vanhemmuuteensa tarvitsevat.

7.2 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli kehittää edelleen Vauvaperheryhmä – pilotissa saatuja kokemuksia vanhemmuuden tukemisessa ja luoda varhaisen tukemisen mallinnus Meidän vauva – verkoston avuksi. Mallinnuksen luomisella pyrittiin kehittämään verkostotyöskentelyä entisestään varhaisen tukemisen osalta Meidän vauva - toiminnan yhteistyökumppaneiden kesken. Opinnäytetyössä kartoitettiin myös nykyisiä vauvaperheisiin liittyviä huolenaiheita, joihin tulisi varhaisesti puuttua. Meidän vauva – verkoston toiminnassa keskeisiä tavoitteita ovat myös vanhemmuuden tukeminen ja osallisuuden lisääminen, mutta tässä työssä keskityttiin huoleen aiheisiin sekä varhaiseen tukemiseen.

Tutkimuksen keskeiset johtopäätökset ovat kuvattu kuviossa kolmetoista. Johtopäätökset osoittavat sekä aikaisempien tutkimusten että tässä opinnäytetyössä nousseiden tutkimustulosten valossa, että nykyajan vanhemmuus tarvitsee tukea enenevässä määrin. Luonnollisten sosiaalisten verkostojen puute on suoraan verrannollinen vanhemman tai vanhempien jaksamiseen sekä vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Ilman esimerkiksi isovanhempien lastenhoitoapua vanhemmat eivät saa hengähdystaukoa arkeen, jolloin myös herkkä suhde vauvaan saattaa vaarantua. Luonnollisten sosiaalisten verkostojen puuttuessa on ammattilaisten suotava lepoa vanhemmille, luotava mahdollisuuksia vertaistuelle sekä luonnollisten verkostojen syntymiselle. Meidän vauva – toiminta perustuu monialaiseen verkostoyhteistyöhön, jonka toiminta lähtee liikkeelle subjektiivisen huolen ilmaisusta. Huolen ilmaisun tavoitteena on varhainen puuttuminen. Huolen ilmaisun jälkeen pyritään selvittämään vauvaperheen tuen tarve, voimakkuus sekä tarvittavat keinot. Konkreettisella avulla pyritään antamaan keinoja vauvan, parisuhteen, vanhemman itsensä sekä kodinkin hoitoon. Isyyden tukeminen sekä riittävän ajan antaminen vauvaperheelle ja aito läsnäolo korostuvat.

Miten Meidän vauva – verkosto voi tukea vanhemmuutta varhaisessa vaiheessa – tutkimuskysymys syventää varhaisen puuttumisen hyviä käytäntöjä, joiden avulla luotiin vauvaperheiden vanhemmuuden varhaisen tukemisen mallinnus. Mallinnuksessa ei keksitä pyörää uudestaan, vaan siinä käytetään hyödyksi jo olemassa olevia palveluita sekä keinoja uudella tavalla. Meidän vauva – verkoston vanhemmuuden varhainen tukeminen perustuu välittömään huoleen puuttumiseen, monialaiseen yhteistyöhön, konkreettiseen apuun, parisuhteen ja vanhemmuuden tukemiseen, vertaistukeen, hyvinvointineuvolatiimin hyödyntämiseen sekä palveluohjauksellisiin ja tiedottamisen keinoihin.

Meidän vauva – verkoston työskentelyssä tulee heti toiminnan alussa huomioida toiminnan tavoitteet ja keinot, miten tavoitteisiin päästään. Olennaista on luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin luominen, jotta huoli voidaan ottaa välittömästi puheeksi kaikkien osapuolten aloituksesta ja kesken. Yhteinen tahtotila, yhteiset tavoitteet sekä avoimuuteen ja arvostukseen perustuva ilmapiiri lisäävät vastuullisuutta sekä sitoutumista, myös vanhempien keskuudessa. Jännityksen poistamiseksi ja hyvän kontaktin luomiseksi on tärkeää neuvottelun alussa jutella niitä näitä ja olla kiinnostunut toisesta

osapuolesta (Huhtinen 2002, 29–30). Verkostoissa toimijoiden väliset suhteet perustuvat luottamukseen ja sitoutumiseen. Kukaan toimija on lähtökohtaisesti autonominen eli vapaa tekemään itsenäisiä päätöksiä. Toimijoiden välistä suhdetta ei määritellä täsmällisesti, vaan toimijat määrittelevät keskinäistä suhdettaan jatkuvasti uudelleen. Suhteiden vahvuus ja pitkäikäisyys pohjautuvat yhteisiin tavoitteisiin sekä keskinäiseen luottamukseen. Jos luottamus menetetään tai osapuolet eivät sitoudu yhteistyöhön, suhde voi päättyä nopeastikin. (Verkostojohtamisen opas 2010, 6.) Tärkeää on myös säännöllinen toiminnan seuranta, kehittäminen ja arviointi.

Tutkimuskysymys	Keskeiset tulokset	Johtopäätös
Millaisissa huolta herättävissä tilanteissa työntekijä kokee varhaisen puuttumisen aiheelliseksi?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat 2. Vanhemman/vanhempien jaksaminen 3. Luonnollisten verkostojen puute 	<p>Huolet ovat aiheellisia. Nykyajan vanhemmuus tarvitsee tukea enenevässä määrin. Luonnollisten verkostojen puute vaikuttaa vanhempien jaksamiseen ja tätä kautta vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen heikentävästi. Työntekijöiden tehtäväksi jääkin vuorovaikutuksen ja jaksamisen tukeminen sekä luonnollisten verkostojen tai vertaistuen mahdollistaminen.</p>
Mitä varhainen puuttuminen Meidän vauva –toiminnassa tarkoittaa?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Subjektiiivisen huolen ilmaisu välittömästi 2. Vauvaperheen konkreettinen auttaminen 3. Vertaistuki 4. Monialainen verkostoyhteistyö 5. Isyyden erityinen huomiointi 6. Palveluohjauksen keinot 7. Ajan antaminen 	<p>Varhainen puuttuminen lähtee subjektiiivisen huolen ilmaisusta, jolla pyritään selvittämään vauvaperheen tuen tarve, voimakkuus sekä tarvittavat keinot. Konkreettisella avulla pyritään antamaan keinoja vauvan, parisuhteen, itsensä ja kodin hoitoon sekä tukemaan vanhemmuuden jakamista. Isyyden tukeminen sekä riittävän ajan antaminen korostuvat.</p>
Miten Meidän vauva – toiminnan monialainen verkosto voi tukea vauvaperheiden vanhemmuutta varhaisessa vaiheessa?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Huolen puheeksi ottaminen välittömästi 2. Hyvinvointineuvolatiimin hyödyntäminen 3. Verkostoituminen 4. Vertaistuki 5. Konkreettinen apu kotiin 6. Vanhemmuuden tukeminen 7. Parisuhteen tukeminen 8. Palveluohjauksen keinot 9. Palveluista tiedottaminen 	<p>Tulokset osoittavat yhdeksän askelta kohti vauvaperheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Vauvaperheiden vanhemmuuden varhaiseksi tukemiseksi ei tarvitse perustaa uutta palvelua, vaan voidaan käyttää jo olemassa olevia kaupungin sekä järjestöjen palveluita uudella tavalla hyödyksi. Monialainen verkostoituminen sekä palveluista tiedottaminen koetaan tarpeelliseksi ja toimivaksi tavaksi tukea vanhemmuutta.</p>

KUVIO 13. Tutkimuksen keskeiset johtopäätökset

Perheen koetaan useimmiten tukevan yksilöä, mutta pahimmillaan perheeseen liittyy myös uhkia, jotka voivat ilmetä esimerkiksi alkoholismin yhteydessä. Perhe on lapselle tärkeä kasvuympäristö, johon parhaimmillaan liittyy rohkaisevia, rakastavia ja helliä ihmissuhteita. Toisessa laidassa perheeseen sisältyy valta- ja alistussuhteita, henkistä ja psyykkistä väkivaltaa sekä ahdistavia käyttäytymisnormeja. Perhe on hyvin tärkeä osalle suomalaisista, kun taas osalla suhde perheeseen on ohut tai katkennut. Lapsuudenkokemukset kulkevat ihmisen mukana läpi koko elämän. Kokemukset omista vanhemmista ja perheestä eivät välttämättä määrää ihmisen elämän suuntaa, mutta saattavat vaikuttaa emotionaalisen huono-osaisuuden kokemuksiin ja siihen, miten ihminen luottaa muihin ihmisiin. (Törrönen 2012, 17.)

Kotityöt, työt ja ajankäyttö saattavat myös olla haasteellisia perheelle. Parisuhteessa koettuun oikeudenmukaisuuteen ja käsitykseen sukupuolten välisestä työnjaosta liittyy kotitöiden jakaminen. Kotityöt ovat tavallisia riitojen aiheuttajia ja pahimmillaan ne voivat heijastua parisuhteen onnellisuuteen ja huoleen siitä, miten jaksaa vanhempana. Isän osallistuessa edes vähän perinteisiin naisten töihin, naisten kokeman oikeudenmukaisuuden tunteen on havaittu lisääntyvän. Tutkimuksissa on havaittu, että yleensä pienten lasten äidit vähentävät ansiotyöpanostaan, kun isät sen sijaan pikemminkin lisäävät työpanostaan ja heidän työpäivänsä ovat huomiota herättävän pitkiä. Näin ollen miesten työ ja heidän sitoutumisensa siihen vähentävät perheen yhteistä aikaa. Haasteelliset ja mielenkiintoiset työt antavat hyvän taloudellisen turvan ja vakauden perhe-elämälle, mutta ne vievät useimmiten erityisesti isän aikaa perheeltä. (Törrönen 2012, 52, 60.)

Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen kirjoittaa Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun – kirjassaan (2008, 18), että pienten lasten vanhempia tulisi säästää liialta stressiltä. Pitäisi tehdä kaikki mahdollinen, jotta vanhemmat voisivat omistautua riittävästi perheelle ja vanhemmuudelle. Nuoria äitejä ja isejä puristetaan tyhjiin ammatillisen uran tai talouselämän tarpeiden tähden, josta seuraa lukemattomia haittavaikutuksia heille itselleen ja varsinkin heidän lapsilleen. Syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteiden vallassa vanhemmat eivät voi omistautua kokonaan työlleen tai jos he niin tekevät, kärsivät heidän lapsensa. On pakko murtaa myytti kaiken kestävästä ja kaikkeen sopeutuvasta lapsesta.

Miksi jonot tutkimuksiin ja psykiatriseen hoitoon pitenevät pitenemistään, jos lapset sopeutuvat kaikkeen? (Sinkkonen 2008, 18–19.)

Ensimmäinen lähtökohta vanhemmuudelle perustuu vanhemman omiin kokemuksiin. Kokemukset voivat siirtyä tai olla siirtymättä lapseen: myönteiset kokemukset voivat siirtyä ”suodattamatta”, tiedostamattomina itsestäänselvyyksinä. Toinen lähtökohta vanhemmuudelle perustuu mielikuviin, jotka tutkimuksen mukaan vaikuttavat vahvasti vuorovaikutukseen. Vanhemmuutta opitaan paitsi omien kokemusten kautta myös havaitsemalla, harjoittelemalla, keskustelemalla sekä lukemalla. Myös vauva opastaa vanhempia vanhemmuuteen ja vanhemmuudessa. (Kalland 2010.) Kasvavan lapsen kanssa eläminen on prosessi, joka vaatii aikuiselta rohkeutta asettua käytettäväksi niille lahjoitettuihin ja ominaisuuksiin, jotka itse on saanut. Kasvattaminen on palvelutehtävä, johon tarvitaan kaikkea mitä ihmisessä on: kokemusta, intuitiota, tietoa, arvoja, tahtoa, sitoutuneisuutta ja rohkeutta. (Hellsten 1999, 9.)

Vanhempien tulee antaa aikaansa lapsilleen, jotta lapset voivat löytää oman paikkansa yhteiskunnassa ja siirtää tietonsa taas seuraavalle sukupolvelle. Median välittämää todellisuutta ja arvoja pitää oppia suodattamaan sekä tehdä omat päätelmänsä vallitsevasta todellisuudesta. Vanhemman varhaiset, tiedostamattomat kokemukset aktivoituvat raskausaikana ja vaikuttavat mielikuviin vauvasta ja vanhempana olemisesta. Tietoiset ja muistin ulottuvissa olevat hoivakokemukset aktivoituvat myös raskausaikana. Vanhemmat pohtivat erityisesti samaan sukupuoleen liittyvää vanhemmuutta. Nainen äitiyttä ja omaa äitiä, mies isyyttä ja omaa isää. Myönteiset kokemukset ovat varmin ennuste, mutta kielteiset kokemukset ovat haaste. Tarvitaan kykyä eläytyä vauvan tai lapsen tunteisiin, kiinnostusta lapsen ajatuksista, kykyä nähdä maailmaa lasten silmin ja kuunnella lasten korvin mahdollistaa hyvän vanhemmuuden silloinkin, kun omat varhaiset kokemukset ovat olleet vaikeita. (Kalland 2010.) Vauvaiässä emotionaalinen, sensomotorinen ja neurofysiologinen kehitys on intensiivistä, joka osaltaan selittää kauaskantoisia seurauksia. Läheiset ihmissuhteet luovat näin ollen kaikupohjan näille monitasoisille kehitysvaikutuksille. (Punamäki 2011, 107.)

7.2.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Tässä opinnäytetyössä on pyritty selvittämään vauvaperheisiin liittyviä huolia nykyai- kana sekä luomaan varhaisen tukemisen mallinnus heränneiden huolien pohjalta monia- laisen verkoston avuksi. Lisäksi on tavoiteltu verkostotyön hyviä käytäntöjä varhaisen tukemisen osalta sekä vauvaperheen oman osallisuuden vahvistumista. Tutkimusaineis- to kerättiin puolistrukturoidulla teemakyselyllä ja vastausten analysoinnissa käytettiin sisällönanalyysia. Opinnäytetyön tekijä on pyrkinyt objektiivisuutensa analysoidessaan aineistoa ja tehdessään johtopäätöksiä. On mahdollista, että tämän opinnäytetyön avulla voidaan tukea vauvaperheiden vanhemmuutta varhaisessa vaiheessa monialaisen Mei- dän vauva – verkoston yhteistyönä.

Yksi puolistrukturoidun teemakyselyn kysymyksistä oli Meidän vauva – verkostotyös- kentelyn hyvät käytännöt ja vastuunjako – teeman alla ”Mistä Sinä tai organisaatiosi on vastuussa huolen herättyä?” Tämän kysymyksen vastausten perusteella oli mahdollista tunnistaa vastaajat, siksi vastuukysymys jätettiin tässä opinnäytetyössä vain yleiselle tasolle. Vastauksissa ei ollut mitään salassapidon tai muun vastaavan säännöstön tai hy- vien tapojen vastaista, mutta vastaukset jätettiin silti analysoimatta. Voikin ajatella, että kysymys oli validiteettisesti heikosti aseteltu.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2002, 3) mukaan on hyvän tieteellisen käytännön mukaista, että tutkijat työskentelevät tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen mu- kaisesti, joita ovat muun muassa rehellisyys, huolellisuus sekä tarkkuus. Tutkijoiden tulee käyttää tieteellisen tutkimuksen vaatimusten mukaisia ja eettisiä menetelmiä tie- donhankinnassa ja arvioinnissa sekä huomioivat asianmukaisesti toisten tutkijoiden te- kemän työn. Hyvän tieteellisen käytännön määrittelyssä neuvottelukunta on korostanut lisäksi muun muassa tutkimuksen yksityiskohtaista suunnittelua, toteutusta ja raportoin- tia sekä rahoituslähteiden ja muun sidonnaisuuden ilmoittamista tutkittaville ja kirjaa- mista tutkimusraporttiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä opinnäyte- työssä on pyritty toimimaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti rehellisesti, huolel- lisesti sekä mahdollisimman tarkasti.

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, silti tulosten ja luotettavuus ja pätevyys saattavat vaihdella. Tämän vuoksi on tärkeää, että kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta kaikissa vaiheissa. Laadullisessa aineiston analyysissä on keskeistä luokitteleminen, jolloin lukijalle onkin kerrottava luokittelun syntymisen alkujuuret ja perusteet. Tulosten tulkinta vaatii tutkijalta kykyä punnita vastauksia ja saattaa niitä myös teoreettisen tarkastelun tasolle. Tämä vaatii samaa tarkkuuden vaatimusta: olisi kerrottava, millä perusteella tutkija esittää tulkintoja, mihin hän päätelmänsä perustaa. Tässä lukijaa auttavat esimerkiksi suorat haastatteluotteet. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226–228.)

Ohjeet tiedonhankintaa ja tutkittavien suoja koskien pitävät sisällään ihmisoikeuksiin perustuvat tutkimuksen eettisen perustan. Tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. Tutkijan on varmistettava, että osallistuja antaessaan suostumuksensa tietää, mistä tutkimuksessa on kyse. Selvää on, että osallistujille ei pidä aiheuttaa vahinkoa tai kipua ja heidän hyvinvointinsa on asetettava kaiken edelle. Tutkimustietojen tulee olla luottamuksellisia ja kaikkien tutkimukseen osallistujien on jäätävä nimettömiksi, ellei toisin ole sovittu. Ennen kaikkea tutkimukseen osallistujilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa. Tutkijan on noudatettava lupaamiaan sopimuksia, eikä tutkimuksen rehellisyyttä tule vaarantaa. (Tuomi 2007, 145–146.)

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin saatekirjeen muodossa kyselyyn vastaajille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. Vastaajien oli halutesaan mahdollista myös selventää opinnäytetyöhön liittyviä tekijöitä sekä sähköpostitse että puhelimitse. Mahdollista oli myös, että kyselyn täyttämässä olisi saanut henkilökohtaista apua. Vastaajille ei aiheutettu vahinkoa tai kipua, heiltä kaivattiin vain aikansa ja asiantuntemuksensa jakamista. Tutkimustiedot ovat luottamuksellisia ja tutkimukseen vastaajat jäävät nimettömiksi. Tutkimukseen vastaajille lähetetään myös valmis opinnäytetyö, josta he voivat tarkistaa tulokset, luottamuksellisuuden sekä nimettömyyden.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Varhaisen tukemisen mallinnus Meidän vauva – verkostoyhteistyön avuksi tehtiin perheiden kanssa toimivia ammattilaisia haastatellen. Tutkimusmatkan aikana heräsi ajatus siitä, miten vanhemmat itse kehittäisivät vanhemmuuden varhaista tukemista. Näkökulmina voisivat olla aito osallistaminen ja osallistuminen. Tutkimuksen voisi tehdä fokusryhmähaastattelun keinoin vanhempien, jotka osallistuvat Meidän vauva – toimintaan, kanssa. Tällöin heillä olisi suora yhteys vanhemmuuden varhaiseen tukemiseen asiakkaan näkökulmasta.

Lasten perushoivassa on yllättävän paljon puutteita, johon osasyynä on se, että vanhemmat luulevat lastensa olevan kypsempiä kuin todellisuudessa ovat. Ajat ovat kyllä muuttuneet nopeasti, mutta lapset ovat perusolemukseltaan samanlaisia kuin ennenkin. Kaikki myös saavat jonkinlaisia kolhuja kehityksen kuluessa. Oleellista onkin, millaisen yhdistelmän ihminen tekee kokemuksistaan ja millaisen tarinan hän kertoo itsestään sekä elämästään. Sinkkonen lainaa osuvasti Kahlil Gibranin metaforaa vanhemmuudesta: ”Te olette kuin jouset, joista lapset sinkoutuvat kuin elävät nuolet”. Lapsi pudota lässähtää liian lähelle, eikä pääse koskaan vanhemmistaan eroon, jos jousen jänne on kovin veltto. Liian kireä jousi taas lähettää lapsen näkymättömiin. (Sinkkonen 2008, 53, 22.) Vanhempien oma näkemys vanhemmuuden varhaisesta tukemisesta voisi poiketa ammattilaisten vastaavasta. Vanhempien osallistaminen mallinnuksen muodostaminen paitsi lisäisi osallistumisen kokemusta, mutta myös vanhemman omaa pohtimista oman jousensa kireydestä tai velttoudesta.

Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – hankkeessa kehiteltiin lisäksi Eväitä realityyn yseille – kokonaisuus. Eväitä realityyn yseille – kokonaisuus oli suunniteltu yhdessä Tampereen kaupungin ehkäisevän työn, nuorisoneuvolan sekä Pyynikin yläkoulun kanssa. Kokonaisuus pyrkii antamaan lähtöeväitä perusopetuksesta lähteille yhdeksäsluokkalaistilaisille. Tarkoituksena on keskustella yhdeksäsluokkalaisten kanssa tulevaisuuden mahdollisesta parisuhteesta ja perhe-elämästä sekä nuoria itseään askarruttavista kysymyksistä toukokuussa 2013. Tavoitteena on, että nuoret saavat tietoa siitä, miten toimia parisuhteessa tai perhe-elämässä sekä mistä hakea tarvittaessa tukea ongelmiin. Päätä-

voitteena on, että nuori ei jää jatkossakaan yksin mieltä askarruttavien kysymysten tai ongelmien kanssa. Parisuhteesta kertominen tulisi aloittaa jo yläkouluiässä, koska enenevässä määrin nuoret tulevat eroperheistä tai perheistä, joissa on suorittavat vanhemmat. Nuorilta saattaa puuttua parisuhteen toimiva malli, jota he voisivat itse noudattaa omissa tulevilla perheissään. Tämä jos mikä olisi ennaltaehkäisevää ja vanhemmuutta varhain tukevaa toimintaa. Mielenkiintoista olisikin tehdä mallinnus tästä toiminnasta yhdeksäsluokkalaisten näkökulmasta.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut tutkimusmatka, matka sekä tutkimuksen saloihin, mutta myös vauvaperheiden arkeen. Matka ei ole ollut pelkästään tyyni ja selkeä, myös vastatuulta on mahtunut mukaan. Selkeää on se, että nykyajan vanhemmuus tarvitsee tukea entistä enemmän ja entistä varhaisessa vaiheessa. Tyyneyttä myrskyn silmään on tuonut kuitenkin ammattilaisten vahva tahtotila auttaa ja tukea vanhemmuutta. Oma matkanikaan ei pääty tähän vaan se jatkuu, kenties jatkotutkimusehdotusten parissa, kenties Meidän vauva – verkoston yhtenä kumppanina. Kuvan yksi sekä Emily Dickinsonin (1830–1866) runon myötä päätän tämänhetkisen tutkimusmatkani tähän, kunnes on taas aika nostaa purjeet ylös ja jatkaa kohti uusia seikkailuja.

*Jos voin estää yhdenkin sydämen murtumasta, en elä turhaan;
jos voin helpottaa tuskan paahdetta yhdessäkin elämässä
tai auttaa yhdenkin pyörtyvän pikkulinnun takaisin pesäänsä,
en elä turhaan.*

Emily Dickinson

KUVA 1. Huivitanssin riemua Vauvaperheryhmässä Huushollissa (Ojanen 2012)

LÄHTEET

Arnkil, T.E., Eriksson E. & Arnkil, R. 2002. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Arnstein, R. S. 2006. A Ladder of Citizen Participation. Luettu 20.5.2013
<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>

Coulshed, V. & Orme, J. 2006. Social work practise. Neljäs painos. China: Palgrave Macmillan.

Forsberg, H. & Nätkin, R. toim. 2003. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino.

Haapasalo, M., Vaarakorpi, T. & Valjakka, M. 2011. Puolistrukturoitu kysely. Luettu 8.2.2013. www.apumatti.helsinki.fi

Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus. Lasten ja nuorten palvelut toimialajohtajien näkökulmasta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos raportti 2011. Luettu 15.1.2013. www.thl.fi.

Hellsten, T. 1999. Vanhemmuus – vastuullista vallankäyttöä. Juva: WSOY - Kirjapainoyksikkö.

Heinonen, U. 2007. Verkostoitumisesta pähkinänkuoressa. Luettu 30.11.2012.
<http://www.verkostokonsultit.fi/dmdocuments/0710Verkostoitumisestapahkinankuoressa.pdf>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Huhtinen, P. 2002. Näkökulmia neuvotteluihin ja palavereihin. Tampere: Aaltospaino.

Hyvinvointineuvola toimintamalli Tampereella 2007. Luettu 2.5.2013.
<http://www.tampere.fi/tiedostot/5t8WtOegp/Hyvinvointineuvola-toimintamalli.pdf>

Hämeenkyrön Sanomat n:o 24/2013.

Hänninen, K. 2007. Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Stakesin raportteja 20/2007. Helsinki: Valopaino Oy.

Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. WSOY. Helsinki.

Juholin, E. 2008. Viestinnän vallankumous. Löydä uusi työyhteisöviestintä. Juva: WS Bookwell Oy.

- Kalland, M. 2002. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.
- Kalland, M. 2010. Lapsuuden kiintymyssuhteet elämän eväsrepussa. Luettu 8.2.2013. <http://riihimaki.mll.fi>
- Kalland, M. 2012. Pääsihteerin pohdintoja. Mannerheimin lastensuojeluliiton jäsenlehti 4/2012.
- Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Monialaisuus. Luettu 17.12.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/monialaisuus
- Kivimäki, A. 2011. Eriarvoisen lapsuuden yhteydet nuorten hyvinvointiin. Pro Gradu tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettu 5.3.2013. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu05026.pdf>
- Knorth, E.J., Van Der Bergh, P.M. & Verheij, F. (eds.) 2002. Professionalization and Participation in Child and Youth Care. Challenging understandings in theory and practice. Cornwall: MPG Books Ltd.
- Koskinen, M. 2012. Vankempaa vanhemmuuta – tunteiden säätely hallintaan II. Koulutus 2.11.2012. Tampereen yliopistollinen sairaala. Tampere.
- Lapsen oikeuksien sopimus. Luettu 28.5.2012. <http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>
- Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevän lastensuojelun periaatteet ja tavoitteet. Sosiaaliportti.fi. Luettu 14.1.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/tavoitteet/>
- Lööw, M. 2002. Onnistunut projekti. Helsinki: WS Bookwell Oy.
- Melin, H. & Nikula, J. 2003. Yhteiskunnallinen muutos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. THL 2011. Luettu 15.1.2013. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs>
- Nummenmaa, A. R. & Karila, K. 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY.
- Mykkänen, R. 2013. Kiukku. Suuttumus. Viha. Haastavan asiakkaan kohtaaminen sosiaalityössä. Pelastakaa Lapset järjestölehti 2/2013, 4.
- Pajulo, M. & Pyykkönen, N. 2011. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

- Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen – loppuraportti 2012. Tampere.
- Pohjolan lapset. Varhainen tuki lapsille ja perheille 2012. Luettu 20.4.2013.
<http://www.nordicwelfare.org>
- Payne, M. 2000. Teamwork in multiprofessional care. Malaysia: Macmillan Press Ltd.
- Pietiläinen, E. & Seppälä, H. 2003. Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Punamäki, R-L. 2011. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Punkka, P. 2013. Helsingissä jo kolmannes yksinhuoltajaperheitä. Helsingin Sanomat 4.3.2013.
- Puura, K. 2012. Mitä on hyvä vanhemmuus? Vankempaa vanhemmuutta. Koulutus 2.11.2012. Tampereen yliopistollinen sairaala. Tampere.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelma. Luettu 27.2.2013.
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>
- Remu, N. & Törrönen, M. (toim.) 2007. Varhainen vastuunotto. Helsinki: Painotalo Miktor.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 05.02.2013. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>
- Seikkula, J. & Arnkill, T.E. 2011. Dialoginen verkostotyö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WS Bookwell Oy.
- Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Luettu 28.2.2013.
http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1550874
- Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Luettu 5.3.2013. <http://www.julkari.fi>
- Stenvall, Jari & Virtanen, Petri (2010). Julkinen johtaminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Tuomi, J. 2007. Tutki ja kirjoita. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Toivanen, J. 2013. Hervannan ja Muotialan neuvoloissa kokeillaan sähköistä äitiyskorttia. Luettu 23.5.2013. <http://www.tampere.fi>.

Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Varpu- lapselle tukea ajoissa - projekti. OAJ ja Opettaja -lehti (toim.) 2005. Luettu 10.1.2013. <http://www.lskl.fi/files/129/A10YZdyp.pdf>

Verkostojohtamisen opas 2010. Luettu 26.10.2012. www.verkostojohtaminen.fi

Väestöliiton näkemyksiä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiohjelmaan, 2007. Luettu 20.5.2013. <http://vaestoliitto.fi>

Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen Oikeuksien Sopimus. Luettu 01.02.2013. http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

LIITTEET

Liite 1. Opinnäytetyön puolistrukturoidun teemakyselyn saatekirje

Tampereen ammattikorkeakoulu	Saatekirje
Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto	06.03.2013
Pyynikintie 2	
33230 Tampere	

Arvoisa perheiden kanssa toimija!

Teen opinnäytetyötä vanhemmuuden tukemisesta. Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen - hankkeessa Vauvaperheryhmä pilotoi vanhemmuuden tukemista varhaisessa vaiheessa sekä vanhempien omien voimavarojen vahvistamista arjessa. Tässä opinnäytetyössä on tavoitteena kehittää pilotissa saatuja kokemuksia ja luoda varhaisen tukemisen mallinnus. Kysymykset pohjautuvat osittain myös pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman perheiden tukemiseen liittyviin tavoitteisiin.

Tämä kysely on lähetetty Sinulle vuonna 2012 Vauvaperheryhmäpilottiin osallistuneelle toimijalle. Pilotissa teimme ansiokasta yhteistyötä, jota haluaisin vielä jatkaa tämän kyselyn tiimoilta. Kysely on lähetetty kaikille pilottiin osallistuneille tahoille. Vauvaperheryhmä jatkuu Meidän vauva – toimintana. Mallinnuksen luomisella opinnäytetyö tavoittelee verkostotyöskentelyn kehittämistä varhaisen tukemisen sekä vanhempien oman osallisuuden vahvistamisen osalta Meidän vauva - toiminnan yhteistyökumppaneiden kesken. Varhaisen tukemisen mallinnus muodostetaan yhdessä kaikkien toimijoiden kesken, jolloin jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa mallinnuksen rakentumiseen. Mallinnuksen muodostamisen taustalla osaksi Meidän vauva – toimintaa on ensisijaisesti vauvaperheiden hyvinvointi. Tutkimuksesta saadaan myös arvokasta tietoa vauvaperheisiin liittyvistä huolenaiheista.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 30 minuuttia. Lähettäisitkö vastauksesi minulle viimeistään **20.03.2013**, kiitos. Vastaan mielelläni tiedusteluihin kyselystä ja opinnäytetyöstä.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain tutkimustarkoituksiin. Saatavat tulokset raportoidaan nimettömänä. Olette lämpimästi tervetullut katsomaan opinnäytetyön esitystä Tampereen ammattikorkeakoululle, osoitteeseen Pyynikintie 2, myöhemmin ilmoitettavana ajankohtana.

Kiittäen arvokkaista vastauksistasi ja aurinkoista kevättä toivotellen!

Ystävällisin terveisin:

Päivi Ojanen

paivi.ojanen@soc.tamk.fi

Liite 2. Puolistrukturoitu teemakysely

Vauvaperheiden varhainen tukeminen – puolistrukturoitu teemakysely

5.3.2013

Taustatiedot

1. Organisaatio, jossa työskentelet?
2. Työtehtäväsi
3. Vauvaperheryhmä – pilotissa olit mukana:

Työntekijänä

Vapaaehtoisena

Olettamus: Meidän vauva – ryhmässä kohtaat vauvaperheen, joka saa huolesi heräämään. Mieti, miten toimit tässä tilanteessa ja miten jaatte vastuun toimijoiden kanssa.

Huolen aiheita nykyaikana

4. Mistä olet huolissasi liittyen vauvaan? Merkitse numeroilla. (1= paljon huolta, 2=jonkin verran huolta, 3=vähän huolta, 4=ei huolta)

Vauvan perustarpeista huolehtimisesta

Vauvan kaltoinkohtelusta

Vauvan ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta

Muusta, mistä?

- a. Mainitse ainakin yksi konkreettinen tilanne, jonka olet kohdannut työssäsi/vapaaehtoisena liittyen edellä mainittuihin huolen aiheisiin?

5. Mistä olet huolissasi liittyen vanhempiin? Merkitse numeroilla(katso kysymys 4. ohjeistus).

Vanhempien/vanhemman jaksamisesta

Vanhempien/vanhemman arjen taidoista

Päihteiden käytöstä

Parisuhteen tilasta

Muusta, mistä?

- a. Mainitse ainakin yksi konkreettinen tilanne, jonka olet kohdannut työssäsi/vapaaehtoisena liittyen edellä mainittuihin huolen aiheisiin?

6. Mistä olet huolissasi liittyen yhteiskunnallisiin muutoksiin? Merkitse numeroilla (katso kysymys 4. ohjeistus).

Luomuverkostojen puutteesta

Työn ja perheen yhteensovittamisesta

Itsekkyuden noususta

Median vaikutuksista perhearvoihin

Matalan kynnyksen palveluiden puutteesta

Ennaltaehkäisevien palveluiden puutteesta

Palveluiden tasa-arvoisuudesta*

*Tasa-arvoisuudella tarkoitetaan tässä palveluiden tasa-arvoisuutta riippumatta perheen tuloista tai taustasta

Muusta, mistä?

- a. Mainitse ainakin yksi konkreettinen tilanne, jonka olet kohdannut työssäsi/vapaaehtoisena liittyen edellä mainittuihin huolen aiheisiin?

Meidän vauva – verkostotyöskentelyn hyvät käytännöt ja vastuunjako

7. Huolesi vauvaperheestä herää. Kerro tärkeimmät askeleet (max 10) kohti vauvaperheen parempaa vointia. Mitä tehdään ensin, mitä sitten jne.?

8. Mistä Sinä tai organisaatiosi on vastuussa huolen herätystä?
9. Miten vastuunjaosta sovitaan muiden toimijoiden kanssa?
10. Mikä on paras tapa varmistaa se, että perhe saa prosessin alusta loppuun tukea riittävästi?
11. Tarvitaanko erillinen lomake, johon kirjataan ylös perheeseen liittyvät tiedot, sopimukset ja toimijoiden vastuunjako?

Kyllä	Paperinen	☐	Sähköinen	☐
Ei		☐	Miksi ei?	☐
				☐

12. Jos mielestäsi tarvitaan lomake, niin nimeä viisi (5) tärkeintä asiaa, jotka pitäisi kirjata ylös tähän lomakkeeseen?

Vauvaperheen kohtaaminen

13. Miten vauvaperheiden kanssa luodaan ilmapiiri, jossa voi ilmaista avoimesti huoliensa Meidän vauva – ryhmässä?
14. Mikä on oleellisinta vauvaperheen kohtaamisessa, kun huolesi herää?
15. Miten tuet vauvaperheen osallisuutta verkostotyöskentelyssä?
16. Miten lisäät vauvaperheen omia voimavaroja arjessa?
17. Mitä sovitaan vauvaperheen kanssa prosessin alussa siitä, mitä tapahtuu seuraavaksi?

Vauvaperheen kanssa sovitaan erillinen keskusteluaika, jossa sovitaan tuen etenemisestä

Vauvaperhe itse ottaa yhteyttä tarvittavaan palveluun, johon perhe palveluohjataan

Vauvaperheeseen otetaan yhteyttä tarvittavasta palvelusta, johon Meidän vauva – toimija on ollut etukäteen yhteydessä

Meidän vauva – koordinoija saattaa vauvaperheen tarvittavan palvelun piiriin

Muuten, miten?

Vapaa sana

Kiitos

vaivannäöstäsi!

Liite 3. Tutkimuslupa

TAMPEREEN KAUPUNKI
HYVINVOINTIPALVELUT

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS
Asiointipalvelut

1 (8)

Hakemuksen saapumispvm 21.2.2013/MV

1 TUTKIMUSLUVAN HAKIJA(T)

Sukunimi Ojanen	Etinimi Päivi	Syntymäaika 15101975
Osoite Eteläntie 1 A 7 39200 Kyröskoski		
Puhelin 050363230	Sähköpostiosoite paivi.ojanen@soc.tamk.fi	

Sukunimi	Etinimi	Syntymäaika
Osoite		
Puhelin	Sähköpostiosoite	

Muut tutkimuksen tekemiseen osallistuvat henkilöt

Sukunimi	Etinimi	Syntymäaika
Osoite		
Puhelin	Sähköpostiosoite	

Tutkimuslaitos, oppilaitos Tampereen ammattikorkeakoulu
Koulutusohjelma Sosionomi ylempi AMK -tutkinto, sosiaalialan koulutusohjelma

2 TUTKIMUKSEN OHJAAJA(T)

Sukunimi Wallin	Etinimi Outi
Toimipaikka ja osoite Tampereen ammattikorkeakoulu, Pyykinie 2 33230 Tampere	
Puhelin 050 311 9743	Sähköpostiosoite outi.wallin@tamk.fi
Oppiarvo ja ammatti YTT VTM, Koulutusjohtaja	
Sitouduksen ohjaamaan tutkimusta Päätös	Alekkirjoitus Outi Wallin

Tampere 19.02.2013

3 TUTKIMUKSEN LYHYT KUVAUS (nimi, keskeiset tavoitteet, tutkimusmenetelmät, kohderyhmä)

- VANHEMMUUDEN VARHAINEN TUKEMINEN MEIDÄN VAUVA -TOIMINNASSA
Varhaisen tukemisen mallinnus heränneiden huolien mukaan
- Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vauvaperheisiin liittyviä huolia, jotka ovat johtaneet varhaiseen puuttumiseen. Toisena tavoitteena on muodostaa mallinnus varhaisen tukemisen osalta Meidän vauva -toiminnan monialaiseen verkostotyöhön. Mallinnus muodostetaan selvittämällä, mitä varhainen puuttuminen Meidän vauva – verkoston toiminnassa tarkoittaa sekä mitä ovat arjen tilanteisiin ja verkostotyöskentelyyn sopivat parhaat käytännöt ja toimintatavat vastuineen.
- Meidän vauva - toimijat ovat keskiössä
- Tutkimus on laadullinen tutkimus, joka toteutetaan puolistrukturoidulla teemakyselyllä

Tutkimuksen taso

- Väitöskirja Lisensiaattitutkimus Pro gradu Ammatillinen opinnäytetyö
 Muu, mikä

Tutkimuksen kohde avopalveluissa

☒ Lasten ja nuorten terveyspalvelut	☐ Kotihoito
☐ Vastaanotto- ja hoivatoimet	☐ Aikuisen sosiaalipalvelut
☐ Mielenterveys- ja päihdepalvelut	☒ Lapsiperheiden sosiaalipalvelut
☐ Suun terveydenhuolto	☐ Muu
	☐ Yhteistyö Tampereen Pätkä-hankkeen kanssa

Pääasiainen tutkimustapa / menetelmä

- Kysely
 Haastattelu
 Havainnointi
 Asiakijakäsitteily
 Muu, mikä:

Alkukäynnin lapsen haastattelu tai havainnointi edellyttää aina hoitajan kirjallista lupaa.

Aineiston suunnittelu kausittain

Alkaa	Päätyy	Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika
Heinäkuu 2013	Maaliskuu 2013	Toukokuu 2013

4 YHTEYSHENKILÖ(T) AVOPALVELUISSA

Tutkimuksen myöntämisen edellytyksenä on, että hakija on oltu yhteydessä siihen avopalvelujen yksikköön, johon tutkimus kohdistuu. Aikamääräisen yksikön yhteyshenkilöt nimetään alla olevaan kohtaan.	
Nimi ja yksikkö Minna Nurminen, perhe- ja sosiaalipalvelut	Puhelin ja sähköposti 050 4621 796, minna.nurminen@tamper.fi
Nimi ja yksikkö	Puhelin ja sähköposti
Nimi ja yksikkö	Puhelin ja sähköposti

5 TUTKIMUKSEN KOHDE

a) Ainekerjäläiset mistä dokumenteista, tilastoista, rekistereistä haetaan tietoa - Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen - hankkeen hankesuunnitelma sekä loppuraportti
- mitä tietoa edellä mainituista ainekerjoista tutkitaan - Tietoa tampereläisten vauvaperheiden tukemisen tarpeesta
b) Muu tutkimuksessa käytettävä aineisto (osin, haastattelu, kysely) - puolistrukturoitu teemakysely lähetetään Palveluohjaus ja vanhemmuuden tukeminen - hankkeen vauvaperheryhmäpäloissa toimineille Tampereen omille sekä järjestöjen toimijoille (Vauvaperheryhmä jatkuu Meidän vauva -toimintana) - tutkimuslupahakemukseen liitetään malli tutkittavalle lähetettävistä kirjeistä sekä suostumusasiakirjasta
c) Arvio osallistuvan henkilökunnan työtajan käytöstä - muutama tunti
d) Arvio miten tutkimus hyödyntää kaupungin palvelujen kehittämistä - Meidän vauva - toimijat saavat käyttöönsä varhaisen tukemisen hyvät käytännöt mallinnuksen avulla

6 TUTKIJAN TAI TUTKIJOIDEN SITOUMUS JA ALLEKIRJOITUKSET

Sitoudut siihen, että käytät saamiasi tietoja tutkittavan tai hänen läheisensä vahingoksi tai halventamiseksi tai muuten sellaisen etujen loukkauksena, joiden suojeleminen on säädetty salassapitovelvoituksella, eikä luovuta saamiasi henkilö tietoja sivulle. Sitoudun tutkijan eettisiin periaatteisiin.

Päiväys _____ Allekirjoitus ja nimen selvitys _____

Päiväys _____ Allekirjoitus ja nimen selvitys _____

Hakemukseen liitteet

- Tutkimussuunnitelma
- Kyselyhaastattelun yms. lomake
- Aineistonkeruulomake
- Muu aineiston keruuseen liittyvä materiaali (esim. yhteydenottokirje ja suostumusasiakirja aineistön huoltajalta)

Tutkimukseni voidaan julkaisa Tampereen kaupungin julkaisusarjassa tai Internet-sivulla.

Tallenna

Tulosta

Tyhjennä

7 TUTKIMUSLUPAHAKEMUS LÄHETETÄÄN OSOITTEELLA:

Tampereen kaupunki
Avopalvelujen hallinto
Prosessipäällikkö Marjo Vesa
Hatanpäänkatu 3 F
33900 Tampere

8 PÄÄTÖS

Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin:

1. Tutkija sitoutu tietojen käsittelyä ja suojaamista noudattamaan henkilötietolain määräyksiä.
2. Tutkimuksessa mahdollisesti syntyvät yksittäisten henkilöiden tietoja koskevat tutkimusrekisterit hävitetään tai arkistoidaan henkilötietolain edellytyksillä tavalla.
3. Mahdollisesti tarvittavassa suostumusasiakirjassa tulee ilmetä as. henkilön lupa käyttää näitä koskevia tietoja, tutkimukseen osallistuminen vapaaehtoisuus ja henkilön mahdollisuus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen heti niin halutessaan.
4. Tutkimuslupa ei oikeuta hakemaan tietoja Hyvinvointipalvelujen tietojärjestelmästä.
5. Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimittetaan asianomaiselle yhteistyökäyttäjälle.
6. Jos tutkimus keskeytyy, siitä ilmoitetaan yhteistyökäyttäjälle ja tutkimuslupa myönnettäjä.
7. Alakäyttäjien listien haastattelun pyydetään aina huoltajan kirjallinen lupa.
8. Lupa voidaan peruttaa, jos lupapäätöksen ehtoja rikotaan, jolloin lupansaajan on palautettava tutkimusta varten saamansa tiedot.
9. Lupa on voimassa hakemuksessa määrätyn ajan.

Muu:

Tutkimuslupaa ei myönnetä

Perustelut liitteenä

Päättäjät

Taru Kuusela
Clara

Tuotantoyksikön päättäjät n. 1. varahito

Leena Veckari
LEENA VECKARI

tuot. yksikön päällikön korvaksi

Päiväys

25.2.2013

10. PÄÄTÖKSEN JAKELU

1. Hakija Päiväys 4.3.13 Lähetetty sähköpostilla

2. Yhteistyökäyttäjät

Liite 4. Varhaisen puuttumisen toimintaperiaatteet ja tapa toimia (Varpu -verkosto 2008)

1. Turvataan yhteiset palvelut

Kaikille tarkoitettut palvelut ehkäisevät ongelmia. Palveluiden toimivuutta on vaalittava. Varhaisen puuttumisen korostaminen ei saa astua palveluista huolehtimisen sijaan. Toimivat yhteiset palvelut ovat varhaisen puuttumisen kivijalka.

2. Otetaan oma vastuu

Jokaisella on inhimillinen vastuu sekä itsestään että lähimmäisistään. Heräävään huoleen on puututtava varhain, omaa vastuuta ei tule sysätä toisille. Vastuu varhaiseen puuttumiseen on sillä, jonka huoli herää.

3. Otetaan huolet puheeksi

Jokaisella on velvollisuus ottaa huolensa puheeksi kunnioittavasti siellä, missä ne ilmenevät ja silloin kun ne ilmenevät. Kunnioittava puheeksi ottaminen tähtää yhteistyöhön. Syyttely ei edistä yhteistyötä.

4. Toimitaan yhteistyössä läheisverkostojen kanssa

Arjen tärkeimmät tukijat ovat läheiset: perheenjäsenet, sukulaiset, ystävät. Ammatillinen apu parhaimmillaan täydentää niitä. Varhainen puuttuminen tähtää läheisverkostojen ja ammattilaisten hyvään yhteistyöhön.

5. Tuetaan osallisuutta

Yhteistyö edellyttää vuoropuhelua. On tärkeää kuunnella ja tulla kuulluksi. On vältettävä asiantuntijakeskeisyyttä, joka sivuuttaa valtaa vailla olevien äänet. Yhdessä laadittu suunnitelma kantaa.

6. Toimitaan avoimesti ja yhdessä

Palvelun käyttäjän tai perheen asioita käsitellään heidän luvallaan ja läsnä ollessaan. Kohtaamisten tulee olla kunnioittavia ja edistää vuoropuhelua. Ammatillista neuvoa kysyttäessä ei käytetä asianosaisten nimitä tai muita tunnistetietoja.

7. Yhdistetään tuki ja ohjaus

Varhainen puuttuminen tähtää asianosaisten itsenäisyyden ja elämänhallinnan kasvuun. On vältettävä sellaista rajoittamista, joka perustuu vain ulkoiseen paktoon. On myös vältettävä sellaista tukea, joka tekee riippuvaiseksi tuen antajasta.

8. Vaalitaan yhteistoiminnan jatkumista

On tärkeää vaalia mahdollisuuksia jatkaa vuoropuhelua ja yhteistoimintaa huolenaiheiden selvittämiseksi ja huolten hälventämiseksi. Ketään ei tule jättää yksin, väliinputoamista tulee välttää, oma vastuu yhteistyön jatkumisesta tulee kantaa.

9. Ei leimata ketään

Varhainen puuttuminen ei oikeuta ihmisten luokittelua toimenpiteiden kohteiksi. Varhaisen puuttumisen nimissä ei saa laatia rekistereitä, jotka loukkaavat tietosuojaa ja avoimuuden eettisiä periaatteita. Varhaisen puuttumisen tulee tapahtua avoimessa yhteistyössä, joka tukee osallisuutta.

10. Puututaan rakenteellisiin tekijöihin varhain

Syrjäytymisvaaraa, joka aiheutuu rakenteellisista tekijöistä, taloudellisista syistä tai uloslyövistä toimintakulttuureista, ei tule yksilöllistää henkilöiden tai perheiden ominaisuuksiksi. On puututtava varhain sellaisiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, jotka asettavat yksilöt alttiiksi ongelmien kasautumiselle.

Liite 5. Osanottajan kokous- palaverioikeudet (Innostava organisointi, Yhteisövalmennus Oy 1986)

1. Oikeus omiin mielipiteisiin.
2. Oikeus tulla kuulluksi.
3. Oikeus esittää hulluja ajatuksia.
4. Oikeus saada tarpeeksi tietoa.
5. Oikeus valmistella asioita.
6. Oikeus tietää kaikki oleelliset seikat.
7. Oikeus tietää etukäteen ajankäyttö.
8. Oikeus esittää tunteensa.
9. Oikeus henkilökohtaiseen loukkaamattomuuteen.
10. Oikeus olla pois kokouksesta tai osasta siitä, jos asia ei kiinnosta tai osanotosta ei ole hyötyä.
11. Oikeus kysyä mitä vain käsiteltävään asiaan liittyvää.
12. Oikeus kysyä, miksi kokous pidetään tai jotakin asiaa siinä käsitellään.
13. Oikeus viihtyä kokouspaikkaan ja raikkaaseen ilmaan.
14. Oikeus palautteeseen.
15. Oikeus tulla ystävällisesti ja arvostetusti kohdelluksi.
16. Oikeus puuttua johtamistapaan tarpeen tullen.
17. Oikeus saada tehtäviä.
18. Oikeus pitää hauskaa.
19. Oikeus erehtyä.
20. Oikeus asiassa pysymiseen.